

Kristo Kpilala Baŋ Tom Kpilala

¹ Kegyia Teyofilose, maŋ Luka ne ŋmarase na tɔne kei mee yelee neŋ. Me tɔne gyaŋgbate keŋ man nɛ, ma wola abɔɔ ŋan pou Yesu be yɛɛ na ŋan ɔ ba wolo debaŋ keŋ ɔ be fi ɔ tom aɛɛ, ² mo kelii wee keŋ Wurubuarɛ ba mo e laŋ adido nɛ. Pɛ Wurubuarɛ ka mo Yesu gyu adido nɛ, Wurubuarɛ felin ŋon tɛɛwɔ ŋon Yesu dɔɔ wola ɔ kpilala baŋ ɔ ba lese nɛ tom keŋ baa yɛɛ. ³ Yesu Kristo ka yeŋ wɔle weeya sɔŋola man nɛ, ɔ lese ɔ wose wola ɔ kaseela baŋ agbaatee agbaatee lee gbɛɛneŋ burum man wola nyi ɔ delena, keŋ nyi ŋolo be tale lɛɛ ka aŋmaareŋ ya. Be naa e na be sia, te ɔ kolosiwɔ fa wɔ lee Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ wose man. ⁴ Ba kekyaa man nɛ, wee daale ɔ faree ɔ kaseela baŋ nyi “ɛ na lee Gyerusalem donɔɔ man ya, mɔna ɛ kyaa botɔɔ daa kpene keŋ me kya be yako see nyi waa fa ŋon nɛ.” Me wulaa yako ŋon ka wose man nombia nyi, ⁵ loŋ te Gyɔn moowɔ sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ, mɔna weeya akalansɛɛ ŋaale wɔle na Wurubuarɛ waa mo ɔ felin ŋon bo sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ.

Yesu adido kegyu

Maaŋke 16:19-20; Luka 24:50-53

⁶ Debaŋ keŋ Yesu na ɔ kpilala baŋ be yilaa nɛ te be bɔɔse e nyiaa, “De Gbenŋgyoo, mena dɔɔ nɛnɛɛ n ka besena gyoori keŋ fa Iseraetena?” ⁷ Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyi, “Ka te yɛɛ kpene keŋ nyi ɛ ka gyeŋ debaŋ keŋ ya, nawolo nyi debaŋ keŋ na wee keŋ mena nombii kei gyae ke kɔŋ dɔɔ, kyae me kya gyaŋ. ɔ donŋ dɔɔ te ɔ see ŋa. ⁸ Mɔna debaŋ keŋ Wurubuarɛ waa mo ɔ felin ŋon do

ε man nε, ε ke nyirj dorj. Na ε ka bese ma adanseεtena Gyerusalem donɔɔ man, na Gyudia na Samaria tεεlese pou dɔɔ mo kelii tεεle pou ɔto.”⁹ ɔ kekolosi keɲa pou taɲ na, te Wurubuarε mo e laɲ adido be popou siaman ka gyoo ηɔma man. Mena dɔɔ ba te naa e bela ya.¹⁰ Be ka seɲ botɔɔ be sεε bεε kεε adido fee nε, karatetee na tewulεε bala baale seɲεε laa ba yenaɲ na ba doona abɔɔ wolomεε.¹¹ Te be bɔɔse Yesu kpilala baɲ nyi, “Galeliatena, weera te ε seɲεε ε ne kεε adido fee mena? Yesu kei, ηon Wurubuarε ba mo e lee ε gyaɲ laɲ adido nε, mena ke te waa bese kɔɲ ηgba mena keɲ ε be naa e ɔ ne gyu adido nε.”

Ba lese Matiase nyi waa kyaa Gyudase nawɔɔ man

¹² Te ɔ kpilala baɲ besewɔ lee oliifi bula keɲ dɔɔ kɔɲ Gyerusalem. Lee botɔɔ kɔɲ Gyerusalem donɔɔ keɲ man benaa na dɔɲa. Gyae ke yεε ηgba wɔɔ ηmeesεɲ sao na kufu nε.¹³ Ba ke kɔɲ kaa gyoo Gyerusalem donɔɔ keɲ man nε, te ba gyeɲawɔ gyu abansoro deni be dεεkyae keɲ man. Balaɲ baɲ be kyaa botɔɔ yεna, Pita na Gyɔn na Anderiase na Filipo na Tomase na Batolomeo na Mateo na Alfeose bu Gyemisi na Simɔn ηon ɔ ne gyae ɔ balaɲ nideli nε, na Gyemisi bu Gyudase.¹⁴ Be popou na ala baale na Yesu ɔ naa Mεεre, na Yesu ɔ naabia ne yεε na nɔɔdokoloɲ yilaa fane debaɲ kamaε.

¹⁵ Wee daale balaɲ baɲ bɔɔ lεε Yesu di nε kaa yilaawɔ, na baa yεε ηgba balaɲ sɔɲonoɲ na balaɲ sao nε (120). Botɔɔ te Pita korowɔ seɲ yako wɔ nyiaa,¹⁶ “Me tebia, nombia ηan Wurubuarε nombia be yako see lee Gyudase wose man nε, kaboena nyi ηe dεε kɔɲ mena. Gyudase kei wose man te gyoo Defidi yakowɔ see nyiaa, ηon ne gyae la waa ta balaɲ baɲ baa gyu ke kyaɲ Yesu nε siaman.”¹⁷ Nafɔ na Gyudase kei kpue de man, nawolo nyi Yesu lese na ηon mɔ nyi waa kpu na daa na dεε yεε tom kei.

¹⁸ Kɔba kej ɲon Gyudase be nyim lee ɔ nombiakumɛɛ keɲa keyɛɛ man nɛ, te ɔ moowɔ lɛɛ tɛɛle. Tɛɛle kenaj man te ɔ yalawɔ te ɔ tɔɔ bɛɛwɔ te ɔ loobia pou leewɔ. ¹⁹ Balaj baj pou be kyaa Gyerusalem donɔɔ man nɛ nyii mena nombii kei, mena dɔɔ ba doo botɔɔ yele be dɛɛ dei man nyi Akɛledama, kej nawolo nyi Fatabo tɛɛle. ²⁰ Gyoo Defidi yako Gyudase wose man nombia Wurubuarɛ Nɔɔneɲ tɔne kej man nyi,
 “ɔ dekpaɲalaj dɛɛ doo yakaa kej ɲolo na kyaa ke man ya.”

ɔ besewɔ yako nyi,

“Walaj wɔle waa kyaa ɔ nawɔɔ man na waa yɛɛ ɔ tom.”

²¹⁻²² “Mena dɔɔ kaboena nyi ɲolo waa kyaa ɔ nawɔɔ man kpu na daa, na dee di de Gbenɲyoo Yesu keforj lee yeɲ man kej adansɛɛ. Kaboena nyi walaj ɲonaj waa yɛɛ walaj ɲon na ɔ kpuɛ na daa debaj kej pou daa na de Gbenɲyoo Yesu ne gyu dɛɛ kɔɲ, lee debaj kej Gyɔn be sɔ e Wurubuarɛ loɲ kelii debaj kej Wurubuarɛ ba mo e lee de gyaɲ gyu adido nɛ.”

²³ Mena dɔɔ ba lese Gyosɛfo ɲon bɛɛ baake e nyi Basabase yaa Gyustuse nɛ na Matiase. ²⁴ Te be fanewɔ nyi, “De Gbenɲyoo, nyaɲ gyeɲa na walaj kamasɛ konɔɔ man. Mena dɔɔ wola daa tewulɛɛ bala kɛwɔ man ɲon n ba lese nyi waa yɛɛ Yesu kpilale, ²⁵ na waa kyaa Gyudase ɲon ɔ be tina ɔ tom yela te ɔ be lam gyu botɔɔ kej kaboena e nɛ nawɔɔ man.” ²⁶ Mena dɔɔ be loɔ boe, te boe kej yalawɔ Matiase yele dɔɔ. Kei nawolo nyi ɲon te Wurubuarɛ lesewɔ, te ba moo e kpu Yesu kpilala kufu daale baj man.

2

Wurubuarɛ felij ɲon kekɔɲ

¹ Gyudatena wee dinaa kej bEE baake ke nyi Pentekosite kej kelii nE, ban pou bOO lEE Kristo Yesu di nE ke yilaawO debodokolonj. ² Karatetee dokolonj te be nyii nkanj daale lee adido ngba felinj dinaa daale ne gyOO la nE, te ke kaa lEE dekpajalanj kej man be kyaa nE pou. ³ BotOO te be naa kolo ngba boalanj laakemse nE, te ne yaaseewO kaa gyakaa walanj kamasE nyee dOO. ⁴ Te WurubuarE moo O felinj non do be popou man, te be fiasEE bEE kolosi deise kpookpoo ngba mena kej WurubuarE felinj non be fa wO nE.

⁵ Debanj kenanj na Gyudatena banj bee yee WurubuarE te bOO lee tEEle kei dOO pou nE, kyaa Gyerusalem donOO kej man. ⁶ Be kenyii mena nkanj kei nE, te balanj burum kaa yilaawO. Balanj banj pou wose ynja wO nawolo nyi walanj kamasE nyiiwO ngba bee kolosi O dEE dei nE. ⁷ YEE wO gyakolonj te be bOOse dOja nyiaa, balanj anekolosenj kEwO pou te yEE GaleliatenawO yee? ⁸ Te weera de man walanj kamasE ne nyii bee kolosi non gbagba O dEE dei? ⁹ De popou lee tEElese kpookpoo dOO. De man baale lee Patia na Media na Elam te baale mO lee Mesopotamia na Gyudia na Kapadosia, te baale mO lee PONTuse na Esia. ¹⁰ Baale lee Firigia na Pamfilia na Igyipite te baale mO lee Libia tEElese njaale njan benaa na donOO kej bEE baake ke Kirene nE man. ¹¹ Gyudatena na banj ba te yEE GyudatenawO ya te bOO kyEEkee gyoo Gyudatena osom man nE, man baale mO lee Roman donOO man kOj. De baale mO lee Kreti na Arebia, mO na dee nyii bee kolosi nombia dinaana njan WurubuarE be yEE nE daa gbagba de deise man. ¹² Gyakolonj gyoo wO te ba nyee ya man mO yEE wO basaa te be bOOse dOja nyiaa, na nombia kEja aSEE yE na sena baa? ¹³ MOna be man baale mO kulu wO nyi kei dOO be dEEsee.

Pita kekolosi lese nombia njan man wola balanj banj

¹⁴ Botɔɔ te Pita na ɔ tebia Yesu kpilala kufu daale ban korowɔ sen, te ɔ gyinaa ɔ woya kolosi fa balaŋ dikpii keŋ nyiaa, “Me tebia Gyudatena na emɛɛ ban pou ε kyaa Gyerusalɛm nɛ, ε tei me gyaŋ nideli na maa wola ŋon kpene keŋ nombii kei nawolo. ¹⁵ Ne yɛɛ ŋon nyi balaŋ kɛwɔ dɛɛsee, mɔna na be dɛɛsee ya. Nawolo nyi nebo weese gba yaa, nɛnɛɛ te gyɔɔ deban kadaale. ¹⁶ Mɔna nombii kei yɛna kpene keŋ Wurubuarɛ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre Gyowɛle be kolosi see nyi ke gyae ke kɔŋ nɛ. ¹⁷ Wurubuarɛ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre Gyowɛle yakowɔ see nyi,

‘Wurubuarɛ kpa,

“Tɛɛle kei na benaa kɔ ɔto na,
maa mo me felin do walaŋ kamaɛ man.

ε bia ala na baala baa kolosi nombia see ma yele man.

ε tewulɛɛ baa naa me nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ
na be sia
ŋgba dosɛɛ man nɛ.

Akpegyiina mɔ baa doosi naa me nombia ŋan ŋe doo na
ŋe gbɛɛ nɛ.

¹⁸ Deban kenar man nɛ maa mo me felin do ma alebia na
me tewulɛɛ man na baa kolosi nombia see ma yele
man.

¹⁹ Maa yɛɛ gyakolon nombia adido,
na maa lese me wɔɔle wola tɛɛle kei dɔɔ.
ε gyae ε kena fatabo na boalaŋ na nyɔɔse tuum.

²⁰ Weesetenŋen gyae ka bese ditinŋɛɛ tuum
na gyaalaŋ ke yase ŋgba fatabo nɛ.

Nombia keŋa pou gyae ke kɔŋ,
pɛte wee dinaa keŋ de Gbenŋyoo waa lese ɔ gyooro-
biiri wola nɛ kelii.

²¹ Te walaŋ kamaɛ ŋon waa baake de Gbenŋyoo Wu-
rubuarɛ yele na,
waa lɛɛ ɔ nyee.” ’

²² Pita gyina ɔ kekolosi kej dɔɔ nyiaa, Iseraetena, ε tei nombia keɲa nideli. Wurubuarε tεεwɔ Yesu Nasarεte baale ɲon dɔɔ yεε gyakolonɲ nombia lese ɔ wɔɔle wola ε man ɲgba mena kej εmεε gbagba ε gyeɲ nε. Keɲa diina adanseε nyi Wurubuarε kpila na e. ²³ Lee Wurubuarε gbagba kegyaebii na ɔ ka gyeɲ man te ɔ wulaa bakewɔ see nyi baa lese Yesu fa ɲon, te ε yela balanɲ kumεε gyɔɔ e ɔpanɲan dɔɔ ko. ²⁴ Mɔna Wurubuarε gyuuu e lee yeɲ man, te ɔ lese e lee yeɲ weeleɲ man, nawolo nyi yeɲ be tale kyanɲ e see ɔ gyanɲ kekpaakekpa a ya. ²⁵ Gyoo Defidi yakowɔ lee Yesu wose man nyi,

‘Me naa de Gbeɲgyoo ɲon me siaman debaran kamasε.

ɔ seɲεε ma yenanɲ mena dɔɔ kolo be tale tεεse manɲ ya,

²⁶ mena dɔɔ me wɔe te fεε manɲ,
me sia mɔ ta gye.

Me yεε walanɲ ɲon maa yeɲ wee daale,

mɔna me sia gyakaa abɔɔ ɲan Wurubuarε waa kaa fa man nε dɔɔ.

²⁷ Nawolo nyi n be gyae n ke yela maa dɔɔ yebɔɔ man ya.

N be gyae n ke yela n walanɲ ɲon ayimεε be doo ɔ man ya nε ke doo yebɔɔ man dala ya.

²⁸ N ta wola manɲ nyeedonɲ gbεε.

Nawolo nyi n kpuε na manɲ dɔɔ te yεε manɲ gyonɲ nideli.’

²⁹ Me tebia, mεε gyae maa yako ɲon kolo lee de naana Defidi wose man, ɔ yeɲawɔ te be wuu e, ɔ yebɔɔ sεε doo de gyanɲ kebo kaa lii na gyεɲ. ³⁰ Na ɔ yεε Wurubuarε dekpenɲkpenɲgyɔɔre e, te ɔ gyeɲ nombia ɲan Wurubuarε be kanɲ ntam yako see lee ɔ wose man nyi, waa mo Defidi duulunɲ man ɲolo see gyoo na waa kyaa ɔ gyoorogbeli kej dɔɔ di gyoori ɲgba ɲon Defidi nε. ³¹ Gyoo Defidi naa kpene kej Wurubuarε waa kaa yεε, mena dɔɔ ɔ kolosiwɔ lee Kristo keforɲ lee yeɲ man wose man nombia nyi, ‘Wurubuarε te tina e yela yebɔɔ man na waa dala

ya.’ ³² Wurubuarε te gyuuusu Yesu kei lee yerη man, te de popou ne di adansεε nyi nombii kei yεε ampan. ³³ Ɔ kya Wurubuarε gyinaa e adido te Ɔ moo e see Ɔ dunoluη ƆƆ te Ɔ moo Ɔ felij ηon fa e ηgba mena keη Ɔ be kaη ntam see nε. Mena felij kei yaa Yesu moowƆ do de man gyεη. Wurubuarε felij kei tom yaa ε ne naa te ε ne nyii nε. ³⁴ Gyoo Defidi gbagba te gyu adido ηgba Yesu nε ya, mƆna Ɔ talewƆ yako Yesu wose man nombia nyi,

‘De Gbenjyoo Wurubuarε ηon yako me Gbenjyoo nyi,

“Kyaa me dunoluη ƆƆ,

³⁵ kelii debaη keη maa mo

baη bεε kƆla neη nε do n nawƆƆ tεε.” ’

³⁶ Mena ƆƆ εmεε Iseraetena pou ε gyerη nideli nyi, Yesu kei ηon ε be gyƆ e nyeelabia ko Ɔpanɗaη ƆƆ nε, ηon ke te Wurubuarε moowƆ yεε de Gbenjyoo na da nyeelεere ηon Ɔ be yako see nyi waa kƆη nε.”

³⁷ Balaη baη kenyii nombia keηa nε, takaa wƆ nideli te be bƆƆse Pita na Yesu kpilala akaη baη nyiaa, “De tebia, sena yaa dεε yεε?” ³⁸ Te Pita tiranƆƆ fa wƆ nyi, “Walaη kamaε waa kyεεkee lee Ɔ nombiakumεε man, na baa sƆ e Wurubuarε loη lee Yesu Kristo yele man, na Wurubuarε ka mo Ɔ nombiakumεε kyεε e, na waa mo Ɔ felij ηon do Ɔ man. ³⁹ Wurubuarε nombii keη Ɔ be yako see nyi waa mo Ɔ felij do ε man nε, yεε εmεε na ε bia na baη pou be kyaa lemlem, na baη pou de Gbenjyoo Wurubuarε waa baake wƆ kƆη ηon gbagba gyaη nε wui.” ⁴⁰ Pita kolosiwƆ fa wƆ nideli te Ɔ faree wƆ te Ɔ sola wƆ nyi, “ε lese ε wose lee tεεle kei ƆƆ balaη kumεε kewƆ man, na Wurubuarε ke lεε ε nyee.” ⁴¹ Be man balaη burum lεε Ɔ nombia ηan di, te be sƆƆ wƆ Wurubuarε loη. Balaη kakpoηse batooro (3000) kaa kpu la na Kristotena dikpii keη mena wee kenaj.

Barj bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ kekyaabii man

⁴² Be kyaŋa Yesu kpilala barj kawola man nideli, te be popou ne yɛɛ nɔɔdokolɔŋ gyaŋee debaŋ kamaɛ. Bɛɛ yɛɛ nɔɔdokolɔŋ di weenɛɛ ŋan Yesu kpa baa di na baa mo tɔɔse e nɛ, te bɛɛ bese yɛɛ nɔɔdokolɔŋ gyaŋee fane.

⁴³ Yesu Kpilala barj yɛɛ gyakolonɔŋ nombia burum, te gyakolonɔŋ gyoo balaŋ barj pou. ⁴⁴ Barj pou bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ, yɛɛ nɔɔdokolɔŋ ba kekyaa man, na bɛɛ kɛɛ ba abɔɔ ŋan be dana nɛ nyi yɛɛ be popou wui. ⁴⁵ Te be yɔɔ ba abɔɔ ŋaale mɔ, na bɛɛ kpala kɔba keŋ fa walaŋ kamaɛ ŋgba mena keŋ ne hia e nɛ. ⁴⁶ Wee kamaɛ na, be dikpii keŋ ne gyaŋee be Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man. Bɛɛ yɛɛ nɔɔdokolɔŋ te bɛɛ mo konɔɔ kpaakpaa, na sia kagye di weenɛɛ bom ba akpaŋalaŋse man. ⁴⁷ Bɛɛ lese Wurubuarɛ yele, te balaŋ pou mɔ ne kɛlɛɛ wɔ. Te wee kamaɛ mɔ nɛ, de Gbeŋgyoo na mo balaŋ wɔlɛɛ barj ɔ ne lɛɛ ba nyeeya nɛ kaa kpu na wɔ.

3

ɔtakase ŋolo kawee kekyɔ

¹ Wee daale balinɔɔ weese ŋgba debaŋ atoorote man nɛ, Pita na Gyɔn korowɔ gyu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nyi be kaa fane. Debaŋ kenanɔŋ yɛna kefane debaŋ.

² Na balee ŋolo kyaa keŋ ɔ yɛɛ ɔtakase e leenaŋ ɔ biatɛɛ. Wee kamaɛ nɛ bɛɛ mo e kaa see Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa denanɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi Denanɔɔ Kyeote nɛ man, na waa sola kɔba lee balaŋ barj bɛɛ gyoo deni kenanɔŋ man nɛ gyaŋ. ³ Debaŋ keŋ ɔ be naa nyi Pita na Gyɔn ne kɔŋ be kaa gyoo deni dinaa keŋ man nɛ, te ɔ sola wɔ nyi baa fa e kɔba. ⁴ Keŋte be kɛɛ e yididi te Pita yako e nyiaa, “Kɛɛ daa.” ⁵ Te balee ŋon mɔ kɛɛ wɔ gyakaa loo nyi, waa nyiŋ kolo lee be gyaŋ. ⁶ Te Pita yako e nyi, “Nyi kɔba na, mɔɔ dana ŋaale maa fa neŋ ya, mɔna kpene keŋ me

dana nɛ te maa fa neŋ. Lee Yesu Kristo Nasarɛte baale ŋon yele man nɛ, koro seŋ na n ke ta,” ⁷ Te Pita kyaŋa ɔ dunoluŋ nyiŋmaa man kyɔ e te ɔ korowɔ seŋ. Debokenaŋ man te ɔ doona na ɔ nawɔɔ pou yɛɛ e doŋ. ⁸ Karatete dokoloŋ te ɔ toŋawɔ seŋ ɔ nawɔɔ dɔɔ, te ɔ fiasɛɛ ɔ ne tɛɛ. Keŋte ɔ sila wɔ gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ɔ dɔŋɛɛ na ɔ na toŋee na ɔ na lese Wurubuarɛ yele. ⁹ Balaŋ baŋ pou be kyaa botɔɔ nɛ, naa e na ɔ dɔŋɛɛ ɔ na lese Wurubuarɛ yele. ¹⁰ Te be ka gyɛŋ e nyi ŋon yɛna walaŋ ŋon nafaɔ ɔ ne kyaa Denanɔɔ Kyeote keŋ man solee abɔɔ nɛ, ba wose yeŋa wɔ gbaa, te gyakoloŋ gyoo wɔ lee kpene keŋ bɔɔ naa ɔ man nɛ dɔɔ.

Pita kekolosi Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man

¹¹ Balaŋ baŋ kena balee ŋon mataa na Pita na Gyɔn botɔɔ keŋ bɛɛ baake nyi Solomɔn poto man nɛ, doo be popou nɔɔ te be yeuwɔ gyu be gyaŋ botɔɔ. ¹² Pita kena balaŋ baŋ nɛ ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Iseraetena, weera dɔɔ te kei ne doo ɛ nɔɔ? Yaa weera dɔɔ te ɛ ne kɛɛ daa fee mena? ɛ fɛɛ ɛ sia baa ɛ ne kɛɛ daa nyi mberem daa gbagba de doŋ na de Wurubuarɛ keyee dɔɔ te de yela balee kei tɛɛwɔ? ¹³ De naanaɔ Aberaham na Asiki na Gyekɔpo Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ de naanaɔ pou Wurubuarɛ e nɛ, lesena ɔ tobaale Yesu gyoorobiiri wola. ɛmɛɛ moona e do Romantena kegyiise nyiŋmaa man, te ɛ bɛɛ e Pilato siaman nyi baa ko e, mɔna nafaɔ ɔ yɛɛ wa agyueŋ koranŋ nyi waa tina e yela, nyi ɔ te naa dukum ɔ man ya. ¹⁴ ɛ bɛɛ Yesu ŋon ayimɛɛ be doo ɔ man ya te ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman man nɛ, te ɛ sola Pilato nyi waa tina awudiini Barabase ŋon bɔɔ kyaŋ tɔ deni nɛ yela fa ŋon. ¹⁵ Te ɛ koo Yesu ŋon ɔ ne fa balaŋ nyeedoŋ kekpa a nɛ. Mɔna Wurubuarɛ gyuuusu e lee yeŋ man keŋ de popou ne di ka wose man adansɛɛ. ¹⁶ Mena

keŋ dɔɔ lɛɛ Yesu di dɔɔ, te Wurubuarɛ yela balee asenjan ɛ siaman kei ŋon ɛ gyen e nɛ, nyiŋa kawee kekyɔ. Ke yɛɛ ampan nyi mena keŋ dɔɔ lɛɛ Yesu di dɔɔ, te balee kei nyiŋa wosedon, ŋgba mena keŋ ɛ ne naa e nɛ.

¹⁷ Me tebia, ma gyen nyi kpene keŋ ɛmɛɛ na ɛ siaman-tena be yɛɛ Yesu nɛ, ɛ ta gyem bo ya. ¹⁸ Lee gyanŋba gyanŋba keŋ, te Wurubuarɛ tɛɛwɔ wa akpenkpenŋgyɔɔra pou dɔɔ yako see nyi, nyeelɛɛre ŋon ɔ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ, waa naa diyem. Wurubuarɛ yele la nombia keŋa pou kɔŋawɔ mena. ¹⁹ Mena dɔɔ ɛ kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛnenɛ kumɛɛ man, na ɛ kekɔŋ Wurubuarɛ gyan, na waa gberaa ya ayimɛɛ pou lee ɛ wose man. ²⁰ Na de Gbenŋgyoo Wurubuarɛ kefa ŋon wosefɛɛrenɛ na waa yela ŋon ɔ yɛɛ nyeelɛɛre ŋon ɔ be wula lese e see fa ŋon nɛ kekɔŋ. ŋon yɛna Yesu. ²¹ Kaboena nyi waa kyaa adido kelii deban keŋ Wurubuarɛ waa yɛɛ kpene kamaɛ wɔle, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ be tɛɛ wa akpenkpenŋgyɔɔra dɔɔ yako see gyanŋba keŋ nɛ. ²² Na Mosesi mɔ yɛɛ Wurubuarɛ dekpɛnkpenŋgyɔɔre e, ɔ yakowɔ see nyi, ‘ɛ Gbenŋgyoo Wurubuarɛ waa lese dekpɛnkpenŋgyɔɔre lee ɛmɛɛ gbagba ɛ balan man fa ŋon, ŋgba man Mosesi nɛ. ɛ tei kpene kamaɛ keŋ waa yako ŋon nɛ. ²³ Walaŋ kamaɛ ŋon ɔ te tei kpene keŋ dekpɛnkpenŋgyɔɔre kei waa yako ya nɛ, Wurubuarɛ waa lese e lee ɔ balan man na waa yo.’

²⁴ Wurubuarɛ akpenkpenŋgyɔɔra ban Wurubuarɛ be tɛɛ be dɔɔ kolosi nɛ pou, lee Samuele dɔɔ kelii ban bɔɔ kɔŋ ɔ wɔle pou nɛ, be wula yako kolo see lee nombia ŋan ne kɔŋ weeya keŋa man nɛ man. ²⁵ Nombia ŋan pou Wurubuarɛ be tɛɛ wa akpenkpenŋgyɔɔra dɔɔ yako see nɛ yɛɛ ɛ wui, te ɛmɛɛ mɔ kpuɛ kebakesee keŋ Wurubuarɛ be bake na ɛ naanaɔ nɛ man. Nawolo nyi ɔ yako Aberaham nyi, ‘N duulun man te maa ta hiraa tɛɛle kei dɔɔ balan pou.’ ²⁶ Mena dɔɔ deban keŋ Wurubuarɛ ba

lese ɔ tobaale Yesu nɛ, ɔ yela ɔ tanɔgbɛɛwɔ kɔŋ ɛ gyaŋ nyi ɔ kaa hiraa ŋon, na waa yela ɛ man walaŋ kamaɛ kekyɛɛkee lee ɔ gbɛɛneŋ kumɛɛ man.”

4

Be kamo Pita na Gyɔn gyu donɔɔ kegyiise siaman

¹ Debaŋ keŋ Pita na Gyɔn sɛɛ bɛɛ kolosi fa balaŋ baŋ nɛ, te Wurubuarɛ saese na kegyia ŋon ɔ ne kɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ gyee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nɛ, na balaŋ baŋ bɛɛ baake wɔ nyi Sadukiitena nɛ baale kɔŋawɔ be gyaŋ. ² Ba gyeŋa baŋ nideli nawolo nyi, Pita na Gyɔn na wola balaŋ baŋ nyi, Yesu te fom lee yeŋ man, keŋ nawolo nyi balaŋ pou baa foŋ lee yeŋ man bela. ³ Mena dɔɔ be kyaŋa Pita na Gyɔn ka do deni man, na tɛɛ te lam dɔɔ, be yela be doowɔ kelii tɛɛ kena. ⁴ Mɔna balaŋ baŋ bɔɔ nyii nombia ŋan Pita na Gyɔn be yako nɛ, be man burum lɛɛ ŋa di, mena dɔɔ balaŋ baŋ pou bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ, be man baala wukuwɔ kelii balaŋ kakpoŋse banɔŋ (5000).

⁵ Tɛɛ kena keŋ nɛ, Gyudatena kegyiise na be siaman-tena na ba mmaraa wolala baŋ gyaŋɛewɔ Gyerusalɛm donɔɔ man. ⁶ Be gyaŋɛewɔ na saese pou kegyia Anase na Kaifase na Gyɔn na Alɛkesanda na baala baale baŋ bɔɔ lee saese pou kegyia ŋon dekpɔŋalaŋ man nɛ. ⁷ Be yela ba moo Pita na Gyɔn kaa seŋ be siaman te be bɔɔse wɔ nyi, “Woŋ wɔɔle yaa amɔte yele man yaa ɛ kyɔɔ balee ŋon?” ⁸ Te Pita ŋon Wurubuarɛ felii ŋon doo ɔ man nideli nɛ, tiranɔɔ fa wɔ nyi, “Kegyiise na siamantena, ⁹ akpaa gyɛŋ ɛ te baake daa kaa seŋ ɛ siaman ɛ ne bɔɔse daa lee kolo kpaakpaa keŋ dɔɔ yɛɛ, te ɔtakase ŋon be nyiŋ doŋ koro seŋ nɛ dɔɔ na, ¹⁰ kenaŋ na mɛɛ gyae ɛmɛɛ na Iseraetena pou ka gyeŋ nyi, Yesu Kristo ŋon ɔ ba lee Nasarɛte nɛ yele man yaa balee aseŋaŋ ɛ siaman kei nyiŋa doŋ nɛ. ŋon te ɛ gyɔɔwɔ sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ ko, te Wurubuarɛ gyuuusu e

lee yerj man. ¹¹ Yesu yɛna walaŋ ŋon Wurubuarɛ nombia tɔne be yako nyi,

‘Boe keŋ ɛmɛɛ deni maara baŋ be bɛɛ ke nɛ,

keŋ kaa bese na deni mokɔɔ kasee boe keŋ ne yeli deni keŋ ne yɛɛ doŋ nideli.’

¹² Yesu waageŋ kooŋ yɛna nyeelɛɛre, ŋon waageŋ kooŋ te Wurubuarɛ lesewɔ tɛɛle kei dɔɔ nyi de baake ɔ yele na waa lɛɛ da nyee.”

¹³ Mena keŋ Pita na Gyɔn be kolosi nideli te ba te yee gyakolonŋ ya, te kegyiise baŋ kenyii nyi be yɛɛ balanŋ yakaa nyibanwɔ keŋ be te gyu sukuu ya nɛ, ba wose yerja wɔ. Botɔɔ te be naawɔ nyi baŋ na Yesu tɛɛ la. ¹⁴ Mɔna ba kena balee ŋon bɔɔ kyɔ e seŋɛɛ Pita na Gyɔn gyanŋ botɔɔ nɛ, ba te tale nyiŋ nombiikum daale yako lee ba wose man ya. ¹⁵ Mena dɔɔ be yako wɔ nyi baa lee nombia dedii deni keŋ man, botɔɔ te kegyiise baŋ moo ba nyeeya baŋ na dɔŋa. ¹⁶ Bɛɛ bɔɔse dɔŋa nyi, “Woh yaa dɛɛ yɛɛ balanŋ kɛwɔ? Walaŋ kamase ŋon ɔ kyaa Gyerusalem donɔɔ man nɛ, gyeŋ nyi baŋ yɛɛna gyakolonŋ nombii kei, te dɔɔ gyae dɛɛ tale lɛɛ ka aŋmaareŋ ya. ¹⁷ Mena keŋ dɔɔ ne gyae nyi baa mo nombia keŋa kperŋkpeleŋ dɔɔ ya nɛ, ɛ yela dɛɛ tɔ wɔ nideli nyi be na tekaa kolosi Yesu kei nombia fa walaŋ na walaŋ ya.” ¹⁸ Mena dɔɔ be baake wɔ gyoo be gyanŋ bela, te be tɔɔ wɔ nyi be na tekaa kolosi Yesu nombia, yaa baa wola balanŋ kolo lee ɔ yele man korakora bela ya. ¹⁹ Keŋte Pita na Gyɔn tiranɔɔ nyi, “ɛmɛɛ gbagba ɛ kɛɛ nombia keŋa man nideli nyi wonŋi dei la Wurubuarɛ siaman? Dee nyii ɛ wui yaa dee nyii Wurubuarɛ wui? ²⁰ Nawolo nyi daa dɔɔ, dɔɔ tale tina kpene keŋ dɔɔ naa, na keŋ dɔɔ nyii nɛ kekolosi yela ya.” ²¹ Mena dɔɔ kegyiise baŋ tɔɔ wɔ nideli bela, te be tina wɔ yela. Be te nyiŋ gbɛɛ keŋ baa mo wɔŋ ba deŋela ya, nawolo nyi balanŋ baŋ pou na lese Wurubuarɛ yele lee

kpene keŋ ɔ be yɛɛ nɛ dɔɔ. ²² Balee ŋon bɔɔ kyɔ e kawee kei nɛ, kela kulutooneŋ sɔŋola (40).

Kristotena baŋ kefane

²³ Be ke tina Pita na Gyɔn yela nɛ, te ba besewɔ gyu be tebia gyaŋ keyako wɔ kpene kamaɛ keŋ saese kegyiise na donɔɔ kegyiise baŋ be yako wɔ nɛ. ²⁴ Kristotena baŋ kenyii nombia ŋenaŋ nɛ, be popou moo nɔɔdokolonŋ fane fa Wurubuarɛ nyi, “De Gbenɔgyoo, nyaŋ ŋon n be yɛɛ adido na ateta, na ɛpo na kpene kamaɛ keŋ doo ŋe man. ²⁵ Nyaŋ tɛɛ la n felinŋ ŋon dɔɔ te n yela de naana Defidi ŋon ɔ yɛɛ n tobaale e nɛ yakowɔ nyi,

‘Weera dɔɔ te tɛɛle kei dɔɔ balaŋ na gyeŋee baŋse,
te bɛɛ bake nombiakumɛɛ yakaa yakaa,
mɔna ŋe bee dee ya nɛ?’

²⁶ Tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ ne desina ba wose fa yoo,
te siamantena baŋ mɔ na koro seŋ tia de Gbenɔgyoo
Wurubuarɛ na nyeelɛɛre ŋon ɔ be yako see nyi waa
kɔŋ nɛ.’

²⁷ Ampaŋ te gyoo Herode na Pɔntiɔse Pilato na Iseraetena na baŋ mɔ ba te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ, gyaŋewɔ donɔɔ kei man te be bakewɔ tia n tobaale Yesu ŋon ayimɛɛ be doo ɔ wose man ya, te nyaŋ Wurubuarɛ ba mo e yɛɛ nyeelɛɛre na gyoo nɛ. ²⁸ Be gyaŋewɔ te be yɛɛ kpene keŋ nyaŋ Wurubuarɛ n be wula yako see nyi gyae kekɔŋ nɛ, lee n doŋ na n kegyaebii man. ²⁹ Nɛnɛɛ de Gbenɔgyoo Wurubuarɛ, kɛɛ mena keŋ bɛɛ ŋmaase daa na n ka do daa n tewulɛɛ kakyenŋ na dɛɛ tale gyɔ de konɔɔ kolosi n nombia ŋan. ³⁰ Wurubuarɛ koro seŋ na n kekyɔ kaweeɛ, na n ke ta de dɔɔ yɛɛ gyakolonŋ nombia lese n wɔɔle wola lee n tobaale Yesu ŋon ayimɛɛ be doo ɔ wose man ya nɛ yeke man.” ³¹ Ba ke fane taŋ keŋ nɛ, te botɔɔ keŋ bɔɔ gyaŋee nɛ wosiwɔ te Wurubuarɛ felinŋ ŋon kaa

gyooƵ be popou man nideli te be gyoo be konoo kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan.

Kristotena baŋ nɔɔdokolon keyɛɛ

³² Balan baŋ pou boɔ lɛɛ Kristo Yesu di nɛ, kyaawo nɔɔdokolon man te ba agyueŋ mo yeɛ dokolon. Ŋolo bɛɛ yako nyi o kolo yeɛ waageŋ wui ya, mona be kpɛlɛɛ ba aboo pou fa doŋa. ³³ Yesu kpilala baŋ moo Wurubuarɛ doŋ dinaa keŋ di adansɛɛ nyi, de Gbenɔgyoo Yesu te fom lee yeŋ man, te Wurubuarɛ moo o bɛrɛɛ boele baŋ pou boɔ lɛɛ Yesu di nɛ. ³⁴ Kolo te hia be man ŋolo ya, nawolo nyi baŋ be dana denɛɛ na tɛɛleɛ nɛ yoo ŋa na bɛɛ mo koba keŋ boɔ nyim nɛ, ³⁵ kona Yesu kpilala baŋ na be ta mo kpala fa wo. Bɛɛ fa walaŋ kamaɛ ŋgba mena keŋ ne hia e nɛ. ³⁶ Mena ke te Lewi baale ŋolo ŋon o ba lee Saiporoɔse tɛɛle man, te o yeɛ yɛna Gyosɛfo nɛ yeɛwo. Yesu kpilala baŋ doo e yeɛ nyi Banabase, keŋ nawolo nyi walaŋ ŋon o na do balan kakyen. ³⁷ Ŋon mo ka moo o tɛɛle keŋ o dana nɛ yoo, te o moo koba keŋ o be nyim nɛ kaa fa Yesu kpilala baŋ.

5

Ananiase na Safira

¹ Balee ŋolo kyaawo keŋ bɛɛ baake e nyi Ananiase, na o wɛɛle mo yeɛ yɛna Safira. Baŋ mo gyuuwo ka mo ba agyapadɛɛ daale yoo. ² Ŋon na o wɛɛle yeɛ nɔɔ te ba moo koba keŋ boɔ nyim nɛ man ŋaale weese, te baale ŋon moo akan keŋ gyu kefa Yesu kpilala baŋ. ³ Botoo te Pita boooɔe e nyi, “Ananiase, weera doo te n yela obonsam dii n doo mena, te o yela n dii dekara fa Wurubuarɛ felin ŋon, te n moo n koba keŋ n be nyim lee agyapadɛɛ keŋ n be yoo nɛ man ŋaale weese? ⁴ Agyapadɛɛ keŋ te yeɛ n wui pɛte n yoo ke yee? N yoo ke tan mona koba keŋ n be nyim

nE te yEE n wui yee? NENEE weera n bakewo n konoo man te n yEE nombiikum kei mena? Na denibalan te n dii dekara fa ya, WurubuarE te n dii dekara fa.”⁵ Ananiase ka betaa nyii nombia keŋa pE, te kara e lo te o yerjawo. Mena doo gyakolon gyoo ban pou booo nyii nombia ŋenanE.⁶ Keŋte tewulEE koŋawo kaa mo kolo milii e, te be gate e lee gyu kewuu.

⁷ Te kyare ya te o weEle ŋon mo kaa gyoowo botoo mona ŋon ba gyeŋ kpene keŋ be koŋ ya. ⁸ Te Pita boose alo ŋon nyiaa, “Yako man, koŋba keŋ emEE na n baale Ananiase be nyim lee agyapadEE keŋ keyoo man pou yaa o moowo koŋ nE?” Te o tiranoo nyi ayi, mena te de yoo ke. ⁹ Botoo te Pita boose e nyi, “Weera te emEE na n baale yEE noo nyi e kekEEse de Gbeŋgyoo felii ŋon keE! KEe, balan ban booo moo n baale kewuu nE, ban seŋEE la denanoo man nE, baa seele nyan mo lee.” ¹⁰ Karatete dokolon te kara ŋon mo lo Pita nawoo tEE te o yerjawo. TewulEE ban kekoŋ kaa gyoo te ba kena nyi ŋon mo ta yem nE, te ba mo e lee gyu kewuu o baale yanE. ¹¹ Mena doo gyakolon dinaa daale gyoo Kristotena dikpii keŋ pou, na ban pou booo nyii nombia keŋa nE.

Kristo kpilala ban keyoo kaweesetena

¹² Yesu kpilala ban yEE gyakolon nombia na nombia dinaana burum balan ban man. Te ban pou booo lEE Yesu Kristo di nE, ne gyu ke yilaa Solomoo poto keŋ man. ¹³ Na balan ne bu wo nideli, mona balan yenaasetena ban yee mena keŋ baa kaa kpu na wo. ¹⁴ Mona ala na baala burum lEE de Gbeŋgyoo Yesu di, te WurubuarE moo wo kaa kpu na Kristotena ban. ¹⁵ Lee gyakolon nombia ŋan Yesu kpilala ban ne yEE doo, balan na mo be kaweesetena kaa doosi aforŋse na mpase doo gbEEnaa nooman, na akpaa Pita de koŋ o ne lam na o wota ke yala be man

baale dɔɔ, na baa nyiŋ kawee kekyɔ. ¹⁶ Balaŋ lee donɔɔse ŋan benaa na Gyerusalɛm nɛ kɔŋ Gyerusalɛm donɔɔ keŋ man, te ba moo be kaweesetena na baŋ felin̄kumɛɛ ne naase wɔ diyem nɛ kɔŋ te be kyɔɔ wɔ pou.

Kristotena baŋ diyem kena

¹⁷ Mena dɔɔ Wurubuarɛ sae kegyia ŋon, na ɔ kegyiise na baŋ bɔɔ lee Sadukiitena dikpii man nɛ sia yɛɛwɔ Yesu kpilala baŋ dɔɔ, te be bakewɔ see nyi baa gyae kolo yɛɛ wɔ. ¹⁸ Mena dɔɔ be kyaŋa Yesu kpilala baŋ te ba moo wɔ ketɔ deni. ¹⁹ Mɔna ke nelim nɛ, de Gben̄gyoo Wurubuarɛ kpilale kɔŋawɔ kaa toro deni keŋ fa wɔ, te ɔ moo wɔ lee deni keŋ man, te ɔ yako wɔ nyi, ²⁰ “ɛ gyu ka seŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man na ɛ kekolosi nyeedoŋ wɔle kei wose man nombia fa balaŋ baŋ pou.” ²¹ Yesu Kristo kpilala baŋ yɛɛwɔ ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ kpilale ŋon be yako nɛ, mena dɔɔ nebo nebo fuu te be gyuuwɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man, te be fiasɛɛ bɛɛ wola balaŋ baŋ. Wurubuarɛ Sae kegyia ŋon na ɔ kegyiise baake Gyudatena kegyiise baŋ pou, te be gyaŋeewɔ te be kpilawɔ nyi be ka mo Yesu kpilala baŋ lee deni keŋ man kɔŋ. ²² Mɔna balaŋ baŋ bɔɔ kpili nɛ gyuuwɔ kelii botɔɔ na, ba te naa Yesu kpilala baŋ deni keŋ man ya. Mena dɔɔ ba besewɔ kɔŋ kaa yako kegyiise baŋ nyi, ²³ “De gyuu botɔɔ keŋ bɔɔ kyaŋ wɔ do nɛ na disim keŋ tɔɛ kiin̄, na baŋ mɔ bee gyee ke nɛ seŋɛɛ be dasen̄ae man. Mɔna da toro disim keŋ na, da te naa Yesu kpilala baŋ deni keŋ man ya.” ²⁴ Debaŋ keŋ kegyia ŋon ɔ ne kɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ gyee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ dɔɔ nɛ, na saese kegyiise baŋ be nyii nombia kɛŋa nɛ, ta seŋ wɔ nideli ya. Te be bɔɔse dɔŋa nyi, “Na woŋ yɛna tewulɛɛ kɛwɔ baa?” ²⁵ Botɔɔ te balee ŋolo kɔŋawɔ kaa yako wɔ nyi, “ɛ nyii, balaŋ baŋ ɛ be kyam

do deni man nɛ, seŋɛɛ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man bɛɛ wola balaŋ Wurubuarɛ nombia.” ²⁶ Mena dɔɔ kegyia ŋon ɔ ne kɛɛ balaŋ baŋ bee gyee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ dɔɔ nɛ, na ɔ tewulɛɛ gyuuwɔ ka moo wɔ kɔŋ kegyiise baŋ gyaŋ, mɔna be ta mo wɔ doŋ man ya, nawolo nyi bee yee nyi balaŋ baŋ baa fuŋii wɔ boya. ²⁷ Be ka mo wɔ kɔŋ nombiadiira baŋ siaman nɛ, te sae kegyia ŋon yako wɔ ²⁸ nyi, “De faree ŋon nyi ɛ na wola kolo lee Yesu yele man ya, mɔna ɛ kɛɛ ya aneyɛɛŋ, ɛ ta mo ɔ nombia ŋan ɛ na wolo nɛ wulu Gyerusalem donɔɔ pou, te ɛ ne gyae ɛ ka mo ɔ yeŋ seele daa.” ²⁹ Botɔɔ te Pita na Yesu kpilala akaŋ baŋ tiranɔɔ nyi, “Kaboena nyi dee nyii Wurubuarɛ dei kela balaŋ wui.” ³⁰ De naanaɔ Wurubuarɛ ŋon gyuuusu na Yesu ŋon ɛ be gyɔɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ ko e nɛ lee yeŋ man. ³¹ Wurubuarɛ gyina e adido te ɔ mo e see ɔ dunoluŋ dɔɔ, te ɔ moo e yɛɛ siamante na nyeelɛɛre, na waa yela Iseraetena ke nyiŋ gbɛɛ kyɛɛkee lee be nombiakumɛɛ man na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ, na waa mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ. ³² Daa ne diina nombia keŋa adansɛɛ. Wurubuarɛ felii ŋon ɔ ba mo do baŋ bee nyii ɔ dei man nɛ, mɔ ne di nombia keŋa adansɛɛ.

³³ Kegyiise baŋ bɔɔ gyaŋee nɛ nyii nombia keŋa na ba gyeŋa baŋ nideli, mena dɔɔ be gyaewɔ nyi baa ko Yesu kpilala baŋ. ³⁴ Mɔna be man ŋolo, ŋon ɔ doo Farasiitena dikpii keŋ man te bɛɛ baake e nyi Gamaleli, te ɔ yɛɛ Wurubuarɛ mmaraa keŋ wolale e, te ɔ wose man dana obuo donɔɔ keŋ man nɛ, korowɔ seŋ be man. Botɔɔ te ɔ yela ba lese Yesu kpilala baŋ yenaŋ. ³⁵ Te ɔ yako kegyiise baŋ nyi, “Me tebia Iseraetena, ɛ kɛɛ kpene keŋ ɛ ne gyae ɛ ke yɛɛ balaŋ kɛwɔ nɛ nideli. ³⁶ Debaŋ duguŋ daale kaa laŋawɔ na, balee ŋon bɛɛ baake e nyi Teudase nɛ korowɔ seŋ te ɔ yɛɛ ɔ wose ŋgba walaŋ dinaa ŋolo nɛ, te balaŋ

sɔŋononɔ akpeɲ anaara (400) korowɔ sila e. Mɔna be ka ko e na ɔ balanɔ banɔ pou mɔ yaaseewɔ, keɲte ɔ kawola keɲ pou mɔ kaa yɛɛwɔ yaka. ³⁷ Kei mɔ wɔle debanɔ keɲ bɛɛ kala balanɔ nɛ, te Galelia baale Gyuda korowɔ seɲ, te ŋon mɔ kaa beo balanɔ burum sila ɔ wose. Be ka ko ŋon mɔ nɛ, ɔ balanɔ banɔ pou bɔɔ sila e nɛ yaaseewɔ. ³⁸ Mena dɔɔ nombia keɲna man nɛ, mɛɛ yako ŋon nyi ɛ na yɛɛ balanɔ keɛwɔ kolo ya. ɛ yela baa ta, nawolo nyi akpaa kpene keɲ bɛɛ wolo te bɛɛ yɛɛ nɛ, lee deniwalanɔ gyanɔ na, keɲ mɔ gyae ke yɛɛ yaka bo mena. ³⁹ Mɔna akpaa ka lee Wurubuarɛ gyanɔ na, ɛ be gyae ɛ ke tale tɔ wɔ gbɛɛ ya. ɛ kena bo nyi ɛ ne yoo bo na Wurubuarɛ.” Mena dɔɔ kegyiise banɔ mɔ yɛɛwɔ ŋgba mena keɲ Gamaleli be yako wɔ nɛ.

⁴⁰ Mena dɔɔ be baake Yesu kpilala banɔ kɔɲ te be yela be tuku wɔ, te be tɔɔ wɔ nyi be na kolosi kolo lee Yesu yele man bela ya. Te be tina wɔ yela. ⁴¹ Yesu kpilala banɔ ka lee kegyiise banɔ gyanɔ nɛ na be sia ta gye, nawolo nyi Wurubuarɛ te keɛ wɔ nyi banɔ mɔ kaboena nyi baa do wɔ desɛɲ lee Yesu dɔɔ. ⁴² Te wee kamasɛ na, bee gyu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa man na balanɔ akpanalanɔse man. Bɛɛ wola nombia kpaakpaa ŋan nyi Yesu yɛna Kristo, nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔɲ nɛ. Te be te tina nombia keɲna kawola yela ya.

6

Ba lese balanɔ nyetooro nyi baa kyɔ Yesu kpilala banɔ

¹ Weeya ala ŋenanɔ man na banɔ bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ korowɔ bee wuku te kekolosi kaa gyoo Gyudatena banɔ bɛɛ kolosi Giriki dei, na Gyudatena akanɔ banɔ man. Gyudatena banɔ bɛɛ kolosi Giriki dei nɛ, kpa Gyudatena akanɔ banɔ ne wuritii wɔ weenɛɛ kekpala man, nawolo nyi be kpa wee kamasɛ weenɛɛ ŋan bɛɛ kpɛlɛɛ nɛ, bee tunɔ banɔ wui

liala ban̄ ya. ² Keŋte Yesu kpilala kufu bala ban̄ baake ban̄ pou bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ gyaŋee, te be yako wɔ nyiaa, “Tekaboena nyi daa dɛɛ bese tina Wurubuarɛ nombia ŋan keyako yela, na dɛɛ kɔŋ kaa kɛɛ abɔɔ kekpeɛɛ dɔɔ bela ya. ³ Mena dɔɔ de tebia, ɛ kɛɛ ɛ man na ɛ ka lese baala nyetooro ban̄ ba wose man dana obuo, te Wurubuarɛ felij ŋon doo be man nideli te be sia be kare mɔ nɛ, na dɛɛ mo mena tom kei do be nyiŋmaa man. ⁴ Na daa ke nyij mo de doŋ pou do kefane, na Wurubuarɛ nombia ŋan keyako man.” ⁵ Nombia naŋ Yesu kaseela ban̄ be yako nɛ, seŋa balaŋ ban̄ pou nideli. Te ba lese Sitifin ŋon ɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ di nideli te Wurubuarɛ felij doo ɔ man nideli nɛ. Te ba besewɔ lese Filipino na Prokoro na Nikanɔ na Timɔn na Pamena na Nikolase ŋon ɔ ba lee Antiɔke te ɔ ba mo ɔ wose kpu Gyuda ɔsom keŋ man nɛ. ⁶ Keŋte ba moo balaŋ nyetooro kɛwɔ kaa seŋ Yesu kpilala ban̄ siaman. Te ba moo be nyiŋmaase gyakaa be dɔɔ te be fanewɔ fa wɔ.

⁷ Mena dɔɔ Wurubuarɛ nombia ŋan yaaseewɔ bilerj-bilerj, te ban̄ bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ wukuwɔ burum Gyerusalɛm donɔɔ keŋ man. Te Wurubuarɛ saese burum baale mɔ lɛɛ Yesu di.

Ba kekyan̄ Sitifin

⁸ Te Sitifin ŋon Wurubuarɛ ba mo ɔ bɛrɛɛ boele e nideli, te ɔ doŋ doo ɔ man nɛ yɛɛ gyakolon̄ nombia na nombia dinaana balaŋ ban̄ man. ⁹ Mɔna Gyudatena baale ban̄ bɛɛ gyaŋee Gyudatena ɔsom deni keŋ bɛɛ baake ke nyi gberja ban̄ bɔɔ tina wɔ yela nɛ ɔsom deni man nɛ, fiasɛɛ bɛɛ lɛɛ aŋmaareŋ na Sitifin. Balaŋ benaŋ baale lee Kirene na Alɛkesanderia na Silisia na Esia tɛɛlese man. ¹⁰ Mɔna Wurubuarɛ felij ŋon faa Sitifin nyansa te ɔ kolosiwɔ nideli mena dɔɔ be te nyij keŋ baa yako bela ya.

¹¹ Keŋ dɔɔ be gyuuwɔ ke feefu do balan baale nyi baa di dekara gyakaa ɔ dɔɔ nyi, “De nyiiwɔ ɔ ne kolosi mmusuo nombia gyakaa de naana Mosesi na Wurubuarɛ dɔɔ.” ¹² Nnɛ te be wɔlɛɛ e fa balan ban na ɔsom kegyiise na mmaraa wolala ban pou, te ba korowɔ seŋ ɔ dɔɔ te ba kyaŋa e gyu donɔɔ kegyiise siaman. ¹³ Mena dɔɔ be gyaɛ balan baale kɔŋ, te be kaa dii akɛɛɛ gyakaa ɔ dɔɔ nyi, “Deban kamaɛ na balee kei ne kolosi bo tia de Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ, na Wurubuarɛ mmaraase ŋan Mosesi ba wola daa nɛ.” ¹⁴ Nawolo nyi de nyiiwɔ ŋgba ɔ ne yako nyi, “Yesu ŋon ɔ ba lee Nasarɛte nɛ, waa yɛlɛɛ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa kei lɔ, na waa kyɛɛkee abɔɔ ŋan pou Mosesi ba mo see daa nɛ.” ¹⁵ Te nombiadiira ban be kyaa deni keŋ man nɛ, kɛɛ Sitifin nɛ yididi te be naawɔ ŋgba ɔ sia gbɛɛ te kyɛɛkee yɛɛ ŋgba Wurubuarɛ kpilale sia gbɛɛ nɛ.

7

Sitifin kekolosi donɔɔ kegyiise ban siaman

¹ Keŋte Wurubuarɛ sae kegyia ŋon bɔɔse Sitifin nyi, “Mena dɔɔ nombia ba ayakon keŋa pou yɛɛ ampan?”

² Botɔɔ te Sitifin tiranɔɔ nyi, “Me tebia na me kyaɔ, ɛ tei me gyaŋ. Wurubuarɛ ŋon ɔ ne di gyoori nɛ lese na ɔ wose wola de naana Aberaham, deban keŋ ɔ kyaa Mesopotamia tɛɛle man nɛ, kenan wɔle pɛte ɔ korowɔ gyu kekyaa Haran donɔɔ man, ³ botɔɔ te Wurubuarɛ yako e nyi, ‘Koro lee n tɛɛle man na n loŋtona gyaŋ, na n ke tu gyu ke kyaa tɛɛle keŋ maa wola neŋ nɛ dɔɔ.’

⁴ Mena dɔɔ Aberaham korowɔ lee Kaldea tɛɛle man, te ɔ gyuuwɔ kekyaa Haran donɔɔ man. ɔ kya yeŋ wɔle nɛ, Wurubuarɛ moo e kaa see tɛɛle ya akyan ke dɔɔ kei dɔɔ. ⁵ Tɛɛle naetɔɔ dokolon koran ɔ te fa e botɔɔ nyi dɛɛ bese ŋon gbagba ɔ wui ya. Mɔna Wurubuarɛ

yakowɔ see nyi, waa mo tɛɛle kenan fa ngon na ɔ duulun man balan. Deban kenan mɔ na Aberaham be dana bu koran gba ya. ⁶ Kenɛte Wurubuarɛ yako e nyi, 'N duulun man balan baa kyaa dei wɔle daale tɛɛle dɔɔ bese ngonla. Baa moo wɔ yɛɛ gbenɛ, na baa yɛɛ wɔ nyeemandon na akpanyanɛnan kulutoonɛn sɔhononɛn akpɛn anaara (400). ⁷ Mɔna maa wɔn tɛɛle kenan mantena ban baa mo n duulun man balan ban yɛɛ gbenɛ nɛ denɛle. Kenan wɔle na, n duulun man balan ban baa lee tɛɛle kenan man, na be kaa som man kɛbo kei.' ⁸ Te Wurubuarɛ na Aberaham bakewɔ see nyi, ngon na ɔ duulun man balan pou baa kara ba baala wose. Mena dɔɔ Aberaham ka lola ɔ bu Asiki weeya gyanaarate nɛ te ɔ kara ɔ baala wose. Kenan wɔle Asiki mɔ kaa lola Gyekɔpo, te Gyekɔpo mɔ lola de naanaɔ kufu bala ban.

⁹ Gyosɛfo mɔ yɛɛ de naanaɔ kufu bala ban man ngolo e. Keɛn ɔ kegyiise ne kɔla e dɔɔ nɛ te ba mo e yɔɔ te ɔ ka bese gbeni Igyipite tɛɛle man, mɔna Wurubuarɛ senawɔ ɔ wɔle, ¹⁰ te ɔ lese e lee ɔ diyem pou man. Te ɔ fa e nyansa, te ɔ yela Igyipitetena gyoo Faaro gyae ɔ nombia, mena dɔɔ gyoo ngon moo ɔ dekpɛnalan na Igyipite tɛɛle keɛn pou do ngon Gyosɛfo nyinmaa man nyi waa kɛɛ nɛ dɔɔ.

¹¹ Deban kenan te tanam dinaa daale kaa yalawɔ Igyipite na Kaanan tɛɛlese pou dɔɔ, te ka moo kaale dinaa mɔ kaa lɔ be dɔɔ. Mena dɔɔ de naanaɔ ban te nyin weenɛɛ baa di ya. ¹² Deban keɛn Gyekɔpo be nyii nyi weenɛɛ kyaa Igyipite nɛ, te ɔ kpila ɔ bia de naanaɔ ban botɔɔ. ¹³ Be ka bese gyoo Igyipite bolate nɛ, Gyosɛfo lese ɔ wose wola ɔ kegyiise ban, te gyoo Faaro mɔ kaa gyeɛna Gyosɛfo ɔ lonɛtona ban. ¹⁴ Mena dɔɔ Gyosɛfo doo ɔ kya Gyekɔpo tiila nyi ngon na ɔ balan pou baa tu kɔn Igyipite. Be yaanɔɔle pou yɛɛ balan sɔngotooro na kufu banon (75). ¹⁵ Mena dɔɔ

Gyekɔpo gyuuwɔ ke kyaa Igyipite, te ŋon na ɔ bia pou yekeewɔ botɔɔ. ¹⁶ Ba besena ba woya ban kɔŋ Sekyɛm donɔɔ man, te be kaa wuu wɔ boe bɔɔ keŋ Aberaham be kala kɔba lɛɛ lee Hamɔ bia gyan nɛ man.

¹⁷ Deban keŋ Wurubuarɛ nombii ayakon see fa Aberaham keŋ na benaa kekɔŋ ampan nɛ, te de balan ban be kyaa Igyipite nɛ wukuwɔ nideli. ¹⁸ Kenan wɔle nɛ, gyoo wɔle ŋolo ŋon ɔ ba gyeŋ kolo lee Gyosɛfo wose man ya nɛ, kaa dii gyoori Igyipite tɛɛle keŋ dɔɔ. ¹⁹ Mena dɔɔ ɔ yɛɛ de naanaɔ ban nyeemandon na akpanyanŋyan, te ɔ ŋere wɔ dekpɛŋkpasare man nyi baa tirii be bia wɔlɛɛ leki na baa nyiŋ yeŋ. ²⁰ Mena deban kenan man mɔ te ba lola Mosesi, mɔna ɔ te yɛɛ bu yakaate e Wurubuarɛ siaman ya. Ba weese e ɔ kya deni man te be kɛɛle e botɔɔ gyaalanŋna batooro. ²¹ Lii deban daale na, be tira e leki debɔɔ man, te gyoo Faaro bu alebu naa e mo ke kɛɛle ŋgba ŋon gbagba ɔ bu nɛ. ²² Ba wola e Igyipitetena nyansa pou. Te ɔ kaa bese walaŋ dinaa ɔ kekolosi na ɔ tom keyɛɛ pou man.

²³ Mosesi kedi kulutooneŋ sɔŋola nɛ, te kɔŋawɔ ɔ nyeeman nyi waa koro gyu ke kɛɛ ɔ tebia Iseraetena kekyaa man. ²⁴ ɔ ke gyu keŋ nɛ, ɔ ke naawɔ ŋgba Igyipite baale ŋolo ne naase Iserae baale ŋolo diyem na, te ɔ gyuuwɔ ke lɛɛ ɔ dɛɛ baale ŋon nɔɔ te ɔ koo Igyipite baale ŋon. ²⁵ Mosesi agyueŋ man na, ŋon gyeŋ nyi ɔ balan ban baa nyii asɛɛ nyi Wurubuarɛ waa ta ɔ dɔɔ bo lese wɔ lee be kaale man, mɔna be te nyii asɛɛ mena ya. ²⁶ Ke tɛɛ naa nɛ, ɔ ke naa Iseraetena wolɛɛwolɛɛ bala mɔ ne yoo, te ɔ gyuuwɔ ɔ kaa pataa wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, ‘Me tebia ɛ kɛɛ, ɛ wolɛɛwolɛɛ. Weera dɔɔ te ɛ ne yɛɛ dɔŋa akpanyanŋyan mena?’ ²⁷ Mɔna ŋon ɔ ne yɛɛ ɔ dɔɔ akpanyanŋyan nɛ tɛɛse Mosesi lee yenan te ɔ bɔɔse e nyiaa, ‘Amɔte moona neŋ yɛɛ de siamante na

de nombiadiiri?' ²⁸ 'N ne gyae baa n ka ko maŋ ɲgba mena keŋ dana n ba ko Igyipite baale ɲon nɛ?' ²⁹ Mosesi kenyii nombii kei nɛ te ɔ korowɔ yeu gyu ke kyaa Midian tɛɛle man bese ɲɔɔle botɔɔ. Botɔɔ te ɔ yalawɔ te ɔ lola bia baala bala.

³⁰ Kulutooneŋ sɔŋola wɔle nɛ, Wurubuarɛ kpilale ɲolo kaa lese ɔ wose wola Mosesi, boalanŋ daale keŋ ne kpaɔ deponfa daale man depampaa nsana Sinai bula keŋ gyaŋ nɛ. ³¹ Mosesi naa ke na, gyakolonŋ kyaŋa e. Te ɔ tuuwɔ benaa ke na waa nyiŋ naa ke nideli. Botɔɔ te ɔ nyii de Gbenŋgyoo Wurubuarɛ woya nyiaa, ³² 'Maŋ yɛna n naanaɔ Aberaham na Asiki na Gyekɔpo Wurubuarɛ ɲon.' Te gyakolonŋ gyoo Mosesi te ɔ sereewɔ, mena dɔɔ ɔ te tale kɛɛ ke bela ya. ³³ Te de Gbenŋgyoo Wurubuarɛ yako e nyiaa, 'Kpee nyaŋ nkyokotase lee n naawɔ man, nawolo nyi maŋ Wurubuarɛ gbagba kyaa botɔɔ keŋ n seŋɛɛ nɛ. ³⁴ Ampaŋ, ma te naa me balanŋ baŋ be kyaa Igyipite nɛ kaale te me te nyii mena keŋ mɔ bɛɛ toronŋ, mena dɔɔ me te tisi lee adido kɔŋ me kaa lɛɛ wɔ. Desina n wose na maa kpila neŋ Igyipite!'

³⁵ Mosesi kei nombia te be bɛɛwɔ, te be bɔɔse e nyi, 'Amɔte yɛɛ na neŋ de siamante, na de nombiadiiri.' Wurubuarɛ tɛɛwɔ ɔ kpilale ɲon ɔ ba lese ɔ wose wola Mosesi deponfa keŋ man nɛ dɔɔ, yɛɛ e siamante na nyeelɛɛre. ³⁶ Mosesi kei yɛna gyakolonŋ nombia na nombia dinaana debaŋ keŋ ɔ ba mo Iseraetena lee Igyipite ta be siaman mo wɔ kaa tonŋ epo yayam keŋ, gyu ke ta depampaa dinaa keŋ man kulutooneŋ sɔŋola (40) nɛ. ³⁷ Mosesi kei yako na Iseraetena nyiaa, 'Wurubuarɛ waa kpila ɔ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre ɲolo ɛ gyaŋ ɲgba mena keŋ ɔ be kpila maŋ nɛ. Waa lee bo ɛmɛɛ gbagba ɛ balanŋ man.' ³⁸ Mosesi kei na Iseraetena baŋ ke kyaa depampaa keŋ man nɛ, Wurubuarɛ kpilale kaa kolosiwɔ na e Sinai

bula keŋ dɔɔ te ɔ lɛɛ Wurubuarɛ nyeedoŋ nombia ŋan fa de naanaɔ, te ŋe kaa tuŋa daa mɔ.

³⁹ Mɔna de naanaɔ yɛɛ deŋele doŋ te be bɛɛ ɔ nombia ŋan, te be tɛɛse e see yenaj. Te baŋ be konɔɔse man na, nafa be gyaewɔ nyi baa bese gyu Igyipite. ⁴⁰ Mena dɔɔ be yako Aarɔn nyi, ‘Yɛɛ bɛɛneŋ fa daa na baa ta de siaman, nawolo nyi dɔɔ gyeŋ kpene keŋ be yɛɛ Mosesi ŋon ɔ ba mo daa lee Igyipite nɛ ya.’ ⁴¹ Weeya ŋenanŋ man te be yɛɛ nunkyue bu mo yɛɛ be bane, te be faa ke kedi te be dii be nɔɔ mo lese kpene keŋ baŋ gbagba ba mo be nyiŋmaase yɛɛ nɛ ye. ⁴² Mena dɔɔ Wurubuarɛ lese ɔ sia yela wɔ, te ɔ moo wɔ fa adido kyolobiise kasom, ŋgba mena keŋ bɔɔ ŋmarase do Wurubuarɛ akpenkpenŋgyɔɔra tɔne keŋ man nɛ. Ba ŋolo ŋmarasewɔ nyi Wurubuarɛ kpa, ‘O Iseraetena, na maŋ te ɛ koo wonembia deesi fa

kulutooneŋ sɔŋola (40) depampaa dinaa keŋ man ya.

⁴³ ɛ bane Moleki te ɛ yɛɛ kanyaŋ deni do ke,
na ɛ bane Refan wulu keŋ ke yɛɛ ŋgba kyolobii nɛ,
te ɛ moowɔ sila ɛ wose.

Baŋ yɛna banɛɛ baŋ ɛ be yɛɛ nyi ɛ ka som!

Mena dɔɔ maa yela baa mo ŋon gyu lemlem,
naŋ Babilɔn donɔɔ keŋ wɔle.’

⁴⁴ Depampaa dinaa keŋ man nɛ, na de naanaɔ dana kanyaŋ deni dinaa daale keŋ ne di wɔ adansɛɛ nyi Wurubuarɛ kyaa be gyaŋ. Be yɛɛ kanyaŋ deni dinaa kei ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ba lese wola Mosesi nyi waa yɛɛ ke nɛ. ⁴⁵ De naanaɔ ke lɛɛ kanyaŋ deni dinaa kei lee be kyaɔ gyaŋ nɛ, ba moo ke sila be siamante Gyosua kelii tɛɛle keŋ Wurubuarɛ be yeli bɔɔ yoo gegi ke balan te ɔ be lɛo ke fa wɔ nɛ man. Kanyaŋ deni dinaa kei doowɔ botɔɔ kelii debaŋ keŋ Defidi be kaa di gyoori nɛ. ⁴⁶ Defidi kei nombia gyoo Wurubuarɛ sia, te ɔ yako Wurubuarɛ nyi waa fa e gbɛɛ na waa baŋ ɔsom deni dinaa gbagba

fa ɔ naana Gyekɔpo Wurubuarɛ ɲon. ⁴⁷ Mɔna ɔ bu Solomɔn kaa banja na ɔsom deni dinaa kenan. ⁴⁸ Mɔna Wurubuarɛ ɲon ɔ kela kpene kamase nɛ, bɛɛ kyaa deni keɲ bɔɔ mo nyiɲmaase ma ke nɛ man ya. Wurubuarɛ dekpenkpenɲyɔɔre ɲolo yako mena nombii kei nyiaa,

⁴⁹ De Gberɲyoo Wurubuarɛ kpa,
     ‘Adido te me gyooro gbeli kyaa,
     te tɛɛle dɔɔ yɛna me nae dɛɛsee.

Woɲ deni dinɔɔ yaa ɛ ke ma fa man,
 yaa aley te maa kyaa fɛɛfo?

⁵⁰ Na man gbagba yɛna abɔɔ keɲa pou yee? ”

⁵¹ Te Sitifin yako wɔ bela nyiaa, “ɛmɛɛ konɔɔyɲntena, ɛ dana konɔɔyɲ ɲgba balan ban bɔɔ ne nyii Wurubuarɛ dei ya nɛ, te ɛ ne yɛɛ deɲele doɲ ɲgba ɛ kyaa nɛ. Nawolo nyi deban kamase na ɛ na koro seɲ tia Wurubuarɛ felin ɲon. ⁵² Wurubuarɛ dekpenkpenɲyɔɔre ɲolo kyaawɔ keɲ ɛ naanaɔ te naase e diyem yee? Ba koo Wurubuarɛ kpilala ban bɔɔ wula yako see nyi Yesu Kristo ɲon ɔ nombia tenɛɛ nɛ waa kɔɲ nɛ, te nɛnɛɛ ɛ lese Yesu ɲonan fa te ba koo e. ⁵³ ɛmɛɛ yɛna ban ɛ be nyiɲ Wurubuarɛ mmaraase ɲan lee ɔ kpilala gyan, mɔna ɛ te di ɲe dɔɔ ya.”

Be ke fujii Sitifin boya

⁵⁴ Deban keɲ donɔɔ kegyiise ban be nyii nombia keɲa nɛ, be sia yɛɛwɔ ɔ dɔɔ te ba gyeɲa ban nideli. ⁵⁵ Mɔna Sitifin ɲon Wurubuarɛ felin ɲon doo ɔ man nideli nɛ kɛɛ adido na, te ɔ naa Wurubuarɛ gyoorobiiri keɲ, na Yesu mɔ seɲɛɛ Wurubuarɛ dunoluɲ dɔɔ. ⁵⁶ Te Sitifin yakowɔ nyiaa, “ɛ kɛɛ, mɛɛ naa ɲgba adido ta toro, na Deniwalan Bu ɲon seɲɛɛ Wurubuarɛ dunoluɲ dɔɔ.” ⁵⁷ ɔ keyako mena nɛ te kegyiise ban moo be nyiɲmaase tɔ ba deɲela, te be fae yeesa keɲkeɲ. Karatetee te be popou kaa

wuuwɔ ɔ dɔɔ, ⁵⁸ te be wɔŋee e lee donɔɔ keŋ man ke funjii e boya. Baŋ bɔɔ gyu be kaa funjii e boya nɛ, kpee ba kegba wurikyimse ŋan fa tobaale ŋon bɛɛ baake e nyi sɔɔl nɛ. ⁵⁹ Be kee funjii Sitifin boya ŋan nɛ, na ɔ ne fane nyi, “Me Gbenjyoo Yesu, lɛɛ ma woo.” ⁶⁰ Botɔɔ te ɔ ŋminawɔ ɔ doona dɔɔ te ɔ fae yeesa nyiaa, “Me Gbenjyoo Yesu, na mo nombiakumɛɛ keŋa tɔ wɔ kom ya.” ɔ kekolosi nombia keŋa taŋ pɛ, te ɔ kara weesi. Be kɛɛ ko Sitifin na sɔɔl mɔ seŋɛɛ botɔɔ ɔ na do wɔ kakyen.

8

Sɔɔl ke naase Kristotena diyem

¹ Lee wee kenan te be fiasɛɛ bɛɛ naase Kristotena dikpii keŋ diyem nideli Gyerusalem donɔɔ man. Mena dɔɔ Kristotena baŋ pou yaaseewɔ laŋ Gyudia na Samaria tɛɛlese man, kaase kpilala baŋ baageŋ Gyerusalem donɔɔ man. ² Kenjete balaŋ baŋ bee yee Wurubuarɛ nɛ, baale gyuuwɔ kewuu Sitifin te be wii ɔ lia nideli. ³ Mɔna sɔɔl korowɔ seŋ ɔ ne naase Kristotena baŋ diyem nideli. ɔ na gyoo akpaŋalanse man ke wɔŋee Kristotena ala na baala gyu ketɔ deni.

Filipo yako Wurubuarɛ nombia Samaria tɛɛle man

⁴ Yenaj kamaɛ keŋ Kristotena baŋ be yaasee gyu nɛ, be kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa balaŋ. ⁵ Te Filipo gyuu Samariatena donɔɔ dinaa daale man keyako Wurubuarɛ nombia nyi, Yesu Kristo yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ. ⁶ Debaŋ keŋ balaŋ burum baŋ be nyii nombia ŋan Filipo be yako, te bɔɔ naa gyakolonɔ nombia ŋan ɔ be yɛɛ nɛ dɔɔ, be tei ɔ nombia ŋan nideli. ⁷ Filipo kekolosi keŋ nɛ, balaŋ baŋ felinjkumɛɛ doo be man nɛ fae yeesa keŋkeŋ, te felinjkumɛɛ ŋan leewɔ be man. Te baŋ mɔ be baamense ba yekee, na ɔtakasese

burum mɔ wose yɛɛ wɔ doŋ. ⁸ Mena dɔɔ yɛɛ donɔɔ kenanɔ mantena banɔ pou gyonɔ nideli.

⁹ Donɔɔ kenanɔ man na balee ɔlo kyaa botɔɔ keɔ beɛ baake e nyi Simɔn. ɔ ne yɛɛ baalabiiri nombia wola Samariatena, keɔ nyi ba wose na gbirisi wɔ. ɔ ne gyina ɔ wose adido wola ɔ wose nyi ɔ yɛɛ walaɔ dinaa ɔlo e. ¹⁰ Mena dɔɔ walaɔ kamaɛ, bia na kegyiise pou ne tei e te beɛ yako nyi, “ɔn yɛna Wurubuarɛ doŋ keɔ beɛ baake nyi doŋ dinaa nɛ.” ¹¹ ɔ ta mo ɔ baalabiiri nombia keɔna wola wɔ yela ba wose te gbirisi wɔ kyare, mena dɔɔ beɛ lɛɛ e di nideli. ¹² Mɔna Filipo ke yako wɔ Wurubuarɛ gyoori na Yesu Kristo wose man nombia ɔn nɛ be lɛɛwɔ di, te be sɔɔ ala na baala pou Wurubuarɛ loŋ. ¹³ Simɔn gbagba mɔ lɛɛ nombia ɔn di te be sɔɔ e Wurubuarɛ loŋ, te ɔ moo ɔ wose do na Filipo nideli. Te gyakoloŋ nombia na nombia dinaana ɔn ɔ be naa Filipo ne yɛɛ dɔɔ, ɔ wose gbirisi e.

¹⁴ Debanɔ keɔ Yesu kpilala banɔ be kyaa Gyerusalɛm be nyii nyi Samariatena te lɛɛ Wurubuarɛ nombia ɔn di nɛ, be kpila Pita na Gyɔn be gyanɔ. ¹⁵ Ba kekɔŋ kaa gyoo na, be fanewɔ fa wɔ nyi Wurubuarɛ waa mo ɔ felinɔ ɔn do be man. ¹⁶ Nawolo nyi na Wurubuarɛ ta moo ta ɔ felinɔ ɔn do banɔ Samariatena benanɔ man ɔlo man ya. Be sɔɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ bo lee de Gbenɔgyoo Yesu waagenɔ yele man. ¹⁷ Te Pita na Gyɔn moo be nyinɔmaase gyakaa be dɔɔ te be fanewɔ fa wɔ, te Wurubuarɛ moo ɔ felinɔ ɔn do be man. ¹⁸ Simɔn naawɔ nyi Yesu kpilala banɔ ka mo be nyinɔmaase gyakaa balanɔ banɔ dɔɔ fane fa wɔ nɛ, Wurubuarɛ moo ɔ felinɔ ɔn do be man kenɔte ɔ lese kɔba waa fa wɔ, ¹⁹ te ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ mo mena doŋ kei fa man mɔ, na walaɔ kamaɛ ɔn maa mo me nyinɔmaa gyakaa ɔ dɔɔ na, Wurubuarɛ ka mo ɔ felinɔ ɔn do ɔ man.” ²⁰ Te Pita yako e nyi, “Wurubuarɛ waa yela ɛmɛɛ

na n kɔba pou ka gyoo boalan man. Nawolo nyi n te yɛɛ nya agyueŋ nyi n ka mo kɔba lɛɛ Wurubuarɛ kolo anefan. ²¹ N be dana dedii yaa dasenae da tom kei man ya, nawolo nyi n konɔɔ man nombia ba tenɛɛ Wurubuarɛ siaman ya. ²² Kyɛɛkee nya agyueŋ lee n nombiikum kei man, na n kefane fa de Gbenɔgyoo Wurubuarɛ na waa mo ke kyɛɛ neŋ. ²³ Nawolo nyi ma te naa nyi n dana sibiikum, te nombiakumɛɛ te di n dɔɔ.” ²⁴ Te Simɔn yako wɔ nyi, “Mɛɛ waase ŋon bo ɛ fane fa de Gbenɔgyoo Wurubuarɛ fa maŋ, na ŋan pou ɛ be yako nɛ man dokolonɔ gba be kɔŋ me dɔɔ ya.” ²⁵ Pita na Gyɔn kekolosi Wurubuarɛ nombia ŋan di adansɛɛ lee Yesu Kristo wose man taŋ nɛ, te ba besewɔ lanɔ Gyerusalɛm donɔɔ man. Be ka bese bee gyuu keŋ nɛ, be kolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan Samariatena akuraase burum man.

Filipo na Itiopia baale ŋolo wose man nombia

²⁶ De Gbenɔgyoo Wurubuarɛ kpilale ŋolo lee adido kaa yako Filipo nyiaa, “Koro desina n wose na n ka mo ata yenaŋ gbɛɛ bene keŋ ba lee Gyerusalɛm ne gyuu Gasa donɔɔ man nɛ.” ²⁷ Keŋte Filipo korowɔ desina ɔ wose moo gbɛɛ. ɔ kee gyuu keŋ na te ɔ ke gyanee na Itiopia baale saayɛte ŋolo. ɔ yɛɛ Itiopia ala gyoo ŋon bɛɛ baake e nyi Kandase nɛ wose man walaŋ kegyia ŋolo e. ŋon ne kɛɛ na ala gyoo ŋon kɔba pou dɔɔ. Balee kei gyuu Gyerusalɛm bo ka som Wurubuarɛ, ²⁸ te ɔ besewɔ kaa lanɔ ɔ ne gyuu ɔ dɛɛ. Na ɔ kyaa anebiliŋinbii daale man keŋ dɛɛkyɔŋse ne wɔŋee na ke. ɔ kyaa ɔ ne kala Wurubuarɛ dekpenkpenɔgyɔɔre Yesaya tɔne. ²⁹ Te Wurubuarɛ felinɔ ŋon yako Filipo nyi, “Tuu benaa anebiliŋinbii keŋ.” ³⁰ Keŋte Filipo yeuwɔ gyuu botɔɔ, te ɔ ke nyiiwɔ ŋgba balee ŋon ne kala kolo lee Wurubuarɛ dekpenkpenɔgyɔɔre Yesaya tɔne keŋ man nɛ te Filipo bɔɔse e nyi, “Mena dɔɔ

n ne nyii kpene keŋ n ne kale nɛ man?” ³¹ Te balee ŋon tiranɔɔ fa Filipino nyi, “Sena te maa tale nyii ke man, keŋ ŋolo ta lese ke man fa maŋ ya?” Te ɔ baake Filipino nyi waa gyeŋ kaa kyaa ɔ gyaŋ. ³² Na Wurubuarɛ nombia ŋan bɔɔ ŋmarase see te ɔ ne kale yɛna nyi,

“Ba te kparaa e laŋ ŋgba nam ŋon bee gyuu be kaa ko e nɛ. ɔ yɛɛ ŋgba nambu ŋon bɛɛ kɛɛɛ ɔ wona
te ɔ seŋɛɛ yididi nɛ.

ɔ te wii koranŋ gba ya.

³³ Be tisinaa e tɛɛle man, do e desɛŋ,
te be sukutii ɔ nombia do.

Amɔ ne gyae la waa tale yako kolo
lee ɔ duuluŋ man balanŋ wose man,
ŋgba bɔɔ ko e bilerŋ nɛ.”

³⁴ Botɔɔ te Itiopia baale kegyia ŋon bɔɔse Filipino nyiaa, “Kegyia waaseda, amɔte wose man nombia yaa Wurubuarɛ dekpenkpenkyɔɔre kei ne yako nɛ, ŋon gbagba yaa walaŋ wɔle ŋolo bo?” ³⁵ Te Filipino seŋawɔ Wurubuarɛ nombia ŋan bɔɔ kale nɛ dɔɔ yako e Yesu wose man nombia ŋan.

³⁶ Be kee gyuu keŋ nɛ, te be ka leewɔ loŋ daale dɔɔ. Botɔɔ te balee ŋon bɔɔse Filipino nyiaa, “Kɛɛ loŋ daale yaa kei, woŋ ne tɔɔ na maŋ gbɛɛ na Wurubuarɛ loŋkesɔ?”

³⁷ Te Filipino yako e nyi, “Akpa a n mo n konɔɔ pou lɛɛ Kristo di na, gbɛɛ doo nyi maa sɔ nerŋ Wurubuarɛ loŋ.” Balee ŋon mɔ yakowɔ nyiaa, “Mɛɛ lɛɛdi nyi Yesu Kristo yɛna Wurubuarɛ bu ŋon.” ³⁸ Mena dɔɔ balee ŋon yela anebilinjinbii keŋ seŋawɔ, te ŋon na Filipino pou tisiwɔ ka gyoo loŋ keŋ man te Filipino sɔɔ e Wurubuarɛ loŋ. ³⁹ Be ka lee loŋ keŋ man nɛ, te de Gbenkyoo Wurubuarɛ felinŋ ŋon moo Filipino laŋ debokenaŋ man, mena dɔɔ balee ŋon te naa e bela ya. Mɔna balee ŋon besewɔ mo ɔ gbɛɛ ɔ ne gyuu gyonŋ man. ⁴⁰ Filipino kɛɛwɔ na, ɔ kyaa Asotuse donɔɔ

man. Ɔ tɛɛwɔ donɔɔse ɲan man kolosi Kristo nombia ɲan, kaboena Ɔ gyuuwɔ ka lee Kaesaria donɔɔ man.

9

Sɔɔl kelɛɛ Yesu di

¹ Weeya ɲenanɲ pou man na Sɔɔl sɛɛ Ɔ ne ɲmaase de Gbenɲyoo Yesu silala baɲ nyi waa ko wɔ. Mena dɔɔ Ɔ gyuu Wurubuarɛ sae kegyia ɲon gyaɲ, ² ka sola e lɛɛ Ɔ nyiɲmaa man tɔne keɲ gyae ke fa e doɲ na waa mo gyu Damasekuse donɔɔ man kefa Gyudatena ɔsom denɛɛ man kegyiise baɲ. Na baa fa e gbɛɛ waa kyaɲ walaɲ kamaɛ, ala na baala baɲ pou Ɔ naa nyi be silana Yesu kawola wɔle kei nɛ. Na waa nyiɲ kyaɲ wɔ kɔɲ Gyerusalɛm donɔɔ man kaa tɔ deni. ³ Ɔ ke gyu ka benaa Damasekuse donɔɔ nɛ, debokenaɲ man te boalaɲ daale lee adido kaa ɲmaale pole kilisi e. ⁴ Mena dɔɔ Ɔ leewɔ yala te Ɔ nyii woya ɲaale baake e bɔɔse nyi, “Sɔɔl, Sɔɔl, weera dɔɔ te n ne naase maɲ diyem mena?” ⁵ Botɔɔ te Sɔɔl tiranɔɔ bɔɔse e nyiaa, “Nyaɲ amɔte ɲonanɲ me Gbenɲyoo?” Te ɲon mɔ yako e nyiaa, “Maɲ yɛna Yesu ɲon n ne naase diyem nɛ. ⁶ Mɔna koro na n ke gyu donɔɔ keɲ man, na baa yako neɲ kpene keɲ kaboena nyi nya yɛɛ.” ⁷ Balaɲ baɲ baɲ na Sɔɔl dɔɲɛɛ nɛ, ba woya yeuwɔ lee be gyaɲ keɲ ba te tale gyuusuu be nɔɔ ya. Baɲ mɔ nyii nɔɔwoya ɲan, mɔna ba te naa ɲolo ya. ⁸ Sɔɔl korowɔ seɲ te Ɔ gyuusuu Ɔ sia mɔna Ɔ te tale naa kolo ya, mena dɔɔ be kyaɲa e Ɔ nyiɲmaa man, te ba moo e gyu Damasekuse donɔɔ man. ⁹ Ɔ kyaawɔ botɔɔ weeya kpaakpa aatooro keɲ nyi Ɔ bɛɛ naa ya, te Ɔ bee dii ya, te Ɔ bɛɛ nyɔɔ mɔ ya.

¹⁰ Na Yesu silale ɲolo kyaa Damasekuse botɔɔ keɲ bɛɛ baake e nyi Ananiase. Ɔ nyiiwɔ de Gbenɲyoo baake e ɲgba dosɛɛ man nɛ nyi, “Ananiase.” Te Ɔ kpaawɔ nyi, “Me

Gbenjyoo maŋ yaa!” ¹¹ Te de Gbenjyoo Yesu yako e nyi, “Koro gyu Gyuda dɛɛ, ke kyaa gbɛɛnaa keŋ bɛɛ baake ke nyi gbɛɛnaa keŋ ka Tenɛɛ nɛ nɔɔman, na n ke bɔɔse Sɔɔl ŋon ɔ ba lee Tasuse nɛ dɔɔ. ɔ kyaa botɔɔ ɔ ne fane. ¹² Wurubuarɛ ta lese wola ŋon Sɔɔl mɔ ŋgba dosɛɛ man nɛ nyi, balee ŋon bɛɛ baake e nyi Ananiase nɛ, te kɔŋ ɔ kaa mo ɔ nyiŋmaase gyakaa ɔ dɔɔ, na waa bese naa bela.” ¹³ Ananiase tiranɔɔ nyiaa, “Me Gbenjyoo, balan burum te yako maŋ balee kei wose man nombia, na mena keŋ ɔ be yɛɛ n balan baŋ be kyaa Gyerusalem donɔɔ man nɛ akpanyaŋnyan. ¹⁴ ɔ lɛɛ tɔne keŋ ne fa e doŋ baa lee Gyudatena saese kegyiise gyan kɔŋ Damasekuse kɛbo, na ɔ kaa kyan baŋ pou bɛɛ som neŋ nɛ.” ¹⁵ Keŋte de Gbenjyoo Yesu tiranɔɔ fa Ananiase nyiaa, “Gyu ɔ gyan, nawolo nyi maŋ lese na e nyi waa som maŋ, na waa yela baŋ pou ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya, na be gyooneŋ na Iseraetena pou ke nyii ma yele. ¹⁶ Maŋ ne gyae la maa wola e mena keŋ kaboena nyi waa naa diyem nideli lee ma yele dɔɔ.”

¹⁷ Keŋte Ananiase gyuuwɔ ka gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man. Te ɔ moo ɔ nyiŋmaase gyakaa Sɔɔl nyee dɔ fane nyiaa, “Me dɔɔ Sɔɔl, de Gbenjyoo Yesu ŋon ɔ ba lese ɔ wose wola neŋ gbɛɛnaa man debaŋ keŋ ne kɔŋ kɛbo nɛ, ŋon kpila na maŋ n gyan nyi me kaa fane fa neŋ na n kabese naa. Na Wurubuarɛ keniŋ mo ɔ felin ŋon do n man.” ¹⁸ Debokenaŋ man te kolo leewɔ ɔ sia ŋan man yala ŋgba kpepii bɔɔlɛɛ bia nɛ, te Sɔɔl sia ŋan gyuusuwɔ, te ɔ besewɔ ɔ ne naa bela. ɔ korowɔ seŋ te ba ke sɔɔ e Wurubuarɛ loŋ. ¹⁹ Kenan wɔle te be faa e weenɛɛ. ɔ ke di taŋ nɛ, ɔ wose besewɔ yɛɛ e doŋ. Te ɔ dii weeya akalansɛɛ ŋaale Yesu silala baŋ gyan Damasekuse donɔɔ man botɔɔ.

Sɔɔl kekolosi Wurubuarɛ nombia Damasekuse

²⁰ Debokenaŋ man te Sɔɔl fiasɛɛ ɔ ne kolosi Yesu nombia Gyudatena ɔsom denɛɛ man nyi, Yesu yɛna Wurubuarɛ bu ŋon. ²¹ Baŋ pou bɔɔ nyii e nɛ wose gbirisi wɔ, te be bɔɔse dɔŋa nyi, “Na balee kei kyaa la Gyerusalɛm donɔɔ man ɔ ne naase baŋ bɛɛ som Yesu nɛ diyem yee? Na keŋ dɔɔ te ɔ kɔŋawɔ kɛbo ɔ kaa kyaŋ wɔ na waa mo wɔ gyina saese kegyiise baŋ yee?” ²² Te Sɔɔl besewɔ nyiŋ doŋ kpu te ɔ kolosiwɔ lese ŋe man nideli fa Gyudatena baŋ nyi, Yesu yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ. ɔ kolosiwɔ nideli keŋ nyi Gyudatena baŋ be kyaa Damasekuse donɔɔ man nɛ, te tale gyuuusu be nɔɔ bela ya. ²³ Weeya ala ŋaale wɔle nɛ, Gyudatena kegyiise gyaŋewɔ yɛɛ nɔɔ nyi baa ko Sɔɔl. ²⁴ Mɔna Sɔɔl nyii be nombiakumɛɛ ŋan bɔɔ bake ɔ nyeeman nɛ. Nelim na ka weese pou na, bɛɛ deke donɔɔ keŋ anaanɔɔse ŋan na baa nyiŋ ko e. ²⁵ Mɔna nelim daale nɛ, ɔ kaseela baŋ moo e do dokyoŋoloŋ man, te be tisinaa e mo nfansere man gbaa dekyarŋ keŋ bɔɔ maa kilisi donɔɔ keŋ nɛ, te ɔ yeuwɔ laŋ Gyerusalɛm.

Sɔɔl kegyu Gyerusalɛm

²⁶ Sɔɔl ka bese gyu Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, ɔ gyaewɔ nyi waa mo ɔ wose kpu na Yesu silala baŋ. Mɔna be popou ne yee nawolo nyi na ba te lɛɛ ta di nyi, ŋon mɔ ta bese Yesu silale gbagba ya. ²⁷ Keŋte Banabase moo e gyu Kristo kpilala baŋ gyaŋ. Te ɔ yako wɔ mena keŋ Sɔɔl be naa de Gbenjyoo Yesu Damasekuse gbɛɛnaa man, na mena keŋ de Gbenjyoo Yesu be kolosi na e, na mena keŋ ɔ be gyɔ ɔ konɔɔ mo Yesu yele keyako Wurubuarɛ nombia ŋan Damasekuse donɔɔ man nɛ. ²⁸ Mena dɔɔ Sɔɔl kpuuwɔ na Yesu silala baŋ. ɔ kyaawɔ be gyaŋ te be gyɔɔ be konɔɔ ta na Gyerusalɛm donɔɔ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan lee de Gbenjyoo Yesu yele man.

²⁹ Sool kolosiwo nideli te non na Gyudatena ban bee kolosi Giriki dei ne, lee anmaaren nideli. Te be gyae gbEE keŋ baa mo ko e. ³⁰ Mena doo Yesu silala ban ka gyeŋ mena ne, ba moo e gyu Kaesaria donoo man te be yela o laŋa Tasuse.

³¹ Mena doo Kristotena ban be kyaa Gyudia na Galelia na Samaria tEElese man ne, wose fEE wo mena deban kenan man. Be lee Yesu nombia nan di nideli, te be tEEwo WurubuarE kegyaebii man, te WurubuarE felin non doo wo kakyen te be wukuwo kpu.

Pita kekyo Anease na Dokase

³² Konawo deban daale nyi Pita keta o ne kila tEEle keŋ ne, o gyuu Lida donoo man o kaa kEE Kristotena ban be kyaa botoo ne. ³³ Kenŋe o ke naa balee nolo na o yele yena Anease non o wose pou ba yem ne. O doowo dofonon doo kulutoonen gyanaara keŋ o bee tale koro ya. ³⁴ Botoo te Pita baake e nyiaa, “Anease kEE, Yesu Kristo te kyoo neŋ n kawee. Koro seŋ na n ke bo n dofonon!” Debokenan man te Anease korowo seŋ. ³⁵ Balan ban pou be kyaa Lida na Saron kena Anease doŋEE ne, be lee de Gbengyoo Yesu nombia nan di te ba bese o silala.

³⁶ Na alo nolo mo kyaa Gyopa keŋ non mo yEE Yesu silale e te o yele yena Tabita. Giriki dei man na baa baake e nyi Dokase keŋ nawolo nyi naa. Deban kamaE na alo kei ne yEE deeli fa balan, te o ne kyoo ayematena mo nideli. ³⁷ Deban kenan man ne, o gyoo kawee te o yenawo. Te be soo e teeli abansoro deni daale man. ³⁸ Lida na Gyopa donooŋe tan lem na doŋa ya. Te kaseela ban be kyaa Gyopa kenyii nyi Pita kyaa Lida ne, be kpila tewulEE bala gyu o gyan nyi, “Pita, waaseda, yEE bilen na n kekon de gyan.”

³⁹ Mena dɔɔ Pita korowɔ sila wɔ. Be ka gyoo botɔɔ nɛ te ba moo e gyu deni adidote keŋ man. Te liala baŋ pou kaa yilaawɔ kilisi Pita bee wii, na bɛɛ mo kegbase na abɔɔ ŋan Tabita be ŋare fa wɔ pɛte ɔ ba yem nɛ wola e. ⁴⁰ Keŋte Pita lese be popou lee deni keŋ man, te ɔ ŋminawɔ ɔ doona dɔɔ te ɔ fanewɔ. Te ɔ besenawɔ kɛɛ woo ŋon te ɔ yakowɔ nyiaa, “Tabita, koro!” Te woo ŋon gyusu ɔ sia, te ɔ kena Pita nɛ, ɔ korowɔ kyaa. ⁴¹ Keŋte Pita kyaŋa e ɔ nyinmaa man kyɔ e te ɔ korowɔ seŋ. Te ɔ baake Yesu silala baŋ na liala baŋ, te ɔ moo Dɔkase do wɔ be nyinmaa man na ɔ delena. ⁴² Nombia keŋa yaaseewɔ kila Gyopa keŋ pou, te balaŋ burum kaa lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di. ⁴³ Kenanŋ wɔle na Pita dii weeya burum Gyopa donɔɔ man botɔɔ. Na ɔ kyae Simɔn ŋon ɔ ne yɛɛ wonembia tɔna wose man tom nɛ gyaŋ.

10

Pita kekolosi Wurubuarɛ nombia fa Kɔnelio

¹ Balee ŋolo kyaawɔ Kaesaria donɔɔ man na ɔ yelee yɛna Kɔnelio. ɔ yɛɛ Itali tɛɛle yoonɔɔtena dikpii siamante e. Na yoonɔɔtena sɔŋononŋ doo la ɔ tɛɛ. ² ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ba mo ɔ wose fa Wurubuarɛ, te ŋon na ɔ dekpaŋalaŋmantena pou ne yee Wurubuarɛ nideli. ɔ dana wɔɛ fa Gyudatena ayematena te ɔ ne fane fa Wurubuarɛ debaŋ kamaɛ. ³ Wee daale balinɔɔ weese debaŋ atoorote nɛ, ɔ naa kolo na ɔ sia ŋgba dosɛɛ man nɛ. ɔ naa Wurubuarɛ kpilale ŋolo ta lee adido kɔŋ ɔ gyaŋ te ɔ baake e nyi, “Kɔnelio.” ⁴ Te Kɔnelio kɛɛ e yididi gyakolonŋ man te ɔ bɔɔse e nyi, “Me Gbeŋgyoo weera?” Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋon yako e nyiaa, “Wurubuarɛ te lɛɛ n kefane. ɔ te naa mena keŋ n ne yɛɛ wɔɛ fa ayematena baŋ, te ŋe ta gyoo ɔ sia. ⁵ Mena dɔɔ kpila balaŋ gyu Gyopa donɔɔ keŋ man, be kaa baake walaŋ ŋon bɛɛ

baake e nyi Simɔn yaa Pita nɛ. ⁶ ɔ kyaa Simɔn ɲon ɔ ne yɛɛ wonembia tɔna wose man tom nɛ dɛɛ. ɔ dɛɛ kyaa ɛpo nɔɔman.” ⁷ Wurubuarɛ kpilale ɲon kekɔɲ kaa kolosi fa e taɲ te ɔ be lam nɛ, Kɔnelio baake ɔ dekpɔɲalaɲ man tewulɛɛ bala, na yoonɔɔtena baɲ bee gyee e nɛ man ɲolo, ɲon ɔ benaa na e te ɔ ne yee Wurubuarɛ nɛ. ⁸ Te ɔ yako wɔ kpene keɲ pou be kɔɲ nɛ, te ɔ kpila wɔ Gyopa donɔɔ man.

⁹ Tɛɛ kena weesetɛɲteɲ keɲ be dɔɲ bee gyuu te be ka benaa Gyopa donɔɔ keɲ nɛ, debaɲ kenɔɲ te Pita mɔ gyɛɲawɔ laɲ abansoro dɔɔ ɔ kaa fane. ¹⁰ Tanam kyaɲa e te ɔ gyae kolo waa di, mɔna debaɲ keɲ bɛɛ saa weenɛɛ ɲan nɛ, ɔ naa kolo na ɔ sia ɲgba dosɛɛ man nɛ. ¹¹ ɔ naawɔ ɲgba adido ba toro na, te ɔ naa kolo ɲgba kanyaɲ dinaa daale nɛ, na be dana ke nɔɔsebia anaara ɲan man lee adido, te be tisinaa ke kaa see tɛɛle man. ¹² Na wonembia kpookpoo doo ke man. Baɲ be dana nawɔɔ anaara, na baɲ bee tuu be tɔɔse dɔɔ, na baɲ bee furufu nɛ doo ke man. ¹³ Keɲte ɔ nyii nɔɔwoya ɲaale nyi, “Pita, koro na n ka ko di.” ¹⁴ Te Pita yakowɔ nyi, “Koa, dee gyu lem me Gbenɲyoo, nawolo nyi me te dii ta kolo kum yaa kpene keɲ dɛɛ kɔle nɛ see ya.” ¹⁵ Te nɔɔwoya ɲan besewɔ yako e bela nyi, “Kpene keɲ Wurubuarɛ be lɛɛ do nyi ke dei nɛ, na baake ke nyi kolo anakɔlaɲ bela ya.” ¹⁶ Kei yɛɛwɔ mena betabotooro. Te debokenaɲ man ba moo kanyaɲ keɲ laɲ adido bela.

¹⁷ Pita kekyaa ɔ na gyueɲ nombia ɲan ɔ be naa nɛ wose man nɛ, na Kɔnelio kpilala baɲ mɔ te bɔɔse gyu kena dekpɔɲalaɲ keɲ man Simɔn kyaa, te be gyuuwɔ ka seɲ ka denanɔɔ man. ¹⁸ Keɲte be baake ɲolo dekpɔɲalaɲ keɲ man bɔɔse e nyiaa, “Kɛbo te balee ɲon bɛɛ baake e nyi Simɔn Pita nɛ kyaa?” ¹⁹ Na Pita sɛɛ ɔ na gyueɲ nombia ɲan ɔ be naa nɛ wose man, te Wurubuarɛ felɲ yako e

nyiaa, “Simɔn, nyii kɛbo, tewulɛɛ batooro baale ne gyae neɲ. ²⁰ Mena dɔɔ desina n wose na n ke tisi gyu be gyaɲ. Sila wɔ ta, na lɛɛ n wose aɲmaareɲ ya nawolo nyi maɲ kpila na wɔ.” ²¹ Mena dɔɔ Pita tisiwɔ gyu balanɲ banɲ gyaɲ te ɔ ke yako wɔ nyiaa, “Maɲ yɛna walaɲ ɲon ɛ ne kɛo nɛ. ɛ keta gyakolonɲ?” ²² Keɲte balanɲ banɲ tiranɔɔ nyiaa, “De gberɲgyoo yoonɔɔtɛna dikpii siamante ɲon bɛɛ baake e nyi Konelio nɛ kpila na daa n gyaɲ. ɔ yɛɛ walaɲ ɲon ɔ ne yee Wurubuarɛ, te ɲon na e mɔ nsana dei, te Gyudatena pou ne bu e. Wurubuarɛ kpilale ɲolo kɔɲala kaa yako e nyi, waa kpila kaa mo neɲ kɔɲ ɔ gyaɲ, na waa nyii kpene keɲ n dana fa e.” ²³ Te Pita moo balanɲ banɲ gyu ɔ dɛɛ, te ɔ yela be doowɔ ɔ gyaɲ.

Tɛɛ kena keɲ nɛ, Pita desina ɔ wose te ɲon na wɔ pou lanɲawɔ. ɔ tebia Kristotena baale mɔ leewɔ Gyopa sila wɔ gyu. ²⁴ Tɛɛ kena te ba gyoo Kaesaria, na Kɔnelio ne kɛɛ be gbɛɛ mena dɔɔ ɔ yilaa ɔ lonɲtona na ɔ gyoona kpaakpaa nyibanɲ. ²⁵ Pita ka gyoo dekpɲalanɲ keɲ man nɛ, Kɔnelio kaa gyaɲeewɔ na e te ɔ tisiwɔ burɲ ɔ nawɔɔtɛɛ obuo man. ²⁶ Keɲte Pita yako e nyi “Koro, na yɛɛ mena ya. Nawolo nyi maɲ mɔ yɛɛ deniwalaɲ e ɲgba nyarɲ nɛ.” ²⁷ Te ɲon na Pita moo afa keyɔɔ mo gyoo dekpɲalanɲ keɲ man, te Pita ke naa balanɲ burum banɲ pou bɔɔ yilaa botɔɔ nɛ. ²⁸ Te ɔ yako wɔ nyi, “ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeɲ nideli nyi nafɔ daa Gyudatena ɔsom kɛɛ wolo man na, gbɛɛ be doo keɲ nyi Gyuda baale ka mo ɔ wose do na walaɲ ɲon ɔ te yɛɛ Gyuda baale e ya, yaa waa gyu ɔ gyaɲ ya. Mɔna Wurubuarɛ ta lese wola maɲ nyi, me na kɛɛ walaɲ ɲolo nyi ɔ yɛɛ walaɲ yakaate e ya. ²⁹ Lee mena dɔɔ n ke kpila baake maɲ na, ma te bɛɛ nyi mɔɔ kɔɲ ya. Mɛɛ gyae maa nyii kpene keɲ dɔɔ n be kpili baake maɲ.” ³⁰ Botɔɔ te Kɔnelio tiranɔɔ nyiaa, “Weeya anaara yaa ɲgba me kyaa me dɛɛ mɛɛ fane balinɔɔ weese ɲgba debanɲ atoorote

man nE, debokenaŋ man te baale ŋolo kaa bEƆwɔ lee me dɔɔ. Na ɔ doona abɔɔ ŋan ne ŋalakee nE, te ɔ kaa seŋawɔ me siaman. ³¹ Te ɔ yako maŋ nyi, ‘Kɔnelio, WurubuarE te nyii n kefane te ɔ ne tɔɔse n wɔe keŋ n dana fa ayematena nE, mena dɔɔ ³² kpila gyu Gyopa donɔɔ man ke baake Simɔn Pita, ɔ kyaa Simɔn ŋon ɔ ne yEE wonembia tɔna wose man tom te ɔ dekpajalaŋ kyaa epo nɔɔman nE gyaŋ.’ ³³ Mena dɔɔ te me kpila balaŋ n gyaŋ debokenaŋ man. N yEE ke nideli ŋgba n be kɔŋ nE. NEnEE de popou te kaa gyaŋee kEbo WurubuarE siaman dEE daa neŋ, na dee nyii nɔɔwoya ŋan de Gbeŋgyoo WurubuarE kpa nya yako daa nE.”

Pita kekolosi

³⁴ Botɔɔ te Pita gyinaa ɔ nɔɔwoya nyi, “NEnEE dɔɔ ma te naa ampaŋ nyi balaŋ pou yEE kyEEkyEE WurubuarE siaman, te ɔ bEE kEE ŋolo siaman ya. ³⁵ Mɔna walaŋ kamaŋ ŋon ɔ ne yee e te ɔ ne yEE abɔɔ ŋan doo na ŋe gbEE na, ɔ ne lEE e do. ɔ be famenE na ɔtenate dalee ya. ³⁶ EmEE gbagba gyeŋ nɔɔwoya kpaakpaa ŋan WurubuarE ba mo fa Iseraetena nE. ɔ yako wɔ nyi baa sila Kristo ŋon ɔ yEE walaŋ kamaŋ Gbeŋgyoo e nE, na baŋ na ŋon WurubuarE nsana ke de na baa nyiŋ wosefEEreŋ. ³⁷ E gyeŋ nombii dinaa keŋ be kɔŋ Iserae tEEle dɔɔ, keŋ be fiasEE lee Galelia tEEle man debaŋ keŋ Gyɔn be kolosi lee WurubuarE loŋkesɔ keŋ wose man nombia ŋan wɔle nE. ³⁸ E gyeŋ mena keŋ WurubuarE ba mo ɔ felin na ɔ doŋ keŋ do Yesu Nasarete baale ŋon man, mena dɔɔ Yesu tEEwɔ yEE deeli te ɔ kyɔɔ baŋ pou ɔbɔnsam be di be dɔɔ nE kaweeŋ. ɔ yEE kEŋa pou nawolo nyi WurubuarE kpuE na e. ³⁹ Te dee di adanseE lee kpene kamaŋ keŋ ɔ be yEE Gyudatena tEEle man na GyerusalEm donɔɔ man nE. Be gyɔɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ ko. ⁴⁰ Mɔna weeya

atoorote keŋ man nɛ, Wurubuarɛ gyuuusu e lee yeŋ man, te ɔ yela ɔ lese ɔ wose wola balan. ⁴¹ Na balan pou naa na e ya, mɔna daa ban Wurubuarɛ be wulaa lese nyi dɛɛ yɛɛ wa adanseɛtena nɛ, daa daageŋ naa na e. Wurubuarɛ ke gyuuusu e lee yeŋ man mɔ nɛ, daa na e diiwɔ te de nyɔɔwɔ. ⁴² Te ɔ yako daa nyi dee kolosi ɔ nombia fa balan na dee di adanseɛ lee ɔ wose man nyi, ŋon yɛna walaŋ ŋon Wurubuarɛ ba lese nyi, waa di balan ban bɔɔ yekee na ban be kyaa na be sia nɛ pou nombia. ⁴³ Wurubuarɛ akpenkpengyɔɔra ban pou kolosiwɔ lee ɔ wose man nyi, walaŋ kamaɛ ŋon waa lɛɛ e di na, Wurubuarɛ waa mo ɔ nombiakumɛɛ kyɛɛ e lee Yesu yele man.”

Wurubuarɛ ta mo ɔ felin do balan ban ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ man

⁴⁴ Pita kegyakaa ɔ ne kolosi nɛ, te Wurubuarɛ felin ŋon kaa gyoo ban pou bee tei e nɛ man. ⁴⁵ Te Gyudatena ban bɔɔ lɛɛ Yesu di te bɔɔ sila Pita kɔŋ nɛ, wose gbirisi wɔ ŋgba Wurubuarɛ ba mo ɔ felin ŋon do balan ban ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya mɔ man nɛ. ⁴⁶ Nawolo nyi be nyiiwɔ bee kolosi deise kpookpoo, na bɛɛ lese Wurubuarɛ yele. Keŋte Pita yako wɔ nyiaa, ⁴⁷ “Wurubuarɛ ta mo ɔ felin ŋon do balan kewɔ mɔ man, ŋgba mena keŋ keŋ ɔ ba mo do de man nɛ. Ŋolo waa tale tɔ wɔ gbɛɛ nyi be na sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ yee?” ⁴⁸ Mena dɔɔ ɔ yela be sɔɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ lee Yesu Kristo yele man. Te ba sola e nyi, waa kyaa be gyaŋ weeya ala.

11

Pita ketira ɔ nombia nɔɔ

¹ Yesu kpilala na Kristotena ban be kyaa Gyudia tɛɛle keŋ dɔɔ nyiiwɔ nyi, balan ban ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ mɔ te lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan do. ² Pita ke

gyu ka gyoo Gyerusalem donɔɔ man nɛ, Gyudatena banj ba senɛɛ nyi Yesu silala pou baa kara be baala wose nɛ te sɛɛ e ya. ³ Be bɔɔse e nyi, “Weera te n gyuuwɔ balanj banj ba te kara be baala wose ya nɛ gyan, te n ke diiwɔ bom na wɔ?” ⁴ Botɔɔ te Pita lese kpene keɲ be kɔɲ nɛ man dokolonj dokolonj fa wɔ nyiaa, ⁵ “Na me kyaa Gyopa donɔɔ man mɛɛ fane. Keɲte me naa kolo ɲgba kanyanj dinaa daale nɛ na me sia ɲgba dosɛɛ man nɛ, keɲ be dana ke nɔɔbia anaara ɲan man te be tisinaa ke lee adido kaa see me siaman. ⁶ Me kɛɛ ke man nideli na te me naa wonembia kpoockpooc, banj be dana nawɔɔ anaara na banj bee tuu be tɔɔse dɔɔ na banj bee furufu na wonembia kumɛɛ pou. ⁷ Te me nyii nɔɔwoya ɲaale nyi, ‘Pita, koro na n ka ko di.’ ⁸ Te me yakowɔ nyiaa, ‘Me Gbergyoo koa, dee gyu lem, kolo kum yaa kpene keɲ dɛɛ kɔle nɛ te tinaa ta me nɔɔ see ya.’ ⁹ Te nɔɔwoya ɲan besewɔ yako man lee adido bolate nyiaa, ‘Kpene keɲ Wurubuarɛ be lɛɛ do nyi ke dei nɛ, na baake ke nyi kolo anekɔlanj ya.’ ¹⁰ Ke yɛɛwɔ mena betabotooro te be wɔɲa woni keɲ pou lanj adido bela.

¹¹ Debanj kenanj na baala batooro banj Konelio be kpili lee Kaesaria kɔɲ me gyan nɛ, te kaa sem dekpɔɲalanj keɲ man me kyaa nɛ. ¹² Te Wurubuarɛ felij yako manj nyi, me na lɛɛ ma wose aɲmaarenj ya, maa sila wɔ gyu. Me tebia looro kɛwɔ sila manj lee Gyopa gyu Kaesaria te de popou gyuuwɔ ka gyoo Konelio dɛɛ. ¹³ Botɔɔ te ɔ yako daa mena keɲ Wurubuarɛ kpilale be kaa bɛɛ lee ɔ dɔɔ ɔ dekpɔɲalanj man, te ɔ yako e nyi kpila gyu Gyopa ke baake balee ɲon bɛɛ baake e nyi Simɔn Pita nɛ. ¹⁴ Waa kɔɲ kaa yako ɲon nombia kpaakpaa ɲan gyae ke yela emɛɛ na n dekpɔɲalanjmantena pou ke nyiɲ nyeekeleɛɛ. ¹⁵ Me ke gyina me nɔɔ mee kolosi pɛ, te Wurubuarɛ felij ɲon kɔɲawɔ kaa gyoo be man, ɲgba mena keɲ ba gyoo de man

kewalaŋ keŋ nɛ. ¹⁶ Botɔɔ te me tɔɔse de Gbenɔgyoo Yesu nɔɔwoya ŋan ɔ be yako nyi, ‘Loŋ te Gyɔn moowɔ sɔ balan Wurubuarɛ loŋ, mɔna Wurubuarɛ waa mo ɔ felin ŋon bo sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ.’ ¹⁷ Mena keŋ Wurubuarɛ ba mo ɔ felin do de man deban keŋ man dɔɔ lɛɛ de Gbenɔgyoo Yesu Kristo di nɛ, mena ke yaa ɔ moowɔ do ban mɔ man. Kenan na, man yɛna amɔte ŋon maa tale tɔ Wurubuarɛ gbɛɛ.” ¹⁸ Be ke nyii nombia keŋa nɛ be tinaa nombia ŋan kewɔŋee yela te ba lese Wurubuarɛ yele nyi, “Nɛnɛɛ dɔɔ, Wurubuarɛ te fa balan ban ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ mɔ gbɛɛ nyi, baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man na baa nyin nyeedon.”

Kristotena dikpii keŋ kyaa Antiɔke nɛ

¹⁹ Be ka ko Sitifin wɔle nɛ, ban bɔɔ lɛɛ Kristo di nɛ yaaseewɔ lee mena keŋ bɛɛ naase wɔ diyem dɔɔ. Baale gyuuwɔ nan Tunisia na Saiporɔse tɛɛle man, na Antiɔke donɔɔ man bɛɛ yako Yesu nombia ŋan fa Gyudatena baageŋ. ²⁰ Mɔna ban bɔɔ lɛɛ Kristo di nɛ man baale ban bɔɔ lee Saiporɔse na Kirene nɛ, gyuu Antiɔke ke yako de Gbenɔgyoo Yesu wose man nombia kpaakpaa ŋan fa balan ban ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. ²¹ De Gbenɔgyoo Wurubuarɛ seŋawɔ be wɔle te balan burum lɛɛ nombia ŋan di te be kyɛɛkeewɔ lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man, te be kɔŋawɔ de Gbenɔgyoo Yesu gyan.

²² Deban keŋ Kristotena ban be kyaa Gyerusalɛm be nyii nombia keŋa nɛ, be kpila Banabase gyu Antiɔke. ²³ ɔ ke gyu ka gyoo botɔɔ te ɔ kena mena keŋ Wurubuarɛ ba mo ɔ bɛɛɛ boele wɔ nɛ, yɛɛ e gyon te ɔ doo be popou kakyen nyi baa mo be konɔɔ pou sila de Gbenɔgyoo Yesu. ²⁴ Banabase yɛɛ walaŋ kpaakpaate ŋon ɔ be lɛɛ Kristo nombia ŋan di, te Wurubuarɛ felin doo ɔ man nideli.

De Gbenjyoo Wurubuarɛ moo balan burum kaa kpu na Kristotena dikpii keɲ.

²⁵ Te Banabase gyuu Tasuse ɔ kaa keo soɔl. ²⁶ ɔ kena e ne ɔ moo e koɲ Antioke. Kulutoo dibiliɲ pou na Banabase na soɔl ne kyaa gyanee Yesu kaseela dikpii dinaa keɲ na beɛ wola wo. Antioke botoo te be tangbeewo baake Yesu silala ban nyi Kristotena.

²⁷ Weeya nenan man te Wurubuarɛ akpenkpenjyooɔra baale lee Gyerusalem gyu Antioke. ²⁸ Kenɛte be man nolo non beɛ baake e Agabuse ne korowo seɲ te Wurubuarɛ felin teewo ɔ doo yako nombia see nyiaa, tanam dinaa daale gyae kekɔɲ teɛle keɲ pou doo. (Tanam dinaa kei koɲawo mena ampan deban keɲ gyoo dinaa Klaudiuse ne di gyoori ne.) ²⁹ Mena doo kaseela ban yeɛ ba agyuen nyi be man walan kamaɛ waa fa kolo ɔ ke talebii man, na baa mo yelee be tebia Kristotena ban be kyaa Gyudia teɛle man ne. ³⁰ Te ampan be yeewo mena. Ba moo aboo njan boo faa ne do Banabase na soɔl nyinmaa man, te ba moowo gyina kegyiise ban be kyaa botoo ne.

12

Ba kyanɲ Pita to deni

¹ Deban kenan man te gyoo Herode fiasɛɛ ɔ ne naase Kristotena ban baale diyem. ² ɔ yela ba moo sila ko Gyɔn ɔ kegyia Gyemisi. ³ ɔ kena nyi kpene keɲ ɔ be yeɛ ne dana Gyudatena ban gyon ne, te ɔ yela be kyanɲ Pita mo. Na ke yeɛ Gyudatena wee dinaa keɲ bee di bodobodo keɲ tee keɲ ne yeli bodobodo na koro ne be doo ke man ya ne. ⁴ ɔ ke kyanɲ Pita do deni man wole ne, ɔ moo e do yoonootena akpen anaara nyinmaa man nyi baa gyee e. Yoonootena banaara doo la deken kamaɛ man. Herode yeɛ ke nyi akpaa be di ba nyeekeleewee dinaa keɲ tan ne, na waa di ɔ

nombia balan nsana. ⁵ Mena dɔɔ ɔ yela Pita doowɔ deni man botɔɔ, mɔna Kristotena dikpii kej ne fane nideli fa Wurubuarɛ ɔ dɔɔ.

Wurubuarɛ kpilale kalese Pita lee deni man

⁶ Nelim kej pɛ tɛɛ kena, na gyoo Herode ka lese Pita lee deni man na baa di ɔ nombia nɛ, na ɔ doo yoonɔɔtena bala nsana kej bɔɔ do e agbaraagbaraase ala. Deban kenan na yoonɔɔtena ban bee gyee denanɔɔ kej mɔ seɲɛɛ be dasenjae man. ⁷ Karatetee dokolon na te de Gbenjyoo Wurubuarɛ kpilale njolo bɛɛwɔ lee botɔɔ te deni kej man njanɛewɔ. Te ɔ kyanja Pita ɔ degbanjban dɔɔ wosi e te ɔ gyuuu e yako e nyi, “Koro bilen.” Debokenan man te agbaraagbaraase njan leewɔ ɔ nyinjmaase man yala. ⁸ Botɔɔ te Wurubuarɛ kpilale njon yako e nyiaa, “Mo nya abɔɔ do na n ka do nyan nkyokotase.” Te Pita mɔ yɛɛwɔ mena te kpilale njon yako e bela nyi, mo n kegba wurikyim kej do na n ke sila man. ⁹ Te Pita sila e lee debɔɔ man. Mɔna ɔ ta gyem nyi kpene kej Wurubuarɛ kpilale njon ne yɛɛ nɛ yɛɛ ampan ja. Nawolo nyi njon gyan na, yɛɛ e bo njgba dosɛɛ nɛ.

¹⁰ Be tɛɛwɔ gbaa balan gyanjba nyiban ban bee gyee botɔɔ nɛ, na ban be gyakaa be dɔɔ nɛ, kaboena be ke lii nyeele denanɔɔ kej na mo lee donɔɔ kej man nɛ gyan. Be kelii botɔɔ na, te nyeele denanɔɔ kej torowɔ fa wɔ ka wose dɔɔ, te ba leewɔ lan. Ba ke ta bee gyuu na, te kpilale njon njalaawɔ yela Pita karatetee dokolon. ¹¹ Botɔɔ te Pita sia njanɛe e te ɔ yakowɔ nyiaa, “Nɛnɛɛ, me ta gyem nyi de Gbenjyoo Wurubuarɛ kpila na ɔ kpilale nyi ɔ kaa lese man lee gyoo Herode nyinjmaa man, na njan pou nafɔ Gyudatena be bake see nyi baa yɛɛ man nɛ.”

¹² Pita kena mena nombia keja nɛ, te ɔ gyuu Gyɔn Maake ɔ naa Mɛɛre dɛɛ. Deban kenan na balan burum te yilaa botɔɔ bɛɛ fane. ¹³ Pita ke gyɔ be disim kej te

alebu ηolo ηon bEE baake e nyi Roda nE, gyuuwɔ ke kEE nyi amɔte ne gyɔɔ laa. ¹⁴ ɔ ke gyu kenyii woya ηan te ɔ ba gyem nyi Pita woya ηenan nE, yEE e gyon nideli te ɔ woleewɔ nyi waa toro e denanɔɔ keη. Mena dɔɔ ɔ yeuwɔ keyako wɔ nyiaa, “Pita te kɔη ɔ seηEE denanɔɔ man!” ¹⁵ Te be bɔɔse e nyiaa, “Yaa n na gyoo diterη bo?” Mɔna ɔ yase ɔ sia yako wɔ nyi yEE ampan. Kenje be yakowɔ nyi gyae ke yEE ɔ woo bo. ¹⁶ Na Pita gyakaa bo ɔ ne gyɔ denanɔɔ keη. NEnEE be ka toro denanɔɔ keη na Pita seηEE laa, mena dɔɔ ba wose gbirisi wɔ. ¹⁷ Te Pita gyina ɔ nyiηmaa adido mo yako wɔ nyi baa wu be nɔɔ. Te ɔ yako wɔ mena keη de Gbeηgyoo WurubuarE ba lese e lee deni keη man. Te ɔ yako wɔ nyi, “E yako Gyemisi na Kristotena akanη ban mena nombia keηa.” Te ɔ korowɔ lan yenan wɔle.

¹⁸ TEE kena keη nE, te aηmaareη dinaa daale gyooowɔ yoonɔɔtena ban nsana. Be bɔɔse dɔηa nyi, “Aleη yaa Pita moowɔ baa?” ¹⁹ Gyoo Herode yela be keo Pita nideli, mɔna ba te naa e ya. Mena dɔɔ ɔ baake yoonɔɔtena ban bɔɔ gyee e nE, nyii be nɔɔman nombia, te ɔ yela ba koo wɔ pou. Kenanη wɔle nE, gyoo Herode leewɔ Gyudia tEEle man gyu kekyaa Kaesaria donɔɔ man kyomii.

Gyoo Herode yeη

²⁰ Gyoo Herode gyeηa ban Taetena na Sidɔntena dɔɔ. Mena dɔɔ balan benan yEE nɔɔ te be gyuuwɔ kena e. Be tanḡbEEwɔ mo nombia ηenan do Bilasituse nɔɔman nyi waa doo e teree fa wɔ, nawolo nyi donɔɔse ala ηenan pou ne nyiη be weenEE bo lee gyoo ηonan tEEle man. Bilasituse yeηa gyoo ηon dekpanalan keη pou kegyia. ²¹ Wee keη bɔɔ see kelii nE, te gyoo Herode moo ɔ gyoooro abɔɔ do, te ɔ gyuuwɔ ka gyeη gyakaa ɔ gyoooro gbeli keη dɔɔ te ɔ kolosiwɔ fa balan ban pou. ²² Te balan ban pou

fae yeesa yako nyi, “Kei dɔɔ te yɛɛ deniwalan ne kolosi la ya, yɛɛ bane nolo e.” ²³ Debokenan man te de Gbenjyoo Wurubuarɛ kpilale kɔnawɔ kaa gyɔ e do kawee, nawolo nyi ɔ ta lese Wurubuarɛ yele ya. Te gyoo non wose pou gyoo feelɛɛ te ɔ yɛnawɔ.

²⁴ Kɛna pou man na, Wurubuarɛ nombia nan sɛɛ nɛɛ yaasee na balan burum mɔ ne lɛɛ na di. ²⁵ Deban ken Banabase na Sɔɔl be tan ba tom ken nɛ, ba besewɔ lee Gyerusalem gyu Antiɔke. Be kee gyu ken nɛ, te ba moo Gyɔn Maake sila ba wose.

13

Be kekpila Banabase na Sɔɔl

¹ Kristotena dikpii ken ke kyaa Antiɔke donɔɔ man nɛ, na be dana Wurubuarɛ akpenkpenjyɔɔra na wolala be man. Ban yɛna Banabase na Simeɔn non bɛɛ baake e nyi walan bibiini nɛ na Lusiusɛ non ɔ ba lee Kirene nɛ, na Sɔɔl na Manayen non bɔɔ kɛɛle non na gyoo Herode Antipase bom nɛ. Gyoo Herode Antipase yɛna walan non ɔ senjɛ gyoo dinaa nawɔɔ man Galelia tɛɛle man. ² Wee daale be kɛɛ som Wurubuarɛ nɛ, be bake be nɔɔ bɛɛ fane te Wurubuarɛ felin yako wɔ nyiaa, “ɛ lese Banabase na Sɔɔl fa man, na baa yɛɛ tom ken dɔɔ mɔɔ baake wɔ nɛ.” ³ Mena dɔɔ ba kebake be nɔɔ fane tan nɛ, ba moo be nyinmaase gyakaa be dɔɔ fane fa wɔ te be lɔɔ wɔ gbɛɛ.

⁴ Wurubuarɛ felin ke kpila Banabase na Sɔɔl nɛ, be gyuu Selusia. Botɔɔ te ba moo degbele dinaa mo lon dɔɔ gyu Saiporɔse tɛɛle ken lon be kilisi ke nɛ man. ⁵ Be kelii Salamise nɛ be yako Wurubuarɛ nombia nan Gyudatena ɔsom denɛɛ man. Na Gyɔn Maake mɔ kpuɛ na wɔ ɔ ne kyɔ wɔ.

⁶ Be kila tɛɛle kenan dɔɔ pou gbaa ke gyu ke lii Pafose donɔɔ man. Botɔɔ te ba ke naa nmeesente nolo non

bEE baake e nyi Baa Yesu nE. ɔ yEE Gyuda baale e te ɔ moo ɔ wose yEE ηgba WurubuarE dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre nE. ⁷ Na ɔ yEE gyoo ηon ɔ seηEE gyoo dinaa nawɔɔ man tEEle kenaη man nE ɔ dɔɔ e. BEE baake e nyi Segiuse Pɔluse. Na ɔ yEE walaη ηon ɔ gyeη nombia nideli. ɔ baake Banabase na Sɔɔl ɔ gyaη, nawolo nyi na ɔ ne gyae waa nyii WurubuarE nombia ηan. ⁸ Mɔna ηmeeserte ηon ɔ yele Giriki dei man yeηa nyi Elimase nE, korowɔ seη tia Banabase na Sɔɔl. ɔ gyaewɔ nyi waa lese gyoo ηon agyueη lee WurubuarE nombia ηan man, na ɔ be nyiη lEE ηa di ya. ⁹ Keηte Sɔɔl ηon bEE baake e nyi Pɔɔl te WurubuarE feliiη doo ɔ man nideli nE, kEE ηmeeserte ηon diiη te ɔ yako e nyiaa, ¹⁰ “Nyaη ɔbɔnsam bu! N ne kɔla kpene kamase keη dei, nyaη yeηa dekara na adao kumEE pou nyee. Woromɔ te n ke tina de Gbeηgyoo WurubuarE nombia ηan doo na ηe gbEE nE ketulii yela? ¹¹ De Gbeηgyoo WurubuarE waa lese ɔ dorη wola neη. N sia gyae keyeEE, te n be gyae n kena weese ya, kelii debaη daale.” Debokenaη man te ɔ sia yeEEwɔ, na ɔ dorη ɔ ne lalaa ɔ ne gyae walaη ηon waa kyaη e ɔ nyiηmaa man wola e gbEE. ¹² Gyoo kemaasa ηon kena kpene keη be kɔη balee kei dɔɔ nE ɔ lEE Yesu di, nawolo nyi ɔ nombia ηan bɔɔ wolo nE yela ɔ wose gbirisi e.

Pɔɔl na Banabase gyuu Antiɔke, donɔɔ keη ke kyaa Pisidia tEEle man nE

¹³ Pɔɔl na ɔ tebia moowɔ loη dɔɔ lee Pafose kelii PEEga keη kyaa Pamfilia tEEle man nE. Botɔɔ te Gyɔn Maake tinaa wɔ yela te ɔ besewɔ laη Gyerusalem. ¹⁴ Be ka lee PEEga nE, be gyuuwɔ kelii Antiɔke keη kyaa Pisidia tEEle man nE, te Gyudatena keEEfowee keη kelii nE, be gyuu Gyudatena ɔsom deni man kekyaa. ¹⁵ Gyudatena baη kekala lee Mosesi mmaraa tɔne na akpɛŋkpɛŋgyɔɔra

tɔna njan man taŋ nɛ, bɔ ɔsom deni man kegyiise baŋ yako Pɔɔl na ɔ tebia nyiaa, “De tebia, akpaa ε dana kolo ε ka mo do balan baŋ kakyen na, ε kolosi fa wɔ.”

¹⁶ Botɔɔ te Pɔɔl korowɔ seŋ te ɔ gyinaa ɔ nyinmaa adido nyi baa yela kekolosi. Te ɔ fiasεε ɔ ne kolosi nyiaa, “Iseraetena na εmεε baŋ ε te yεε Iseraetenawɔ ya, te ε ne yee Wurubuarε nε ε tei maŋ! ¹⁷ Iseraetena Wurubuarε lese na de naanaɔ, te ɔ yela be nyiŋa ba wose debaŋ keŋ be kyaa Igyipite tεεle man nε. Wurubuarε moo ɔ dorŋ dinaa keŋ lese wɔ lee tεεle kenaŋ man. ¹⁸ Te ɔ nyiŋa konɔɔ fa wɔ kulutooneŋ sɔŋola (40) depampaa dinaa keŋ man. ¹⁹ Wurubuarε yela ɔ balan dii debiise nyetooro dɔɔ Kaanan tεεle man, te ɔ lεo be tεεlese fa wɔ kekpaakekpaa. ²⁰ Lee debaŋ keŋ Wurubuarε ba lese ɔ balan lee Igyipite, kaa lii mena debaŋ kei nε yεε kulutooneŋ sɔŋonoŋ akpeŋ anaara na sɔŋola na kufu (450). Kei wɔle nε, Wurubuarε faa wɔ nombiadiira kelii ɔ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre Samuele dɔɔ.

²¹ Kenŋte balan baŋ yako Wurubuarε nyi waa see gyoo fa wɔ. Te ɔ moo Kisi ŋon ɔ ba lee Bεngyamεn dekpɛŋalaŋ man nε bu Sɔɔl fa wɔ, te Sɔɔl dii gyoori kulutooneŋ sɔŋola (40).” ²² Wurubuarε ka lese Sɔɔl lee gyoori man nε, ɔ moo Defidi see gyoo. Wurubuarε dii adansεε lee ɔ wose man nyiaa, “Me te nyiŋ Gyese bu Defidi ŋon mεε gyae e lee me konɔɔ man. ŋon ne gyae la waa yεε kpene kamase keŋ mεε gyae. ²³ Defidi kei duuluŋ man te Wurubuarε lese nyeelεεre Yesu, te ɔ kɔŋawɔ Iseraetena gyaŋ ŋgba mena keŋ ɔ be yako see nε. ²⁴ Pεte Yesu ke kɔŋ na, Gyɔn taŋ kekolosi fa Iseraetena pou nyi, baa kyεεkee lee be gbεeneŋ kumεε man, na baa kɔŋ Wurubuarε gyaŋ na baa sɔ wɔ Wurubuarε loŋ. ²⁵ Gyɔn kεε gyae waa taŋ ɔ tom nε ɔ bɔɔse balan baŋ nyiaa, ‘εmεε gyen nyi maŋ yεna amɔte? Na maŋ yεna walaŋ ŋon ε ne daa nε ya. ε

kEE, ñon ε ne daa nE dɔŋ me wɔle ɔ ne kɔŋ. Te maŋ Gyɔn be kaboena nyi maa buŋ booli ɔ nkyokota ñmeesen gba ya.'

²⁶ Me tebia Aberaham duuluŋ man bia, na εmEE baŋ ε te yEE Iseraetenawɔ ya te ε ne yee WurubuarE nE, daa te WurubuarE yela ba moo nyeedorŋ nombia kEŋa kɔna. ²⁷ Nawolo nyi GyerusalEmtena, na be siamantena baŋ ta gyem nyi ñon yeNa nyeelEere ñon ya. Be te nyii nɔɔwoya ñan akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ be ñmarase see, te bEE kale ba kefEEfowee kamaE man nE ya. Mɔna be ke bu e fɔɔ keŋ nE, yela akpeŋkpeŋgyɔɔra nɔɔwoya ñan bɔɔ ñmarase see lee ɔ wose man nE kɔŋawɔ mena. ²⁸ Keŋ koran be te nyiŋ nombiikum baa seŋ ke dɔɔ bu e fɔɔ na ba ko e ya nE, ba sola Gyoo Pilato nyi waa lese e fa wɔ na baa ko. ²⁹ Ba ke yEE ñan pou bɔɔ ñmarase lee ɔ wose man taŋ nE, ba lese e lee ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ ke wuu boe bɔɔ daale man. ³⁰ Mɔna WurubuarE gyuuusu e lee yeŋ man. ³¹ Te ɔ lese ɔ wose wola balaŋ baŋ ñon na wɔ ne kyaa ta lee Galelia gyu Gyerusalem donɔɔ man nE weeya burum man. Balaŋ baŋ ɔ ba lese ɔ wose wola wɔ nE, ne diina ɔ wose man adansEE fa de balaŋ Iseraetena gyEŋ nE.

³²⁻³³ WurubuarE nombia kpaakpaa ñenanŋ yaa dEE yako ñon nE. WurubuarE nombia kpaakpaa ñan ɔ be yako see fa de naanaɔ nyi waa yEE nE, nEnEE ɔ te yEE ña fa daa baŋ de yEE be duuluŋ man balaŋwɔ nE, nawolo nyi ɔ te gyuuusu Yesu lee yeŋ man. Be ñmarasewɔ Defidi nɔɔneŋ alate man nyi,

WurubuarE kpa 'Nyanŋ yeNa me bu,
gyEŋ me yEE n kya e.'

³⁴ WurubuarE besewɔ yako ɔ tɔne keŋ yenanŋ daale mena keŋ waa gyuuusu Yesu lee yeŋ man na ɔ be doo yebɔɔ man dala ya nE nyi,

'Maa mo me nyiŋmaa gyakaa ε dɔɔ ampanŋ ampanŋ,

ngba mena keŋ mɔɔ yako see fa Defidi nɛ.’

³⁵ Defidi nɔɔneŋ tɔne keŋ man yenaŋ daale na, ɔ besewɔ yako nyi,

‘N be gyae n ke yela n tobaale ŋon ayimɛɛ be doo

ɔ wose man ya nɛ ke dala ya.’

³⁶ Defidi ke kyaa na ɔ sia, te ɔ ka som Wurubuarɛ taŋ ngba mena keŋ Wurubuarɛ ne gyae nɛ, ɔ moo ɔ kpaɔ teeli te ba moo e ke wuu ɔ naanaɔ gyaŋ te ɔ dalawɔ. ³⁷ Mɔna walaŋ ŋon Wurubuarɛ be gyuusuu e lee yeŋ man nɛ, ŋon te dale ya.

³⁸ Mena dɔɔ me tebia, mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nideli nyi Yesu adaworoma dɔɔ te dɛɛ yako ŋon mena keŋ walaŋ waa yɛɛ, na Wurubuarɛ ka mo ɔ dukum kyɛɛ e. ³⁹ Lee Yesu dɔɔ walaŋ kamaɛ ŋon ɔ lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan di na waa di deŋele, nawolo nyi nafaɔ ŋolo be kyaa keŋ waa tale di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ, na waa di deŋele Wurubuarɛ siaman ya. ⁴⁰ Lee mena dɔɔ ɛ kɛɛ ɛ wose man nideli, na nombia ŋan Wurubuarɛ akpenkpenŋgyɔɔra be ŋmarase see nɛ, be kɔŋ ɛ dɔɔ ya. Be ŋmarasewɔ nyiaa,

⁴¹ ‘ɛ kɛɛ, ɛ mɛɛ baŋ ɛ ne kulu Wurubuarɛ nɛ,
gyakolonŋ gyae ka gyoo ŋon, na ɛ ka yeŋ futaa ɛ wose.
Nawolo nyi maa yɛɛ tom daale ɛ weeya keŋa man,

keŋ nyi ɛ be gyae ɛ ke lɛɛdi ya.

Akpaa ŋolo de yako ŋon koraŋ na,

ɛ be gyae ɛ ke lɛɛdi ya.’ ”

⁴² Mena dɔɔ debaŋ keŋ Pɔɔl na Banabase ba lee bɔ ɔsom deni keŋ man bee gyuu keŋ nɛ, balaŋ baŋ waase wɔ nyi baa bese kɔŋ ba kefɛɛfowee anekɔŋaŋ, na be kaa yako wɔ mena nombia keŋa bela kpu. ⁴³ Balaŋ baŋ ke yaasee taŋ keŋ nɛ, Gyudatena burum na balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya te bee yee Wurubuarɛ te bɔɔ mo ba wose do Gyudatena ɔsom keŋ man nɛ, sila Pɔɔl na Banabase. Te Pɔɔl na Banabase kolosiwɔ do wɔ kakyenŋ

nyi, wee kamase na baa tɔɔse Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele wɔ nɛ nideli na baa kyaa fa e.

⁴⁴ Gyudatena keƆƆfowee ka bese lii nɛ, donɔɔ keŋ pou kaa yilaawɔ nyi baa nyii de Gbɛngyoo Wurubuarɛ nombia. ⁴⁵ Gyudatena kena balan baŋ yaanɔɔle nɛ be sia yɛɛwɔ be dɔɔ, mena dɔɔ be lɛɛ Pɔɔl nombia ŋan ɔ ne yako nɛ aŋmaareŋ te ba tee e. ⁴⁶ Te Pɔɔl na Banabase gyɔɔ be konɔɔ yako wɔ nyi, “Nafɔ kaboena nyi dɛɛ taŋgbɛɛ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan bo fa ŋon pɛ, mɔna keŋ ɛ be bɛɛ ŋa te ɛ be kɛɛ ɛ wose nyi ɛ be kaboena nyi ɛ ke nyiŋ nyeedoŋ kekpaɛ keŋ dɔɔ ya nɛ, dɛɛ lee ɛ gyaŋ dee gyu baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ gyaŋ. ⁴⁷ Nawolo nyi keŋ de Gbɛngyoo Wurubuarɛ be yako daa yɛna nyi,

‘Me ta mo neŋ yɛɛ keŋmaŋee

fa balan baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ,
na n ka wola wɔ gbɛɛ keŋ tɛɛle kei dɔɔ balan
baa mo na baa nyiŋ nyeekeleɛ nɛ.’

⁴⁸ Mɔna balan baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya ke nyii nombia keŋa nɛ, yɛɛ wɔ gyon nideli te ba lese Wurubuarɛ yelee ɔ nyeedoŋ nombia ŋan dɔɔ. Te baŋ Wurubuarɛ ba lese wɔ nyi baa nyiŋ nyeedoŋ kekpaɛ keŋ nɛ, lɛɛ de Gbɛngyoo Yesu di.” ⁴⁹ Te de Gbɛngyoo Yesu nombia ŋan yaaseewɔ tɛɛle keŋ dɔɔ pou. ⁵⁰ Mɔna Gyudatena baŋ feefuwɔ do kegyiise baŋ na ala baŋ bee yee Wurubuarɛ te ba wose dana obuo donɔɔ kenan man nɛ, te be naase Pɔɔl na Banabase diyem, te be gegi wɔ lee tɛɛle keŋ man. ⁵¹ Mena dɔɔ Kristo kpilala baŋ kpiisi be nawɔɔ tɛɛ aŋasa see wɔ na kawola nyi ba te bɛɛ wɔ, te ba lese be nae botɔɔ te be laŋa Ikonium. ⁵² Mɔna Yesu silala baŋ be kyaa botɔɔ nɛ dɔɔ, yɛɛ wɔ gyon nideli na Wurubuarɛ felin ŋon mɔ doo be man nideli.

14

PƆƆl na Banabase kolosi Wurubuarɛ nombia Ikonium donɔɔ man

¹ PƆƆl na Banabase ka gyoo Ikonium donɔɔ keɲ man nɛ, be gyuu Gyudatena ɔsom deni keɲ man ɲgba mena keɲ bɛɛ taɲ yɛɛ nɛ. Be kolosi Wurubuarɛ nombia ɲan nideli, te Gyudatena na baɲ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ burum lɛɛ Yesu di. ² Mɔna Gyudatena baɲ bɔɔ bɛɛ nyi bɔɔ lɛɛ Yesu di ya nɛ, feefuwɔ do baɲ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ te ba korowɔ seɲ tia PƆƆl na Banabase. ³ PƆƆl na Banabase kyaawɔ botɔɔ weeya akalansɛɛ ɲaale, te be gyɔɔ be konɔɔ kolosi de Gbɛɲgyoo Yesu nombia ɲan. ɲon mɔ seɲawɔ be wɔle te ɔ moo ɔ bɛrɛɛ boele wɔ, te be yɛɛ nombia dinaana na gyakolonɲ nombia botɔɔ wola nyi ɔ nombia ɲan bee kolosi nɛ doo na ɲe gbɛɛ. ⁴ Mena dɔɔ donɔɔ keɲ man balaɲ kpasewɔ akpeɲ ala. Dekpeɲ daale seɲawɔ Gyudatena baɲ wɔle, te daale mɔ seɲawɔ Kristo kpilala baɲ wɔle. ⁵ Keɲte Gyudatena na baɲ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, man baale na be siamantena yɛɛ nɔɔdokolonɲ nyi, baa naase PƆƆl na Banabase diyem na baa funjii wɔ boya. ⁶⁻⁷ PƆƆl na Banabase ke nyii mena nombia keɲa nɛ, be yeuwɔ lee donɔɔ kenarɲ man gyu Listra na Dɛbi donɔɔse ɲan kyaa Likonia tɛɛle man nɛ, na donɔɔse ɲan benaa na botɔɔ nɛ pou kekolosi Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ɲan.

ɔtakase ɲolo kawee kekyɔ

⁸ Be ke gyu kelii Listra donɔɔ keɲ man nɛ, na ɔtakase ɲolo kyaa botɔɔ keɲ nyi leenaɲ bɔɔ lola e na, ɔ te tale ta koro ta ya. ⁹ ɔ ke kyaa botɔɔ ɔ ne tei PƆƆl kekolosi nɛ, PƆƆl kɛɛ e yididi te ɔ naawɔ nyi ɔ kelɛɛdi gyae ke tale yela waa nyiɲ kawee kekyɔ, ¹⁰ keɲte PƆƆl yako e keɲkeɲ nyi “Koro seɲ n nawɔɔ dɔɔ.” Botɔɔ te ɔtakase

ηον torjawo seη o nawoo doo te o fiasεε o ne tεε. ¹¹ Balaη baη kena kpene keη Pooal be yeε ne, be fae yeesa be dεε Likonia dei man nyi, “Beεneη besena na ba wose yeε denibalaη kaa seη de gyaη yaa?” ¹² Mena doo ba moo be beεneη yela do Banabase na Pooal. Ba doo Banabase nyi Sewuse, te ba doo Pooal mo nyi Hemise nawolo nyi ηon yeηa be kolosire. ¹³ Na be bane ηon beε baake e nyi Sewuse ne deni seηεε donoo keη nooman. Te bane Sewuse sae ηon moo nunkyuese na kyeηkyeηkooose kaa seη donoo keη nooman, nawolo nyi ηon na balaη dikpii keη ne gyae baa fa Pooal na Banabase kedi ηgba beεneη ne.

¹⁴ Mōna Banabase na Pooal ke nyii nombia keηa ne, be kyana ba kegbase tirii na kawola nyi nombia ηan te takaa wo, te ba moo yeesa yeu karatete dokolon kagyoo balaη dikpii burum baη nsana nyi, ¹⁵ “De tebia, woη nombia yaa keηa, weera ε ne yeε mena? Daa mo yeε denibalaηwo ηgba emεε ne. De koηae de kaa yako Kristo nombia kpaakpaa ηan fa ηon, na ε ke tina ε nombia keηa ηan be taη tooo ya ne keyεε yela, na ε ke koη Wurubuaε ηon o beε yem ya ne gyaη. ηon yeεna adido na ateta na εpo, na kpene kamaε keη doo ηe man ne. ¹⁶ Gyaηgba keη na, o yela balaη yeε kpene keη baη gbagba ne gyae. ¹⁷ Mōna o na lese o wose wola nyi o kyaa ampaη, lee deeli keη o ne yeε ne doo, te o ne fa ηon oga na ε woose man weenεε debaη kpaakpaate man. O ne fa ηon weenεε te o ne yeli ε sia na gye.” ¹⁸ Kristo kpilala baη ke yako keηa koraη na, yeε wo doη peete be talewo to balaη baη gbεε nyi be na fa wo kedi ya.

¹⁹ Gyudatena baale lee Antioke keη kyaa Pisidia teεle man ne, na Ikonium koη botoo kaa woleε balaη baη agyuη te ba seηawo be wole. Keηte be fuηii Pooal boya, te be tuu e na teεle lee donoo keη man kelo donoo nooman. Na baη gyeη nyi o ta yem. ²⁰ Mōna Yesu silala baη kekōη

kaa yilaa ɔ gyaŋ nɛ, ɔ korowɔ bese gyu donɔɔ keŋ man. Ke tɛɛ kena na te ŋon na Banabase laŋa Dɛbi donɔɔ man.

Pɔɔl na Banabase besewɔ gyu Antiɔke keŋ kyaa Siria tɛɛle man nɛ

²¹ Pɔɔl na Banabase kekolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan Dɛbi donɔɔ man nɛ, balaŋ burum kɔŋawɔ kaa lɛɛ Yesu di te ba bese ɔ silala, Keŋte ba besewɔ gyu Litra na Ikonium na Antiɔke keŋ kyaa Pisidia nɛ. ²² Be kolosiwɔ fa Kristotena baŋ te ba doo wɔ kakyey nyi Kristo nombia ŋan bɔɔ lɛɛ di nɛ, baa kyaŋ ŋa keŋkeŋ. Ba besewɔ do wɔ kakyey nyi, “Kaboena nyi dɛɛ naa diyem nideli pɛna dɛɛ tale gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man.” ²³ Kristotena dikpii kamase man na, Pɔɔl na Banabase na lese siamantena fa wɔ. Ba lese wɔ taŋ na, bɛɛ bake be nɔɔ fane fa wɔ, na be ta mo be popou do de Gbɛngyoo Kristo ŋon bɔɔ lɛɛ e di nɛ nyiŋmaa man.

²⁴ Ba ke ta kila Pisidia tɛɛle dɔɔ taŋ nɛ, be gyuu Pamfilia tɛɛle man. ²⁵ Be kolosi Kristo nombia ŋan Pɛga donɔɔ man. Be ka lee botɔɔ na, te be gyuuwɔ Atalia donɔɔ man. ²⁶ Be ka lee botɔɔ mɔ nɛ, ba moowɔ loŋ dɔɔ bese kɔŋ Antiɔke. Antiɔke botɔɔ te Kristotena baŋ fanewɔ mo wɔ do Wurubuarɛ nyiŋmaa man nyi, waa mo ɔ bɛrɛɛ boele wɔ na baa gyu ke yɛɛ tom keŋ bɔɔ yɛɛ taŋ nɛ. ²⁷ Ba ke kɔŋ kaa gyoo botɔɔ nɛ, be yilaa Kristotena dikpii keŋ pou te be yako wɔ tom keŋ pou Wurubuarɛ be tɛɛ be dɔɔ yɛɛ, na mena keŋ ɔ ba toro gbɛɛ fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya, te baŋ mɔ be lɛɛ Kristo nombia ŋan di nɛ. ²⁸ Lee kenay wɔle na, be kyaawɔ be tebia Kristotena baŋ gyaŋ weeya burum.

15

Ba kegyanyee Gyerusalɛm donɔɔ man

¹ Balaŋ baale leewɔ Gyudia tɛɛle man kɔŋ Antiɔke donɔɔ man bɛɛ wola Kristotena baŋ nyi, “Nyi akpaa ɛ te kara ɛ baala wose ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be yela Mosesi be ŋmarase see nɛ nawolo ya na, Wurubuarɛ be gyae waa tale lɛɛ ɛ nyee ya.” ² Mena dɔɔ aŋmaareŋ dinaa daale gyoo balaŋ benaŋ na Pɔɔl na Banabase nsana. Keŋte Kristotena baŋ lese Pɔɔl na Banabase na Antiɔke Kristotena baŋ baale te be kpila wɔ Gyerusalɛm na be kaa naa Kristo kpilala baŋ na ɔsom kegyiise baŋ lee nombii kei dɔɔ. ³ Kristotena baŋ ke lɔ wɔ gbɛɛ taŋ nɛ, ba moowɔ Fonisia na Samaria tɛɛlese man. Te be yako be tebia Kristotena baŋ be kyaa botɔɔ nɛ, mena keŋ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ ke lɛɛ Yesu nombia ŋan di. Kristotena baŋ nyii nombia keŋa na, yɛɛ wɔ gyon nideli. ⁴ Be ke gyu ka gyoo Gyerusalɛm nɛ, Kristo kpilala baŋ na ɔsom kegyiise na Kristotena dikpii keŋ pou lɛɛ wɔ nideli, te baŋ mɔ yako wɔ kpene kamase keŋ Wurubuarɛ be tɛɛ be dɔɔ yɛɛ nɛ. ⁵ Te balaŋ baŋ nafaɔ be doo Farasiitena dikpii keŋ man te nɛnɛɛ bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ, man baale korowɔ seŋ te be yako wɔ nyi “Kaboena nyi baa yela baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, ke kara be baala wose na baa di Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be yeli Mosesi be ŋmarase see nɛ dɔɔ.”

⁶ Mena dɔɔ Kristo kpilala baŋ, na ɔsom kegyiise baŋ gyanjeewɔ na baa gyoo nombia ŋenaŋ man. ⁷ Ba ke kyɔɔle dɔŋa gyu siaman nɛ, Pita korowɔ seŋ te ɔ yako wɔ nyi, “Me tebia, ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeŋ nyi leenaŋ kewalaŋ keŋ, te Wurubuarɛ lese maŋ nyi maa kolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, na baa nyiŋ nyii na baa lɛɛ Yesu di. ⁸ Wurubuarɛ ŋon ɔ gyeŋ walaŋ kamase konɔɔ man nombia nɛ, lesewɔ wola nyi ɔ te lɛɛ wɔ do lee ɔ felin ŋon ɔ ba mo do be man, ŋgba mena keŋ ɔ ba mo do daa mɔ man nɛ dɔɔ. ⁹ Wurubuarɛ

te kEE wO nyi be yEE balan kpoo lee de man ya, mOṅa O moo be nombiakumEE kyEE wO lee kej bOO lEE Kristo di dOO. ¹⁰ NENE weera te ε ne gyae ε ke kEEse WurubuarE kEE, kej ε ne gyae ε ka mo kasolo kej daa na de naanaO te tale seele ya nE, seele ban bOO lEE Yesu di nE? ¹¹ ε na yeli ke kOṅ mena ya! DEE lEE di nyi de Gbenḡyoo Yesu bEREE kej dOO te WurubuarE lEE da nyee, ḡgba mena kej O be lEE ban mO nE.”

¹² Balan ban pou bOO gyanee nE, kyaawO yididi deban kej bee tei Banabase na POOl ne yako wO mena kej WurubuarE be tEE be dOO yEE gyakolon nombia na nombia dinaana balan ban ba te yEE GyudatenawO ya man nE. ¹³ Ba kekolosi tan nE, te Gyemisi mO gyinaa O nOO nyi, “ε tei me gyan, me tebia. ¹⁴ Debokeiman te SimOṅ Pita yako daa mena kej WurubuarE be tanḡbEE yEE wola daa nyi O ne gyae balan ban ba te yEE GyudatenawO ya nE, te O lese be man baale mo yEE O wui. ¹⁵ Nombia keṅa na WurubuarE akpenḡpenḡyOora nombia ḡan te yEE dokolon. Nawolo nyi be ḡmarasewO see nyi WurubuarE kpa nyi,

¹⁶ ‘Kei wole na,
 maa bese kOṅ
 na maa bese ma Defidi dekpajalan kej be yelee nE,
 na maa desina ka abOO ḡan be wolee nE,
 na ke ka seḡ nideli.

¹⁷ Denibalan akan ban
 na balan ban pou ba te yEE GyudatenawO ya
 te mOO lese wO yEE me wui nE,
 baa keO man be Gbenḡyoo WurubuarE ḡon.

¹⁸ NnE yaa man ε Gbenḡyoo WurubuarE ḡon,
 mOO wulaa lese keṅa wola lee gyangba nE ne yako!
 „

¹⁹ Gyemisi besewɔ gyina ɔ nɔɔwoya ɲan dɔɔ nyi, “Ma agyueɲ man na, ε na yeli dɛɛ mo nombia ɲaale ɲere balan ɲan ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya, te bɛɛ mo ba wose fa Wurubuarɛ nɛ ya. ²⁰ Mɔna ε yela dɛɛ ɲmarase wɔ tɔne nyi, be na di bane dɛɛ weenɛɛ ya, na baa lese ba wose lee kafɔɲ nombia man. Be na di wonembu ɲon ba te kara ɔ nyee ya te ɔ ba yem nɛ na wonembu fatabo ya. ²¹ Nawolo nyi be wula bɛɛ kala Wurubuarɛ mmaraase ɲan ɔ ba mo fa Mosesi nɛ Gyudatena ɔsom deni man kefɛɛfowee kamaɛ, te bee kolosi ɔ nombia ɲenanɲ donɔɔ kamaɛ mɔ man.”

Tɔne keɲ bɔɔ ɲmarase yeleɛ Kristotena ɲan ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ

²² Keɲte Kristo kpilala ɲan na ɔsom kegyiise ɲan na Kristotena dikpii keɲ mantena akan pou yɛɛ nɔɔ nyi baa lese be man balan baale na baa kpu na Pɔɔl na Banabase, na baa kpila wɔ Antiɔke. Mena dɔɔ ba lese Gyuda ɲon bɛɛ baake e nyi Basabase nɛ, na Silase ɲan ba wose man dana obuo be man nɛ. ²³ Nɔɔwoya ɲan doo tɔne keɲ man yɛna nyi.

“Daa Kristo kpilala na ɔsom kegyiise na ε tebia ɲan be kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, ne ɲmarasena tɔne kei dee yeleɛ ɛmɛɛ Kristotena ɲan ε te yɛɛ Gyudatenawɔ ya, te ε kyaa Antiɔke na Siria na Silisia tɛɛlese man nɛ. Dɛɛ do ɲon nɔɔ.

²⁴ De te nyii nyi balan baale ta lee de man kɔɲ ε gyan, kaa mo nɔɔwoya ɲaale bɛɛ ɲere ɲon te bɛɛ do ɲon kaale, keɲ nyi na daa faa na wɔ gbɛɛ ya. ²⁵ Mena dɔɔ de gyaɲewɔ kolosi see nyi, dɛɛ lese balan baale kpu na de gyoona kpaakpaa Banabase na Pɔɔl, na dee kpila wɔ ε gyan. ²⁶ Be yɛɛ balan ɲan lee de Gbɛɲgyoo Yesu Kristo yele man dɔɔ, te ba moo ba wose fa yeɲ. ²⁷ Keɲ dɔɔ te dee kpila Gyudase na Silase mɔ, na baa mo be

nɔɔ yako ɲon nombia ɲan dɔɔ ɲmarase do tɔne keɲ man nɛ. ²⁸ Daa na Wurubuarɛ felɲ ɲon te sɛɛ nyi dɔɔ gyae dɛɛ mo nombia ɲaale ɲere ɲon ya. Mɔna ɲan dɛɛ gyae ɛ ke yɛɛ yɛna nyi, ²⁹ ɛ na di bane dɛɛ weenɛɛ, yaa wonembu fatabo yaa wonembu ɲon ba te kara ɔ nyee te ɔ ba yem nɛ ya. Nɛnɛɛ mɔ ɛ lese ɛ wose lee kafon nombia man. Akpaa ɛ lese ɛ wose lee keɲa pou man na, kpene kamase gyae ke de fa ɲon. De nɔɔwoya ɔto yaa. ɛ kyaa nideli.”

³⁰ Be lɔɔ balan ban bɔɔ kpili nɛ gbɛɛ, te be lanja Antiɔke. Be ke gyu ka gyoo botɔɔ nɛ, be yilaa Kristotena dikpii keɲ pou te ba moo tɔne keɲ fa wɔ. ³¹ Balan ban ke kala tɔne keɲ nɛ, yɛɛ wɔ gyon lee mena keɲ bɔɔ do wɔ kakyerɲ nɛ dɔɔ. ³² Gyudase na Silase ban mɔ be yɛɛ Wurubuarɛ akpenkpenggyɔɔrawɔ nɛ kolosiwɔ nideli do wɔ kakyerɲ na doɲ. ³³ Be ke di weeya akalansɛɛ ɲaale nɛ, Kristotena ban be kyaa botɔɔ nɛ lɔɔ wɔ gbɛɛ wosefɛɛrenɲ man te ba besewɔ lan balan ban bɔɔ kpila wɔ nɛ gyan. ³⁴ Mɔna Silase yɛɛ wa agyuerɲ nyi waa dɔɔ botɔɔ. ³⁵ Pɔɔl na Banabase kyaawɔ Antiɔke kyare kyomii, te ban na balan burum baale kolosi de Gbenjyoo Wurubuarɛ nombia ɲan fa balan te ba wola wɔ mɔ.

Pɔɔl na Banabase ketira dɔɲa

³⁶ Deban daale wɔle nɛ, Pɔɔl yako Banabase nyi, “Yela dɛɛ bese gyu donɔɔ kamase keɲ man dɔɔ gyu kekolosi de Gbenjyoo Yesu nombia ɲan nɛ, na de kaa kɛɛ balan ban bɔɔ lɛɛ Kristo nombia ɲan di nɛ kekyaabii man.” ³⁷ Nafɔ Banabase gyaewɔ nyi waa mo Gyɔn Maake kpu na ba wose. ³⁸ Mɔna Pɔɔl kɛɛ ke nyi tekaboena nyi waa sila wɔ ya. Nawolo nyi ba ke kyaa Pamfilia nɛ, ɔ te yɛɛ tom na wɔ kelii ɔto ya, mɔna ɔ tinaa wɔ yela botɔɔ. ³⁹ Mena dɔɔ kewɔɲee dinaa daale gyoo ba nsana te be tira dɔɲa.

Banabase moo Maake te ba moowɔ loŋ dɔɔ laŋ Saiporɔse. ⁴⁰ Te Pɔɔl mɔ moo Silase, te Kristotena baŋ fanewɔ nyi de Gbenɔgyoo Wurubuarɛ waa mo ɔ bɛɛɛ boele wɔ te be loɔ wɔ gbɛɛ. ⁴¹ Pɔɔl tɛɛwɔ Siria na Silisia tɛɛlese man do Kristotena baŋ kakyɛŋ.

16

Timoti sila Pɔɔl na Silase

¹ Pɔɔl gyuu Dɛbi donɔɔ man, te ɔ gyuu Listra donɔɔ man mɔ. Botɔɔ te ɔ ke naa Kristo baale ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Timoti nɛ. ɔ naa yɛɛ Gyuda alo ŋon ɔ be lɛɛ Yesu di, mɔna ɔ kya yɛɛ Giriki baale e. ² Kristotena baŋ pou be kyaa Listra na Ikonium donɔɔse man nɛ dii adansɛɛ kpaakpaate lee ɔ wose man. ³ Na Pɔɔl ne gyae waa mo Timoti sila ɔ wose dɔɔ, ɔ yela be kara ɔ baala wose, nawolo nyi Gyudatena baŋ pou be kyaa botɔɔ nɛ gyɛŋ nyi Timoti ɔ kya yɛɛ Giriki baale e. ⁴ Ba ke ta bɛɛ lam donɔɔse ŋan man nɛ, be yako wɔ nombia ŋan Kristo kpilala na kegyiise baŋ be kyaa Gyerusalɛm be yako see nyi baa di ŋe dɔɔ nɛ. ⁵ Mena dɔɔ Kristotena baŋ senawɔ kenkeŋ ba kelɛɛdi ken man nideli, na wee kamasɛ na balan ne kaa kpuu na wɔ.

Ba ke baake Pɔɔl gyu Masedonia tɛɛle man

⁶ Pɔɔl na ɔ tebia tɛɛwɔ ka mo na Firigia na Galatia tɛɛlese ŋan man, nawolo nyi Wurubuarɛ felin ŋon te fa wɔ gbɛɛ nyi baa gyu kekolosi nombia ŋan Esia tɛɛle man ya. ⁷ Be ke gyu kelii Misia tɛɛle wulu man nɛ, be yɛɛ kakyɛŋ nyi baa gbaa gyoo Bitinia tɛɛle man, mɔna Yesu felin ŋon te fa wɔ gbɛɛ ya. ⁸ Mena dɔɔ be gbaa Misia tɛɛle man tisi laŋ Torase donɔɔ man. ⁹ Ke nelim na, te Pɔɔl naa kolo na ɔ sia ŋgba doseɛ man nɛ nyi, ɔ te naa balee ŋolo ta lee Masedonia tɛɛle man kɔŋ ɔ na sola e nyi,

“Gbaa kɔŋ de gyaŋ Masedonia na n kaa kyɔ daa.” ¹⁰ Pɔɔl kena ke pɛ, te da korowɔ desina da wose bilen na dee gyu Masedonia nawolo nyi, de lɛwɔ di nyi Wurubuarɛ baake na daa nyi dee gyu ke yako Kristo nombia kpaakpaa ŋan fa balan botɔɔ mɔ.

Lidia kelɛɛ Yesu di

¹¹ Da moo degbele dinaa lee Torase teen gyu Samoterase. Tɛɛ naawɔ na te de gyuu Neyapolise donɔɔ man. ¹² De ka lee botɔɔ na, te de gyuuwɔ Filipi donɔɔ man. Filipi donɔɔ kenan yɛɛ Masedonia tɛɛle yenan daale donɔɔ dinaa ke. Na Romantena kyaa donɔɔ kenan man burum, te de kyaawɔ botɔɔ weeya akalansɛɛ ŋaale. ¹³ Gyudatena keƒɛƒfowee kelii nɛ, te da leewɔ donɔɔ keŋ man gyu boo daale nɔɔman. Na da gyeŋ nyi dɛɛ naa Gyudatena dɛɛgyaŋee fane botɔɔ. De lii botɔɔ na te de tisiwɔ kyaa. Na ala baale te yilaa botɔɔ, te de fiasɛɛ dee kolosi Wurubuarɛ nombia fa wɔ. ¹⁴ Ala ban bɔɔ tei de nombia nɛ, man ŋolo yele yɛna Lidia. ɔ lee Tiatira donɔɔ keŋ man te ɔ ne yɔɔ agoo kanyaŋse ŋaale, na ɔ yɛɛ walaŋ ŋon mɔ ɔ na som Wurubuarɛ nideli. Mena dɔɔ de Gbenɣyoo toro wa agyueŋ, te ɔ lɛɛ nombia ŋan Pɔɔl ne yako nɛ do nideli. ¹⁵ Mena dɔɔ be sɔɔ ŋon na ɔ dekpaŋalaŋmantena pou Wurubuarɛ loŋ. Te ɔ yako wɔ nyi, “Akpaɛ ɛ te lɛɛ maŋ do nyi ampaŋ ma te lɛɛ de Gbenɣyoo Yesu di na, kenan na mɛɛ sola ŋon nyi ɛ kɔŋ kaa kyaa me dɛɛ.” Te ɔ waase daa nideli mo daa gyu ɔ dɛɛ.

Ba kekyan Pɔɔl na Silase tɔ deni

¹⁶ Wee daale nɛ da korowɔ dee gyu botɔɔ keŋ bɛɛ fane nɛ, te de gyaŋee na alebubii ŋolo na ɔ yɛɛ balan baale alebu e. Felinƙum daale doo ɔ man, keŋ ne yeli ɔ ne tale gbala. Lee ɔ kegbala dɔɔ ɔ gbenɣyoona ban nyaŋa

kɔba nideli. ¹⁷ Botɔɔ te alebu kei sila daa na Pɔɔl na ɔ ne fae yeesa nyi, “Balaŋ kɛwɔ yɛna Wurubuarɛ adidote ŋon tewulɛɛ. Mena keŋ ɛ ke yɛɛ na Wurubuarɛ ke lɛɛ ɛ nyee nɛ yaa bɛɛ wola ŋon nɛ.” ¹⁸ ɔ yɛɛwɔ mena weeya burum te yɛɛ Pɔɔl ahij te ɔ gɛɛsewɔ kɛɛ e, te ɔ faree e yako nyiaa, “Lee Yesu Kristo yele man, mɛɛ yako nyan felinkum keŋ doo ɔ man nyi, lee ɔ man!” Debokenaŋ man te felinkum keŋ leewɔ ɔ man laŋ.

¹⁹ Debaŋ keŋ alebu ŋon gbɛŋgyoona be naa nyi be kɔba kenyiŋ gbɛɛ te tɔɔ nɛ, te ba ke kyaŋa Pɔɔl na Silase te be wɔŋee wɔ gyu kegyiise dɛɛgyaŋee man balaŋ nsana. ²⁰ Ba moo wɔ gyu Roman kegyiise gyaŋ te ba ke yako wɔ nyi, “Balaŋ kɛwɔ yɛɛ Gyudatenawɔ, te ba te kɔŋ bɛɛ wɔlɛɛ donɔɔ keŋ. ²¹ Bɛɛ wola abɔɔ ŋan na seŋ tia da mmaraase. Daa yɛɛ Romantenawɔ, dɔɔ gyae dɛɛ tale di ŋe dɔɔ ya.” ²² Mena dɔɔ balaŋ dikpii keŋ pou kaa kyɔɔ wɔ te ba seŋawɔ tia wɔ. Kegyiise baŋ yela ba kpee Pɔɔl na Silase kegbase te be yela dambiise yee wɔ nideli. ²³ Be ke tuku wɔ nideli taŋ nɛ ba moo wɔ do deni man, te be faree deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon nyi waa tɔ deni keŋ nideli na bɔɔ nyiŋ lee ya. ²⁴ Deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon kenyii nombia kɛŋa dɔɔ, ɔ moo wɔ do deni tɔɔmante keŋ man te ɔ gyɔɔ wɔ ɔpaŋ be nawɔɔ man.

²⁵ Kelii tɛɛ nsana nɛ, Pɔɔl na Silase korowɔ bɛɛ fane na bee kpee nɔɔŋeŋ lese Wurubuarɛ yele. Na balaŋ akaŋ baŋ mɔ be doo deni man nɛ ne tei wɔ. ²⁶ Debokenaŋ man te tɛɛle wosiwɔ keŋkeŋ, te deni keŋ mokɔɔ wosiwɔ. Denɛɛ ŋan anaanɔɔse pou torowɔ, te be nawɔɔ leewɔ ɔpaŋ keŋ man. ²⁷ Deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon kefon nɛ, ɔ naawɔ nyi denɛɛ ŋan ta toro te ɔ wɔŋa ɔ sila lese nyi waa ko ɔ wose. Nawolo nyi ŋon gyeŋ nyi balaŋ baŋ pou be doo deni keŋ man nɛ ta lee yeu. ²⁸ Keŋte Pɔɔl fae yeesa keŋkeŋ yako e nyi, “Na gooli n wose ya, de popou

kyaa kɛbo!” ²⁹ Mena dɔɔ deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon yela ba moo kanea kɔna e, te ɔ yeuwo gyoo deni keŋ man te ɔ ke ŋminawɔ Pɔɔl na Silase nawɔɔ tɛɛ. Na ɔ ne seree kpakpakpakra. ³⁰ Te ɔ moo wɔ lee te ɔ bɔɔse wɔ nyi, “ɛ waase da, woŋ te maa yɛɛ na Wurubuarɛ ke lɛɛ ma nyee?” ³¹ Botɔɔ te be tiranɔɔ yako e nyi, “Lɛɛ de Gbɛngyoo Yesu di, na Wurubuarɛ ke lɛɛ ɛmɛɛ na n dekpɔŋalanmantena pou nyee.” ³² Te be kolosi de Gbɛngyoo Wurubuarɛ nombia ŋan fa deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon na ɔ dekpɔŋalanmantena pou. ³³ Botɔɔ te deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon moo Pɔɔl na Silase gyu ka nyekee be gyamɛɛ, te baŋ mɔ sɔɔ ŋon na ɔ dekpɔŋalanmantena pou Wurubuarɛ loŋ. ³⁴ ɔ moo wɔ gyu ɔ dɛɛ ke fa wɔ weenɛɛ. Yɛɛ ŋon na ɔ dekpɔŋalanmantena pou gyoŋ, nawolo nyi ba te kaa lɛɛ de Gbɛngyoo Wurubuarɛ di.

³⁵ Tɛɛ kena te Romantena kegyiise baŋ kpila kotɔɔɔtɛna kegyiise nyi, baa gyu keyako deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon nyi, “Waa lese Pɔɔl na Silase na baa ta.”

³⁶ Mena dɔɔ deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon yako Pɔɔl nyi, “Kegyiise baŋ te kpila balan kɔŋ nyi maa tina ŋon yela na ɛ ke ta, mena dɔɔ ɛ ke tale ta wosefɛɛɛreŋ man.”

³⁷ Mɔna Pɔɔl yako kotɔɔɔtɛna kegyiise baŋ nyi, “Be te di de nombia ya te be tuku daa balan nsana te be kyaŋa daa ke tɔ deni, keŋ de yɛɛ Romantena gbagbawɔ. Te nɛnɛɛ bɛɛ gyae baa yo tina daa yela nyi dɛɛ ta. Koa, dɔɔ gyu ya, kegyiise baŋ gbagba baa kɔŋ na be kaa lese daa.” ³⁸ Mena dɔɔ kotɔɔɔtɛna kegyiise baŋ besewɔ gyu ke yako nombia keŋa fa Romantena kegyiise baŋ. Te be kenyii nyi Pɔɔl na Silase yɛɛ Romantenawɔ nɛ, gyakolon gyoo wɔ. ³⁹ Mena dɔɔ be kɔŋawɔ be gyaŋ kaa doo wɔ teree, te ba lese wɔ lee deni keŋ man, te be waase wɔ nyi baa lee be donɔɔ keŋ man. ⁴⁰ Pɔɔl na Silase ka lee deni keŋ man nɛ, be gyuu alo ŋon bɛɛ baake e nyi Lidia nɛ

dɛɛ. Te ba ke naa Kristotena ban botɔɔ te be kolosiwo fa wo do wo kakyen te be lanawo.

17

Pɔɔl na Silase kekolosi Wurubuarɛ nombia Tesalonika donɔɔ man

¹ Pɔɔl na Silase moowo Anfipolise na Apolonia donɔɔse man te be gyuu Tesalonika donɔɔ man, na Gyudatena ɔsom deni kyaa botɔɔ. ² Pɔɔl gyuu Gyudatena ɔsom deni ken man, ngba mena ken ɔ ne tan yɛɛ nɛ. Pɔɔl na balan benan moo Gyudatena keƐƐfoweeya atoro sɔɔn gyoo Wurubuarɛ nombia anmarasen see nan man. ³ Na ɔ na lese nombia nan man wola wo nyi, “Kaboena nyi Kristo non Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔn nɛ waa naa diyem na waa fon lee yen man. Te ɔ besewo yako nyi, Yesu non nombia mɛɛ yako non nɛ, non yɛna Kristo nyeelɛɛre non.” ⁴ Te Gyudatena baale agyuen kyɛɛkeewo te be lɛɛ Yesu di, te be sila Pɔɔl na Silase. Girikitena ban bee yee Wurubuarɛ na ala burum baale, ban ba wose man dana obuo nɛ mo lɛɛ nombia nan do.

⁵ Mɔna Gyudatena ban ba te lɛɛ Yesu di ya nɛ, man baale sia yɛɛwo Pɔɔl na Silase dɔɔ, te ba korowo yilaa donɔɔ ken man abontena, te be wosi donɔɔ ken ampan ampan. Mena dɔɔ be gyuu balee non bɛɛ baake e nyi Gyason nɛ dɛɛ bɛɛ keo Pɔɔl na Silase baa lese wo fa balan dikpii ken. ⁶ Ken ba te naa wo dɔɔ ya nɛ, be wɔnee Gyason na Kristotena baale gyu donɔɔ ken kegyiise gyan na yeesa nyi, “Balan kewo yɛɛ tɛleyɛlɛlawo. Ba de lanɛ kamasɛ na bee loo nombia do, te nɛnɛ ba te kaa lii de gyan kebo, ⁷ te Gyason dɔɔ non lɛɛ wo see ɔ dɛɛ. Bɛɛ wɔlɛɛ gyoo dinaa Kaesa mmaraase nan, te bɛɛ yako nyi gyoo nolo kyaa bela non bɛɛ baake e nyi Yesu.” ⁸ Donɔɔ ken mantena na kegyiise ban kenyii nombia kenɛ nɛ, ba

nyonowɔ nideli. ⁹ Mena dɔɔ be yela Gyasɔn na balaŋ akaŋ baŋ tɔɔ kɔba daale mo seŋ be wɔle nyi, bɔɔ tekaa yɛɛ mena bela ya te be tina wɔ yela.

Pɔɔl na Silase kegyu Beria donɔɔ man

¹⁰ Tɛɛ ke yu pɛ te Kristotena baŋ moo Pɔɔl na Silase lee donɔɔ keŋ man, te be gyuu Beria donɔɔ man. Be ke gyu ka gyoo botɔɔ nɛ, be gyuuwɔ Gyudatena ɔsom deni keŋ man. ¹¹ Balaŋ baŋ be kyaa Beria nɛ, gyeŋ nombia kela Tesalonikatena, nawolo nyi ba moo be konɔɔse pou lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan. Te bɛɛ gyoo Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man wee kamaɛ, na bɛɛ kɛɛ nyi nombia ŋan Pɔɔl na wola wɔ nɛ yɛɛ ampaŋ? ¹² Mena dɔɔ Gyudatena balaŋ burum lɛɛ Kristo nombia ŋan di. Te Girikitena ala baŋ ba wose man dana obuo na Girikitena baala burum mɔ lɛɛ Kristo nombia ŋan di. ¹³ Gyudatena baŋ be kyaa Tesalonika kenyii nyi Pɔɔl ne yako Wurubuarɛ nombia ŋan Beria mɔ nɛ, be kɔŋawɔ kaa wosi botɔɔ wɔlɛɛ Pɔɔl na ɔ tebia fa wɔ. ¹⁴ Debokenaŋ man te Kristotena baŋ lɔɔ Pɔɔl gbɛɛ te ɔ laŋa ɛpo nɔɔman. Mɔna Silase na Timoti dɔɔ baŋ dɔɔwɔ Beria botɔɔ. ¹⁵ Balaŋ baŋ bɔɔ moo Pɔɔl ka tee nɛ, moo e kelii na Atɛnse donɔɔ man. Be ka bese bɛɛ kɔŋ Beria nɛ, Pɔɔl doo wɔ tiila nyi baa yako Silase na Timoti nyi be kaa tuŋ e bileŋ.

Pɔɔl kyaa Atɛnse donɔɔ man

¹⁶ Pɔɔl kɛɛ gyeki Silase na Timoti Atɛnse donɔɔ man nɛ, ɔ naawɔ nyi bɛɛneŋ te wulu donɔɔ keŋ man mena dɔɔ takaa e nideli. ¹⁷ Mena dɔɔ ɔ gyuu Gyudatena ɔsom deni keŋ man, na ŋon na Gyudatena na balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya te bee yee Wurubuarɛ nɛ, na gyoo Wurubuarɛ nombia ŋan man nideli. Mena te wee kamaɛ mɔ, ɔ ne kolosi fa balaŋ baŋ bɛɛ kɔŋ botɔɔ keŋ

balan̄ ne gyan̄ee n̄ε. ¹⁸ Botɔɔ te wolala baale ban̄ b̄εε baake wɔ nyi Epikuritena na Setɔyikitena n̄ε, na ɲon Pɔɔl wɔɲee nombia ɲaale. Pɔɔl kekolosi lee Yesu kabese fon̄ lee yeɲ man nombia n̄ε, balan̄ baale bɔɔsewɔ nyi “Na wɔɲ yaa nkpee kei ne yako baa? Te baale mɔ kpa, mberem ɔ ne kolosi b̄εεneɲ wɔl̄εε baale nombia bo.” ¹⁹ Mena dɔɔ ba moo Pɔɔl gyu be d̄εεgyan̄ee keɲ b̄εε baake ke nyi Areopaguse n̄ε, kegyiise siaman. Te be bɔɔse Pɔɔl nyi, “Nyāɲ ke tale lese n̄ kawola wɔle kei man wola daa? ²⁰ Nawolo nyi n̄ nombia ɲan n̄ na wolo n̄ε, ta bese nombia wɔl̄εε da deɲela man. Mena dɔɔ d̄εε gyae nyi n̄ ka lese ɲe man wola daa.” ²¹ Balan̄ ban̄ be kyaa At̄ense donɔɔ keɲ man na ɲɔɔla ban̄ be kyaa botɔɔ n̄ε, b̄εε ȳεε kolo kpu na nombia wɔl̄εε ken̄yii na ɲa keyako ya.

²² Keɲte Pɔɔl korowɔ seɲ kegyiise ban̄ be kyaa Areopaguse d̄εεgyan̄ee keɲ siaman te ɔ yako wɔ nyiaa, “At̄ensetena, ma te naa nyi gb̄εε kamas̄ε man na, ε dana yɔ ɔsom keɲ man nideli. ²³ Nawolo nyi ma keta mee kila donɔɔ keɲ na, me naa abɔɔ ɲan ε na som n̄ε, te me naawɔ nyi ε te ɲmarase gyakaa ε kedeesa boe daale dɔɔ nyi, ‘Wurubuar̄ε ɲon dɔɔ gyeɲ e ya n̄ε kedeesa boe.’ Mena Wurubuar̄ε ɲon ε ba gyeɲ e ya te ε na som e n̄ε, ɔ nombia yaa m̄εε gyae maa yako ɲon n̄ε. ²⁴ Wurubuar̄ε ɲon ɔ be ȳεε t̄εεle kei na kpene kamas̄ε keɲ doo ke man n̄ε, ɲon ȳena adido na ateta Gben̄gyoo. ɔ b̄εε kyaa den̄εε ɲan denibalan̄ be bam te b̄εε som ɲe man n̄ε man ya. ²⁵ Te ȳεε mɔ nyi kolo ne hia na e, te ɔ ne gyae nyi denibalan̄ baa ȳεε fa e ya. Nawolo nyi ɲon ne faa na balan̄ pou nyeedon̄ na wees̄εε na kpene kamas̄ε. ²⁶ Walaɲ dokolon̄ dɔɔ, te ɔ t̄εεwɔ yela debiise balan̄ pou kɔɲawɔ t̄εεle kei dɔɔ. ɲon see na deban̄, na botɔɔ keɲ walaɲ kamas̄ε waa kyaa t̄εεle kei dɔɔ. ²⁷ Wurubuar̄ε ȳεε keɲɲa pou see na balan̄ ken̄yiɲ k̄εo e na baa naa e. Mɔna ɔ be dana lem lee de man ɲolo

gyañ ya. ²⁸ Ɔgba mena keŋ ɲolo be yako see nyi, ɲon dɔɔ te de dana nyeedoŋ te dɛɛ tale wosi da wose te de kyaa nɛ. Ɛmɛɛ gbagba ɛ nɔɔneŋ kpeere ɲolo yako nombii kei nyi, daa mɔ de yɛɛ ɔ biawɔ. ²⁹ Mena dɔɔ keŋ de yɛɛ ɔ biawɔ dɔɔ, de na kɛɛ nyi Wurubuarɛ yɛɛ ɲgba kɔba yayam, yaa nyeele wolom, yaa boe keŋ balan ba mo ba agyueŋ na ba adao mo ke yɛɛ bane see nɛ ya. ³⁰ Gyaŋgba keŋ na Wurubuarɛ lese ɔ sia lee nombia ɲan balan ba gyeŋ ya te bɛɛ yɛɛ nɛ dɔɔ. Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɔ ne faree balan pou yenaŋ kamaɛ nyi, baa kyɛɛkee lee be gbɛneŋ kumɛɛ man na baa kɔŋ ɔ gyaŋ. ³¹ Nawolo nyi ɔ ta lese wee daale see, keŋ waa ta walaŋ ɲon ɔ ba lese see nɛ dɔɔ, na waa di walaŋ kamaɛ nombia gbɛɛ kpaakpaate man. Mena keŋ balan kenyiŋ gyeŋ nyi mena nombia keŋa yɛɛ ampaŋ dɔɔ, te ɔ gyusu walaŋ ɲonaŋ lee yeŋ man.”

³² Balan ban kenyii mena keŋ Pɔɔl ne kolosi lee yeŋ wɔle kefoŋ wose man nombia nɛ, be man baale kulu e te baale mɔ yako e nyi, “Dɛɛ gyae n ka bese yako daa mena nombia keŋa bela.” ³³ Mena dɔɔ Pɔɔl korowɔ lee balan ban degyaŋee keŋ man. ³⁴ Balan ban baale seŋawɔ Pɔɔl wɔle te be lɛɛ Yesu di. Be man baale yeŋa Dinisuse ɲon ɔ yɛɛ botɔɔ keŋ bɛɛ gyaŋee nɛ kegyia ɲolo e, na alo ɲon bɛɛ baake e Damarise nɛ, na be man balan burum baale.

18

Pɔɔl kegyu Korinto donɔɔ man

¹ Kei wɔle nɛ, Pɔɔl korowɔ lee Atɛnse donɔɔ keŋ man laŋ Korinto. ² Botɔɔ te ɔ ke naa Gyuda baale ɲolo ɲon bɛɛ baake e nyi Akuila nɛ. ɔ yɛɛ Pɔntuse baale e, te ɲon na ɔ wɛɛle Pirusila ka lee Itali kɔŋ Korinto donɔɔ man te kyare ta ya. Nawolo nyi gyoo dinaa Klaudiuse ta see mmaraa nyi, Gyudatena pou baa lee Roman donɔɔ keŋ man. Pɔɔl gyuuwɔ Akuila na ɔ wɛɛle gyaŋ Korinto botɔɔ. ³ Te

keŋ ɲon na wɔ pou tom yɛɛ dokolonɔ dɔɔ, ɔ kyaawɔ be gyaŋ te be yɛɛ tom bom. Ba tom keŋ bɛɛ yɛɛ yɛna nyi, kanyaŋse te bɛɛ mo yɛɛ denɛɛ yɔɔ. ⁴ Gyudatena keƒɛƒfowee kamaɛ nɛ, Pɔɔl ne gyu Gyudatena ɔsom deni man, na ɲon na wɔ ta gyoo Wurubuarɛ nombia ɲan man nideli, na Gyudatena na Girikitenana kenyiŋ lɛɛ Wurubuarɛ nombia ɲan di.

⁵ Silase na Timoti ka lee Masedonia kɔŋ na, Pɔɔl te yɛɛ kolo kpu na Kristo nombia ɲan keyako ya. ɔ na lese ɲe man wola Gyudatena baŋ nideli nyi Yesu yɛna nyeelɛɛre ɲon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ. ⁶ Mɔna be bɛɛ Pɔɔl nombia ɲan te ba tee e. Mena dɔɔ ɲon mɔ kpiisi ɔ kegba ayimɛɛ woli wɔ keŋ nawolo nyi ɔ ta lese ɔ nyiŋmaase lee be nombia man te ɔ yako wɔ nyi, “Akpaɛ ɛ yoo Wurubuarɛ gbɛɛman na, ɛmɛɛ gbagba ɛ nombia ɲenanɲ, te yɛɛ me nombia bela ya. Nawolo nyi keŋ kaboena nyi maa yɛɛ yaa me yɛɛwɔ nɛ. Lee gyɛŋ ne gyu dɔɔ, maa gyu kekolosi Wurubuarɛ nombia bo fa baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ.” ⁷ Mena dɔɔ ɔ leewɔ be gyaŋ gyu kekyaa Tituse Gyustuse ɲon ɔ te yɛɛ Gyuda baale e ya te ɔ na som Wurubuarɛ nɛ dekpɔŋalaŋ man. ɔ dekpɔŋalaŋ kenɲ benaa na Gyudatena ɔsom deni keŋ. ⁸ Bɔ ɔsom deni man kegyia ɲon bɛɛ baake e nyi Kirispuse nɛ na ɔ dekpɔŋalaŋmantena pou lɛɛ de Gbenɲyoo Wurubuarɛ nombia ɲan di. Korintotena burum mɔ nyii nombia ɲan te be lɛɛ ɲa di, te be sɔɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ. ⁹ Wee daale nelim nɛ, de Gbenɲyoo Wurubuarɛ kolosiwɔ fa Pɔɔl ɲgba doseɛ man nɛ nyi, “Na yee ya, mɔna kolosi Wurubuarɛ nombia ɲan debaŋ kamaɛ. Na tina ɲa keyako yela ya. ¹⁰ Nawolo nyi me kpuɛ na neŋ. ɲolo be gyae waa tale yɛɛ neŋ kolo ya, nawolo nyi balaŋ burum kyaa donɔɔ kei man keŋ be yɛɛ me wui.” ¹¹ Mena dɔɔ Pɔɔl kyaawɔ botɔɔ kulutoo dokolonɔ

na yaale na ɔ na wola wɔ Wurubuarɛ nombia ŋan.

¹² Debaŋ keŋ Galio ba seŋ Romantena gyoo dinaa nawɔɔ man dii gyoori Girikitena dɔɔ nɛ, te Gyudatena yɛɛ nɔɔ te be kyaŋa Pɔɔl mo e gyu nombia dedii man. ¹³ Te be yakowɔ nyi “Balee kei na wola balan Wurubuarɛ ɔsom wɔle daale keŋ ne tia da mmaraase.” ¹⁴ Pɔɔl ka mo waa kolosi pɛ, te Galio yako Gyudatena baŋ nyi, “Nyi akpaa deŋ yɛɛ nyi nombiikum daale yaa balee kei yɛɛwɔ na, nafɔ maa nyiŋ konɔɔ fa ŋon. ¹⁵ Mɔna kei dɔɔ, ke yɛɛ nɔɔwoya na yela, na ɛmɛɛ gbagba ya mmaraase wose man te ɛ ne wɔŋee dɔɔ, ɛmɛɛ gbagba ɛ gyu kedi ɛ nombia. Nombia keŋa dinɔɔ dɔɔ, maŋ be gyae maa tale di ŋa ya.” ¹⁶ Te ɔ yela be gegi wɔ lee nombia dedii man botɔɔ. ¹⁷ Keŋte balan baŋ pou korowɔ kyaŋ Sositene ŋon ɔ yɛɛ ɔsom deni keŋ kegyia e nɛ, te be tuku e nombia dedii man botɔɔ, mɔna Galio te taŋ bua wɔ ya.

Pɔɔl kabese gyu Antioke donɔɔ man

¹⁸ Pɔɔl kyaawɔ Kristotena baŋ be kyaa Korinto nɛ gyaŋ kelii debaŋ daale, te ɔ korowɔ lee botɔɔ mo loŋ dɔɔ gyu Siria tɛɛle man. ɔ ne gyu na te ɔ moo Pisisila na Akuila kpu na ɔ wose. ɔ ke gyu ka gyoo Kenkiria donɔɔ man nɛ, ɔ gbee ɔ nyee lee ntam keŋ ɔ be kam fa Wurubuarɛ nɛ dɔɔ. ¹⁹ Be ke gyu ka gyoo Efeso donɔɔ man nɛ, ɔ tinaa Pisisila na Akuila yela, te waageŋ gyuu Gyudatena ɔsom deni man, te ŋon na wɔ gyoo Wurubuarɛ nombia ŋan man. ²⁰ Keŋte balan baŋ yako e nyi nafɔ waa kyaa be gyaŋ kyomii te ɔ bɛɛwɔ. ²¹ ɔ kee gyu na te ɔ yako wɔ nyiaa, “Akpaa Wurubuarɛ de sɛɛ na, maa bese kɔŋ ɛ gyaŋ.” Te ɔ moowɔ loŋ dɔɔ lee Efeso donɔɔ man laŋ. ²² ɔ kelii Kaesaria donɔɔ man nɛ, ɔ leewɔ botɔɔ gyu Gyerusalem donɔɔ man ka do Kristotena baŋ nɔɔ, te ɔ laŋa Antioke.

²³ Ɔ dii weeya akalansɛɛ botɔɔ, kenarɔ wɔle nɛ Ɔ tɛɛwɔ Galatia na Firigia tɛɛlese man do Kristotena ban kakyɛɛ.

²⁴ Deban kenarɔ man na, Gyuda baale ɔnon bɛɛ baake e nyi Apolo, ɔnon bɔɔ lola e Alɛkesanda donɔɔ man nɛ, te kɔɔ Ɔ kyaa Efeso donɔɔ man. Ɔ yɛɛ walarɔ ɔnon Ɔ gyeɔ kekolosi nideli, te Ɔ gyeɔ Wurubuarɛ nombia arɔmarasɛɛ see ɔnan mɔ nideli. ²⁵ Na be tarɔ wola e de Gbenɔgyoo Yesu nombia ɔnan nideli. Ɔ moo Ɔ konɔɔ pou yase sia kolosi te Ɔ wola de Gbenɔgyoo Yesu wose man nombia ɔnan man nideli, mɔna Gyɔn kesɔ balarɔ Wurubuarɛ loɔ keɔ kaageɔ wose man nombia te Ɔ gyeɔ. ²⁶ Ɔ gyoo Gyudatena ɔsom deni man te Ɔ gyɔɔ Ɔ konɔɔ kolosi Wurubuarɛ nombia ɔnan. Pisisila na Akuila kenyii Ɔ nombia ɔnan Ɔ na wolo nɛ, be kaa moo e gyu be dɛɛ te be desinawɔ lese Wurubuarɛ nombia ɔnan man wola e nideli. ²⁷ Deban keɔ Apolo be yɛɛ wa agyueɔ nyi Ɔ ne gyu Akaya Girikitena tɛɛle man nɛ, Kristotena ban be kyaa Efeso nɛ doo e kakyɛɛ, te be faa e be nyirɔmaa man tɔne nyi waa mo gyina Kristotena ban be kyaa botɔɔ nɛ, nyi baa lɛɛ e nideli. Ɔ ka gyoo botɔɔ nɛ, Ɔ kyɔɔ ban lee Wurubuarɛ bɛɛɛ keɔ dɔɔ, bɔɔ lɛɛ de Gbenɔgyoo Yesu di nɛ nideli. ²⁸ Be gyanɛ balarɔ man bɛɛ lɛɛ arɔmaareɔ lee Wurubuarɛ nombia man na Ɔ ne di Gyudatena ban dɔɔ, nawolo nyi Ɔ na mo Wurubuarɛ nombia arɔmarasɛɛ see ɔnan wola wɔ nyi Yesu yeɛna nyeeɛɛre ɔnon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔɔ nɛ.

19

Pɔɔl kabese gyu Efeso donɔɔ man

¹ Deban keɔ Apolo kyaa Korinto nɛ, Pɔɔl besewɔ kila menɛɛ kelii Efeso donɔɔ man. Botɔɔ te Ɔ ke naa Yesu silala baale, ² te Ɔ bɔɔse wɔ nyi, “Deban keɔ ɛ be lɛɛ Yesu di na, Wurubuarɛ moo Ɔ felirɔ ɔnon do ɛ man?” Te be

tiranɔɔ fa e nyi, “De te nyii ta gba nyi Wurubuarɛ felin daale kyaa ya.” ³ Te Pɔɔl bɔɔse wɔ bela nyi, “Kenan na Wurubuarɛ lon wɔnti yaa be sɔɔ nɔn?” Te be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Gyɔn Wurubuarɛ lonkesɔ te be sɔɔ daa.” ⁴ Botɔɔ te Pɔɔl yako wɔ nyi, “Ban bɔɔ kyɛɛkee lee be gbɛɛnerɛ kumɛɛ man nɛ, ban te Gyɔn sɔɔ wɔ Wurubuarɛ lon. Kenɛ ɔ yako Iseraetena nyi, baa lɛɛ nɔn waa kɔn nɔn Gyɔn wɔle nɛ di. Nɔn yɛna Yesu.” ⁵ Be ke nyii nombia kenɛ nɛ, be yela be sɔɔ wɔ Wurubuarɛ lon lee de gbɛngyoo Yesu yele man. ⁶ Pɔɔl moo ɔ nyinmaa gyakaa be dɔɔ, te Wurubuarɛ moo ɔ felin do be man. Botɔɔ te be kolosi deise wɔlɛɛ, te Wurubuarɛ tɛɛwɔ be dɔɔ kolosi nombia. ⁷ Na be yɛɛ nɔn baala kufu bala (12) nɛ.

⁸ Gyaalanɛna batooro sɔɔn na, Pɔɔl ne gyu Gyudatena ɔsom deni man, na ɔ ne gyɔ ɔ konɔɔ kolosi Wurubuarɛ nombia nɔn fa wɔ. Nɔn na wɔ na gyoo Wurubuarɛ nombia nɔn man, te ɔ ne wɔnɛ ba agyuerɛ kɔn Wurubuarɛ gyoori deedii ken wose man nombia man, na baa nyin lɛɛ Yesu di. ⁹ Mɔna be man baale yɛɛ konɔɔnyɔn te be bɛɛwɔ bɔɔ lɛɛ Yesu nombia nɔn di ya, te be yako nombiakumɛɛ lee de Gbɛngyoo Yesu nyeedon gbɛɛ ken ɔ ba wolo nɛ wose man balan nsana. Mena dɔɔ Pɔɔl moo silala ban kpu na ɔ wose, te ba korowɔ tina balan ban yela. Wee kamase na bɛɛ gyanɛ Tiranuse deni dinaa ken ɔ na wola abɔɔ nɛ man gyoo Wurubuarɛ nombia nɔn man. ¹⁰ ɔ yɛɛ kei menɛɛ kulutoonɛ ala mena dɔɔ walan kamase nɔn ɔ kyaa Esia tɛɛle ken man nɛ, na ban ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ pou nyii de Gbɛngyoo Yesu nombia nɔn.

Siifa bia

¹¹ Wurubuarɛ tɛɛwɔ Pɔɔl dɔɔ yɛɛ gyakolon nombia na nombia dinaana. ¹² Ken nyi balan moo adukuse

na kanyanşebia ke tina Pɔɔl, na be ta mo ke tina be kaweesetena na ba wose te yɛɛ wɔ don, te banj mɔ felɪnkumɛɛ doo be man na, ŋɛɛ lee be man.

¹³ Na Gyudatena baale mɔ donɛɛ bee kili gegi felɪnkumɛɛ lee balan wose man. Be gyɔɔ be konɔɔ mo de Gbenjyoo Yesu yele nyi baa gegi felɪnkumɛɛ. Bɛɛ gyae baa gegi felɪnkumɛɛ lee balan wose man na bɛɛ yako nyi, “Lee Yesu ŋon Pɔɔl ne yako ɔ nombia nɛ yele man, mɛɛ faree ŋon nyi ‘ɛ lee ɔ man.’ ” ¹⁴ Na Gyudatena saese kegyia ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Siifa nɛ bia baala nyetooro baale ne yɛɛ na mena nombia keŋa. ¹⁵ Be kɛɛ yɛɛ mena nɛ, wee daale felɪnkum daale bɔɔse wɔ nyi, “Ma gyeŋ Yesu te ma gyeŋ Pɔɔl mɔ, te emɛɛ yɛna bomɔ?” ¹⁶ Mena dɔɔ balee ŋon felɪnkum keŋ doo ɔ man nɛ yeuwɔ gyoo wɔ ketuku. ɔ tuku wɔ tirii ba kegbase, te ba moo fatabose yekii lee dekpajalan keŋ man ditenɛteli.

¹⁷ Te Gyudatena na banj ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya te be kyaa Efeso donɔɔ man nɛ, nyii nombia keŋa na, gyakolonj gyoo wɔ. Mena dɔɔ ba moo obuo fa de Gbenjyoo Yesu, te be ta mo ɔ yele do nsendee ya. ¹⁸ Te banj bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ, be man balan burum leewɔ balan nsana tɔlɛɛ be nɔɔwoya lese be nombiakumɛɛ ŋan bɔɔ yɛɛ nɛ debɔɔ. ¹⁹ Be man ŋmeesɛŋtena burum mɔ moo ba ŋmeesɛŋ tɔna ŋan bɛɛ ŋmarase ba ŋmeesɛŋ nombia do ŋe man nɛ kɔŋ, te Pɔɔl na ɔ tebia too ŋa balan banj pou siaman. Ba mo tɔna ŋan bɔɔ too nɛ pou koya bom na, te yɛɛ kɔba nsendee ya. ²⁰ Lee mena dɔɔ de Gbenjyoo Yesu nombia ŋan yaaseewɔ gyu lem te balan lɛɛ ŋa do nideli.

Efeso donɔɔ kesinji

²¹ Nombia keŋa pou wɔle nɛ, Pɔɔl yɛɛ wa agyueŋ nyi waa mo na Masedonia na Giriki tɛɛlese man, na waa gyu Gyerusalem donɔɔ man. Botɔɔ te ɔ yakowɔ nyi, “Akpaa

me gyu kelii botɔɔ na, kaboena nyi maa gyu Roman donɔɔ man mɔ.”²² Mena dɔɔ ɔ kpila balanɔ banɔ bɛɛ kyɔ e nɛ man balanɔ bala, banɔ yɛna Timoti na Erasituse nyi baa gyu Masedonia, na nɔn Pɔɔl kekyaa Esia tɛɛle man kyomii.

²³ Debanɔ kenanɔ man te anɔmaarenɔ dinaa daale gyoo Efesotena man lee de Gbenɔgyoo Yesu nyeedonɔ gbɛɛ kenɔ ɔ silala banɔ na wolo nɛ dɔɔ. ²⁴ Na nyeele wolom luure nɔlo kyaa nɔn bɛɛ baake e nyi Demetiriyu. ɔ na mo nyeele wolom luu be bane Atemise denɛɛbia yɔɔ. Mena dɔɔ balanɔ banɔ bɛɛ yɛɛ mena tom kei nɛ nyinɔ kɔba nideli. ²⁵ Kenɛte Demetiriyu nɔn baake ɔ tomyɛɛra, na banɔ pou bɛɛ yɛɛ mena tom kenanɔ dinɔɔ nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Me tebia nɔgba ɛ gyeɔ nyi dee nyinɔ kɔba lee da tom kei man. ²⁶ ɛmɛɛ gbagba ɛ ne naa te ɛ ne nyii mena kenɔ Pɔɔl kei ne wɔlɛɛ balanɔ nyeeɔya, te ɔ na wola balanɔ nyi kpene kenɔ bɛɛ mo nyinɔmaase yɛɛ nɛ, te yɛɛ kpene kenɔ kaboena nyi baa som ya. Na Efeso kebo kaageɔ te ɔ ne wɔlɛɛ balanɔ nyeeɔya ya, mɔna ɔ ta mo ɔ nombia nɔnanɔ kila Esia tɛɛle kei pou. ²⁷ Te yɛɛ nyi da tom kei kaageɔ ne gyae la ke wɔlɛɛ ya, mɔna de bane alo Atemise deni dinaa kenɔ Esia na tɛɛle kei dɔɔ balanɔ pou ne kaa som nɛ, yele gyae ke yala te de bane Atemise nɔn mɔ be gyae waa tekaa nyinɔ obuo bela ya.”

²⁸ Balanɔ dikpii kenɔ ke nyii nombia kenɔ nɛ, ba gyeɔ banɔ te ba gyoo yeese kefae nyi, “Daa Efesotena bane Atemise nɔn yɛɛ bane dinaa e!”²⁹ Mena dɔɔ donɔɔ kenɔ sinɔiiwɔ, te ba ke kyana Gayose na Arisitakuse. Banɔ yɛna Masedonia tewulɛɛ bala banɔ be kpue na Pɔɔl nɛ, kenɛte be yɛɛ nɔɔdokolonɔ wɔnɛe wɔ gyu be dɛɛgyanɛe kenɔ man. ³⁰ Nafɔ Pɔɔl gyaewɔ nyi waa gyu botɔɔ, mɔna kaseela banɔ te fa e gbɛɛ ya. ³¹ Te Esiatena kegyiise banɔ be yɛɛ Pɔɔl ɔ gyoonawɔ nɛ, kpilawɔ ka sola Pɔɔl nyi ɔ na fa waa gyu

ba degyaŋee keŋ man ya. ³² Debaŋ kenarŋ na donɔɔ keŋ te siŋii na bEE fae yeesa. Baale kpa kei, baale mɔ ne yako ŋaale kpoo. Be man dikpii dinaa daale mɔ dɔɔ, baŋ ba gyeŋ kpene keŋ be kɔŋ dɔɔ te bɔɔ kaa gyaŋee botɔɔ ya. ³³ Te Gyudatena baŋ moo nombia gyakaa AlEkesanda dɔɔ. Be tEEse e lee siaman kɔŋ balan nsana, mena dɔɔ balan baŋ baale gyueŋwɔ nyi AlEkesanda gyae na nombia ŋan kɔŋ, keŋte AlEkesanda gyinaa ɔ nyiŋmaa adido nyi waa kolosi lese ɔ nɔɔse. ³⁴ Mɔna balan baŋ ka gyeŋ nyi ɔ yeE Gyuda baale e nE, ba seŋawɔ nombii dokolonɔ dɔɔ bEE fae yeesa ŋgba debaŋse ala nE nyi, “Daa Efesotena bane Atemise yeE bane dinaa e!”

³⁵ Keŋte donɔɔ keŋ tɔne ŋmarasere ŋon yela balan baŋ pou tinaa kekolosi yela te ɔ yako wɔ nyi, “Efesotena, amɔte kyaa la tEEle kei dɔɔ keŋ nyi ɔ ba gyeŋ nyi Efeso donɔɔ yeE de bane dinaa Atemise deni na ɔ boe keŋ keE wola ɔ dinɔɔ keŋ ba lee adido kaa yala nE nyee ya? ³⁶ Ŋolo be kyaa keŋ nyi waa tale lEE mena nombia keŋa aŋmaareŋ ya. Mena dɔɔ e nyiŋ konɔɔ, e na barase yeE kolo ya. ³⁷ Balan kewɔ baŋ e ba mo wɔ kɔŋ nE, te ŋmEEle kolo lee de bane deni man ya. Te ba te yako nombiikum mɔ tia de bane kei ya. ³⁸ Akpaa Demetiriyu na ɔ tebia na ŋolo dana nombia na, nombia kedi weeya kyaa te kegyiise baŋ mɔ kyaa. Baa tale mo dɔŋa gyu botɔɔ. ³⁹ Mɔna nyi akpaa e dana nombia wɔlEE ŋaale na, kaboena nyi donɔɔsetena gbagba baa di ŋa ŋgba mena keŋ da mmaraa keŋ na wolo nE. ⁴⁰ Akpaa da te keE nideli ya na, dee nyiŋ nombia lee gyeŋ basabasa kei dɔɔ. Te akpaa de nyiŋ nombia mɔ na, dɔɔ gyae dEE tale tiranɔɔ lese da wose lee ŋe man ya, nawolo nyi basabasa kei be taŋ nyee na nawɔɔ ya.” ⁴¹ ɔ kekolosi taŋ nE, te ɔ yela balan baŋ pou yaaseewɔ.

20

Pɔɔl kegyu Masedonia na Giriki tɛɛlese man

¹ Basabasa keŋ wɔle nɛ, Pɔɔl baake Kristotena baŋ pou yilaa te ɔ kolosiwɔ fa wɔ do wɔ kakyen te ɔ kalaa wɔ, te ɔ lee botɔɔ laŋ Masedonia. ² ɔ tɛɛwɔ kila botɔɔ yenaŋ pou, na ɔ ne kolosi do balaŋ baŋ pou kakyen te ɔ leewɔ botɔɔ kɔŋ Giriki tɛɛle man. ³ ɔ kyaawɔ botɔɔ gyaalaŋna batooro. ɔ kɛɛ desina ɔ wose waa gyu Siria tɛɛle man na te ɔ naawɔ nyi Gyudatena ne bake ɔ nyeeman. Mena dɔɔ ɔ yɛɛ wa agyuen nyi waa bese ka mo na Masedonia tɛɛle man. ⁴ Balaŋ baŋ bɔɔ sila e gyu nɛ yɛna Piruse ŋon ɔ ba lee Beria nɛ bu Sopata, na Arisitakuse na Sekunduse baŋ bɔɔ lee Tesalonika nɛ, na Gayose ŋon ɔ ba lee Dɛbi nɛ, na Timoti na Tikikuse na Tirofimuse baŋ bɔɔ lee Esia tɛɛle man nɛ. ⁵ Mena balaŋ kɛwɔ kyaŋa gbɛɛ te ba ke kyaawɔ Torase donɔɔ man daa daa. ⁶ Gyudatena bodobodo keŋ tee be doo ke man ya kedi wee dinaa keŋ wɔle nɛ, da moo degbele dinaa lee Filipi. Weeya anonŋ wɔle nɛ te de ka tuŋa baŋ bɔɔ kyaŋ gbɛɛ laŋ nɛ Torase donɔɔ man te de dii weeya nyetooro botɔɔ.

Pɔɔl kegyuusu Yutikuse lee yenŋ man

⁷ Gyudatena keƳɛƳfowee keŋ wɔle nɛ de popou kaa gyaŋeewɔ dee di weenɛɛ ŋan de Gbenŋgyoo Yesu ba wola daa nyi dee di na dɛɛ mo tɔɔse e nɛ. Lee keŋ tɛɛ de naa na Pɔɔl waa bese dɔɔ, ɔ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan menɛɛ kelii tɛɛ nsana. ⁸ Na kanease burum doo abansoro deni keŋ man dɔɔ gyaŋee nɛ. ⁹ Pɔɔl kɛɛ kolosi keŋ nɛ, na tobaale ŋon bɛɛ baake e nyi Yutikuse baŋɛɛ abansoro deni kebaŋ gyakaa atoorote keŋ nfansere dɔɔ ɔ ne deŋeli. Lee Pɔɔl kekolosi kyare dɔɔ dosoronŋ moo tobaale ŋon, te tira e lee botɔɔ kaa lɔ tɛɛle man. Be gyuuwɔ ke gate e na ɔ ta yem. ¹⁰ Keŋte Pɔɔl tisiwɔ gyu ke buŋ tobaale ŋon

dɔɔ te ɔ pukaa e te ɔ gyuusu e lee yerɲ man. Kerɲte ɔ yako wɔ nyi, “Ɛ na yeli Ɛ wɔe ke lɔ ɲon ya, ɔ delena.” ¹¹ Kerɲte Pɔɔl besewɔ gyu ba dekyae kerɲ man adido botɔɔ te be ke dii weenƐƐ ɲan de Gbenɲgyoo Yesu kpa baa di na baa mo tɔɔse e nƐ. ɔ besewɔ kolosi menƐƐ kelii tƐƐ kƐƐ yƐƐ maa na te ɔ laɲawɔ. ¹² Te balanɲ banɲ moo tobaale ɲon ɔ ba yem te Pɔɔl be gyuusu e nƐ, gyu ɔ dekanɲalanɲ man te be popou wɔe fƐƐ wɔ.

Pɔɔl kekalaa Efeso kegyiise banɲ

¹³ Kerɲte da gyoowɔ degbele dinaa kerɲ man gyu Asose donɔɔ man, na de kaa mo Pɔɔl kpu na da wose. Nawolo nyi ɔ yako daa nyi waa kyanɲ gbƐƐ na ɔ naawɔ, na de kaa mo e botɔɔ. ¹⁴ ɔ ke kɔɲ kaa tunɲ daa Asose donɔɔ man kerɲ nƐ, da moo e kpu na da wose gyu Mitilene donɔɔ kerɲ man. ¹⁵ TƐƐ kena kerɲ nƐ te da moo degbele dinaa kerɲ bela kelii Kiyose tƐƐlebiɲ kerɲ loɲ be kilisi ke nƐ yenanɲ. Weeya alate kerɲ na te de gbaawɔ gyu Samose tƐƐlebiɲ kerɲ loɲ be kilisi ke nƐ man, te ka weeya atoorote na, te da gyoo Miletuse donɔɔ man. ¹⁶ Pɔɔl yƐƐ wa agyueɲ nyi, ɔ be gyae waa seɲ Efeso donɔɔ man ya, na ɔ be nyiɲ wɔlƐƐ debanɲ Esia tƐƐle man ya. Nawolo nyi ɔ ne gyae bilerɲ nyi akpaa ɔ tale na, waa gyu Gyerusalem donɔɔ man ke tunɲ Gyudatena wee dinaa kerɲ bƐƐ baake ke nyi Pentekosite nƐ.

¹⁷ ɔ ke kyaa Miletuse na, te ɔ kpilawɔ ka mo Efeso Kristotena ɔsom kegyiise banɲ. ¹⁸ Ba ke kɔɲ kaa gyoo nƐ, ɔ yako wɔ nyi “ƐmƐƐ gbagba Ɛ gyenɲ nyi, leenanɲ wee gyanɲgbate kerɲ mɔɔ kɔɲ Ɛ gyanɲ Esia tƐƐle man nƐ, daa na ɲon kyaawɔ nideli weeya ɲenanɲ pou man. ¹⁹ Ɛ gyenɲ mena kerɲ mɔɔ yɔkɔse ma wose te mɔɔ mo siasaranɲ yƐƐ tom kerɲ nideli ɲgba de Gbenɲgyoo Wurubuare tobaale nƐ. Te Ɛ naa mena kerɲ Gyudatena ba koro seɲ me dɔɔ te bɔɔ do manɲ sibiiyam nƐ. ²⁰ Ɛ gyenɲ nyi debanɲ kerɲ mee

kolosi Wurubuarɛ nombia ɲan fa ɲon balaɲ nsana na ya akpaɲalaɲse man nɛ, me ta mo kolo weese ɲon ya. Ma lese abɔɔ ɲan gyae ke kyɔ ɲon nɛ pou wola ɲon. ²¹ Gyudatena na Girikitena pou te me fareewɔ nyi, baa kyɛɛkee lee be nombiakumɛɛ man na baa kɔɲ Wurubuarɛ gyaɲ na baa lɛɛ de Gbeɲgyoo Yesu di. ²² Te nɛnɛɛ, mɛɛ gyae maa yɛɛ kpene keɲ Wurubuarɛ felij ɲon ne gyae dɔɔ mee gyu Gyerusalɛm, mɔna mɔɔ gyeɲ kpene keɲ gyae ke kɔɲ me dɔɔ botɔɔ ya. ²³ Nombii dokolon keɲ ma gyeɲ yɛna nyi, Wurubuarɛ felij ɲon ne faree maɲ donɔɔ kamase man nyi, baa naase maɲ diyem na baa kyaɲ maɲ tɔ deni. ²⁴ Mɔna mɔɔ ne kɛɛ ma nyeedoɲ nyi ke yɛɛ kolo ke fa maɲ ya. Mɛɛ gyae maa yɛɛ tom keɲ de Gbeɲgyoo Yesu be fa maɲ nyi maa yɛɛ nɛ ke si kɔ ɔto. Tom kenay yɛna nyi, maa yako ɔ nombia kpaakpaɲ ɲan fa balaɲ nyi Wurubuarɛ waa mo ɔ bɛrɛɛ boele wɔ.”

²⁵ Nɛnɛɛ ma gyeɲ nyi ɛmɛɛ baɲ pou mɔɔ kili ɛ dɔɔ yako ɲon Wurubuarɛ gyoori keɲ wose man nombia ɲan nɛ, ɛ man ɲolo be gyae waa tekaa naa maɲ bela ya. ²⁶ Mena dɔɔ gyɛɲ wee kei mɛɛ yako ɲon baa nyi, akpaa ɛ man ɲolo da yoo lee Wurubuarɛ gbɛɛ man na, me nɔɔ be doo ya. ²⁷ Nawolo nyi ma te yako ɲon Wurubuarɛ nyeeman nombia ɲan pou. ²⁸ ɛ kɛɛ ɛ wose dɔɔ nideli, na ɛ ke kɛɛ balaɲ baɲ Wurubuarɛ felij ɲon ba mo wɔ do ɛ nyiɲmaa man nɛ mɔ dɔɔ nideli. ɛ kɛɛ Kristotena dikpii keɲ dɔɔ nideli ɲgba mena keɲ wonembu kɛɛlere ne kɛɛ ɔ wonembia dɔɔ nɛ. Baɲ yɛna baɲ Wurubuarɛ be yela ɔ bu ba yem lɛɛ ba nyeeya nɛ. ²⁹ Ma gyeɲ nyi ma ke laɲ wɔle na, balaɲ kumɛɛ baa kaa gyoo ɛ man ɲgba mena keɲ gbougbose na gyoo wonembia man nɛ, te bɔɔ gyae baa tina ɲon yela ya. ³⁰ Te debaɲ daale gyae kelii nɛ, baale baa lee ɛmɛɛ gbagba ɛ dikpii keɲ man na baa beo ɛ tebia Kristotena baɲ baale sila ba wose. ³¹ Mena dɔɔ ɛ doo ɛ

wose dɔɔ, na ε ke tɔɔse nyi kulutooneɲ atooro sɔɔɲ te me faree ηon na siasaraɲ nelim na ka weese pou.

³² Te nɛnɛɛ mɛɛ mo ηon mɛɛ do Wurubuarɛ nyiɲmaa man. Nombia ηan na wola Wurubuarɛ bɛrɛɛ keɲ ɔ dana fa deniwalan nɛ, ne gyae la ke kyɔ ηon na ε ke tale seɲ nombia ηan ε be lɛɛ di nɛ man nideli. Wurubuarɛ waa mo ɔ nyiɲmaa gyakaa ɛmɛɛ na ɔ balan akanɲ ban ɔ ba lese nɛ pou dɔɔ. ³³ Me sia te yɛɛ ηolo kɔba yayam yaa ɔ kɔba, yaa wa abɔɔ dɔɔ ya. ³⁴ ɛmɛɛ gbagba ε gyeɲ nyi ma nyiɲmaase keɲa te ma moowɔ yɛɛ tom te me nyiɲa abɔɔ ηan pou gyae ke hia daa na me tebia nɛ. ³⁵ Ma wola ηon kpene kamase man nyi, kaboena nyi walan kamase waa yɛɛ tom nideli mena, na waa nyiɲ kolo kyɔ ban bɔɔ dana donɲ ya nɛ. Na ε ke tɔɔse de Gbeɲgyoo Yesu kawola keɲ nyi, “Kolo kefa dana gyonɲ na wosefɛɛreɲ kela kolo kenyiɲ lee ηolo gyanɲ.”

³⁶ ɔ kekolosi keɲa tan nɛ, be popou tisiwɔ buɲ ba doona dɔɔ te be fanewɔ. ³⁷ Keɲte be man walan kamase moo kewii pukaa e te be kalaa e. ³⁸ Keɲ ɔ be yako wɔ nyi bɔɔ gyae baa tekaa naa e bela ya nɛ, keɲ yeɲa kpene keɲ be takaa wɔ nideli. Ba moo e ka tee, te ɔ gyoo degbele dinaa keɲ man lanɲ.

21

Pɔɔl kamo ɔ nyee ban Gyerusalɛm

¹ Da ke kalaa donɲa tan keɲ nɛ, da moowɔ lon keɲ dɔɔ teɛɲ te da tonɲawɔ gyu Kosi donɔɔ man. Tɛɛ naawɔ na te de ka gyoo Rodesi donɔɔ man, te da leewɔ botɔɔ gyu Patara donɔɔ man. ² Botɔɔ te de naa degbele dinaa daale na kee gyu Fonisia tɛɛle man te da gyoo ke man lanɲ. ³ De sia ke kyɔ Saiporɔse tɛɛlebii keɲ lon be kilisi ke nɛ, te de tinaa ke yela te de kpasewɔ mo ka ata yenanɲ gyu ka seɲ Tae boo nɔɔman Siria tɛɛle keɲ dɔɔ. Botɔɔ te ba lese

kasolɔse ɲan doo degbele dinaa keɲ man nɛ see. ⁴ Botɔɔ te de naa Kristotena baale te de kyaawɔ be gyaɲ weeya nyetooro. Te Wurubuarɛ felij ɲon tɛɛwɔ be dɔɔ yako Pɔɔl nyi, ɔ na fa waa gyu Gyerusalɛm ya. ⁵ Mɔna debaɲ keɲ kelii nyi dɛɛ koro lee be gyaɲ nɛ, te da korowɔ mo de gbɛɛ bela. Keɲte baɲ na be wɛɛla na be bia pou gyuuwɔ ka tee daa donɔɔ keɲ nɔɔman. Te de popou buɲawɔ da doona dɔɔ ɛpo keɲ nɔɔman te de fanewɔ. ⁶ De kalaa dɔɲa te de ka gyoo degbele dinaa keɲ man te baɲ mɔɔ besewɔ laɲ be dɛɛ. ⁷ Da besewɔ mo de gbɛɛ keɲ dɔɔ lee Tae menɛɛ kelii Pitolemase te da doo Kristotena baɲ be kya botɔɔ nɛ nɔɔ te de kyaawɔ be gyaɲ wee dokolonɲ. ⁸ Tɛɛ kena na te da korowɔ ka gyoo Kaesaria donɔɔ man, te de ka soo Filipino ɲon ɔ ne tɛɛ kolosi Kristo nombia nɛ. ɲon Filipino mɔ kpuɛ balan nyetooro baɲ bɔɔ kyaa lese Gyerusalɛm nyi baa kɛɛ weenɛɛ kekɛɛɛ dɔɔ nɛ man. ⁹ Na ɔ dana bia alebia banaara baɲ ba te yala ta ya, na Wurubuarɛ ne tɛɛ be dɔɔ kolosi.

¹⁰ De ke di weeya akalansɛɛ ɲaale botɔɔ nɛ, te Wurubuarɛ dekperɲkperɲgyɔɔre ɲolo ɲon bɛɛ baake e nyi Agabuse nɛ, lee Gyudia tɛɛle man kɔɲ. ¹¹ ɔ kɔɲa de gyaɲ na, te ɔ moo Pɔɔl abɔɔɔ mo baake ɲon gbagba ɔ nawɔɔ na ɔ nyiɲmaase te ɔ yakowɔ nyiaa, “Nnɛ yaa Wurubuarɛ felij ɲon ne yako. Nnɛ te Gyudatena baɲ be kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, baa bake ɲon ɔ tee abɔɔɔ kei nɛ, na baa lese e fa balan baɲ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ.” ¹² Debaɲ keɲ dɔɔ nyii mena nombia kɛɲa nɛ, te daa na balan akan baɲ be kyaa botɔɔ nɛ waase Pɔɔl nyi ɔ na gyu Gyerusalɛm ya. ¹³ Keɲte Pɔɔl tiranɔɔ fa wɔ nyi, “Weera ɛ ne wii te ɛ ne yeli dekɔkɔɔkɔɔ ne kyaɲ maɲ mena? Na me desina ma wose bo fa kebake kaageɲ Gyerusalɛm ya, mɔna ma te desina ma wose fa yerɲ mɔ lee de Gbenɲgyoo Yesu yele man.” ¹⁴ Da te tale kyɛɛkee

wa agyuerj ya, mena dɔɔ de tina e yela te de yakowɔ nyi, “Wurubuarɛ gbagba waa yɛɛ ɔ kegyaebii.”

¹⁵ Da ke kyaa botɔɔ kyomii nɛ, da moo da wose te de laɲa Gyerusalɛm. ¹⁶ Kristotena baɲ bɔɔ lee Kaesaria nɛ man baale sila daa, te ba moo daa gyu Masɔne ɲon ɔ ba lee Saiporɔse donɔɔ man nɛ dɛɛ. Masɔne kei yɛɛ walaɲ ɲon ɔ be wulaa lɛɛ Kristo di leenaɲ kewalaɲ keɲ.

Pɔɔl kagyoo Gyerusalɛm donɔɔ man

¹⁷ De ka gyoo Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, Kristotena baɲ be kyaa botɔɔ nɛ lɛɛ daa nideli. ¹⁸ Ke tɛɛ naa keɲ nɛ, daa na Pɔɔl gyuuwɔ ka do Gyemisi nɔɔ. De ke gyu keɲ na ɔsom kegyiise baɲ pou kyaa botɔɔ. ¹⁹ Pɔɔl doo wɔ nɔɔ te ɔ yako wɔ kpene kamasɛ keɲ Wurubuarɛ be tɛɛ ɔ dɔɔ yɛɛ balaɲ baɲ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya man nɛ. ²⁰ Be ke nyii nombia ɲan taɲ nɛ, be popou lese Wurubuarɛ yele. Te be yako e nyi, “Kegya Pɔɔl, ɲgba n naa mena keɲ Gyudatena burum be lɛɛ Kristo nombia ɲan di, mɔna be sɛɛ be dana Wurubuarɛ mmaraase ɲan ɔ be yeli Mosesi be ɲmarase see nɛ man nideli. ²¹ Be te nyii n nombia nyi, n na wola Gyudatena baɲ pou be kyaa balaɲ baɲ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ tɛɛle dɔɔ nyi, baa tina Wurubuarɛ mmaraase ɲan ɔ be yeli Mosesi be ɲmarase see nɛ dɔɔ kedi yela. Be na kara ba bia baala wose ya, te be na sila de naanaɔ benerj nombia ɲan bela ya. ²² Kei na sena yaa dɛɛ yɛɛ baa, de yɛɛ senaa baa nyii nyi n te kɔɲ kebo. ²³ Mena dɔɔ yɛɛ kpene keɲ dɛɛ yako neɲ nɛ. Balaɲ banaara baale kyaa de gyaɲ kebo keɲ bɔɔ kaɲ ntam. ²⁴ Gyu ke kpɔ na balaɲ banaara kewɔ na ɛ ka gberaa ɛ wose, na n ke tɔ kom keɲ baa gyoo nɛ, na baa nyiɲ tale tisi ba nyeeya. N yɛɛ mena na, walaɲ kamasɛ waa naa nyi nombia ɲan pou bɔɔ yako lee n wose man nɛ te yɛɛ ampaɲ ya. Mɔna baa naa nyi nyanj gbagba mɔ n ne di Wurubuarɛ mmaraase ɲan ɔ

be yeli Mosesi be ηmarase see nε dɔɔ nideli. ²⁵ Balan ban ba te yεε Gyudatenawɔ ya te bɔɔ lεε Yesu di nε dɔɔ, da te ηmarase tɔne yelee wɔ te de yako wɔ kpene keη dɔɔ bake see nε nyi be na di bane dεε weenεε ya. Be na di fatabo ya te be na di wonembu ηon ba te kara ɔ nyee pεte ɔ ba yem nε ya. Nεnεε baa lese ba wose lee kafon nombia man.” ²⁶ Mena dɔɔ tεε kena keη na, te Pɔɔl moo balan banaara ban, te be gyuuwɔ kegberaa ba wose. Te ɔ gyuu Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη man ka see wee keη ba wose kegberaa keη gyae ke tan, na wee keη be man walan kamasε waa fa Wurubuarε kedi.

Ba kekyan Pɔɔl

²⁷ Weeya nyetooro ηan kεε benaa keη nε, Gyudatena baale ban bɔɔ lee Esia tεεle man nε naa Pɔɔl Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη man. Te be feefuwɔ do balan dikpii keη bɔɔ gyanee botɔɔ nε te be kyan a, ²⁸ te be fae yeesa nyi, “Israetena ε kaa kyɔ daa, balee kei yεna walan ηon ɔ dɔη yanη kamasε ɔ na wola balan pou nombia tia de balan na Wurubuarε mmaraase ηan ɔ be yeli Mosesi be ηmarase see fa daa nε, na Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη. Lee kenan wɔle koran na, ɔ ta mo balan ban ba te yεε Gyudatenawɔ ya nε kɔη Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη man mo ayimεε kaa buraa ke.” ²⁹ Keη dɔɔ bɔɔ yako mena yεna nyi, na be wulaa naa Efeso baale ηon bεε baake e nyi Tiروفimuse nε, na Pɔɔl dɔηεε donɔɔ keη man, mena dɔɔ na ban gyey nyi Pɔɔl ta mo e gyu Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη man.

³⁰ Botɔɔ te donɔɔ keη pou sinjiwɔ te balan yeuwɔ lee yanη kamasε kɔη kaa kyan Pɔɔl te be wɔηee e lee Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη man. Karatete dokolon te be kyan ka asima ηan pou tɔ. ³¹ Be kεε gyae baa ko e nε, te tiila ke tunη Romantena yoonɔɔtena siamante ηon

nyi, Gyerusalem donɔɔ keŋ pou te sirjii. ³² Debokenaŋ man te ɔ moo yoonɔɔtena kegyiise na yoonɔɔtena baale, te be yeuwo gyu balan dikpii keŋ gyaŋ. Balan ban kena siamante ŋon na yoonɔɔtena ban nɛ, te be tinaa Pɔɔl ketuku yela. ³³ Be siamante ŋon gyuu Pɔɔl gyaŋ te ɔ ke kyaŋa e te ɔ yakowɔ nyi baa mo agbaraagbaraase ala bake e. Keŋte ɔ bɔɔse wɔ nyi, “Amɔte yeŋa balee kei, te won yaa ɔ yeɛwɔ?” ³⁴ Balan ban baale ne yako nombii dokolon na baale mɔ ne yako ŋaale kpoo. Botɔɔ kee wosi dɔɔ, yoonɔɔtena siamante ŋon ta gyeŋ nombia ŋan nyee na ŋe nawɔɔ ya, mena dɔɔ ɔ yako ɔ tewulɛɛ ban nyi baa mo e gyu ba dekyae man. ³⁵ Be ka mo e kelii botɔɔ keŋ bɛɛ mo gyeŋ gyoo deni keŋ man nɛ, balan ban sia keyɛɛ dɔɔ yoonɔɔtena ban gate Pɔɔl seele adido. ³⁶ Na balan ban be silana wɔ nɛ, ne fae yeesa nyii, “ɛ ko e.”

³⁷ Be kɛɛ gyae baa mo Pɔɔl gyoo yoonɔɔtena ban dekyae keŋ man nɛ, ɔ yako yoonɔɔtena siamante ŋon nyi, “Mɛɛ gyae maa yako neŋ nombii daale.” Te ɔ bɔɔse Pɔɔl nyi, “N ne nyii Giriki dei?” ³⁸ “Na nyaŋ yeŋa Igyipite baale ŋon n be kyaa koro seŋ tia kegyiise te n ba mo awudiina kakponse banaara (4,000) sila n wose gyu kefula man nɛ yee?” ³⁹ Te Pɔɔl tiranɔɔ fa e nyi, “Koa, me yeɛ Gyuda baale e te ba lola maŋ bo Silisia tɛɛle man. Ma lee Tasuse donɔɔ keŋ ke dana yeŋe nɛ man. Waaseda, fa maŋ gbɛɛ na maa kolosi fa balan ban.” ⁴⁰ Te yoonɔɔtena siamante ŋon faa e gbɛɛ nyi waa kolosi. Mena dɔɔ Pɔɔl seŋawɔ botɔɔ keŋ bɛɛ mo gyeŋ gyoo deni keŋ man nɛ, te ɔ gyinaa ɔ nyiŋmaa adido nyi baa wu be nɔɔ na baa tei e. Balan ban ke wu be nɔɔse nɛ, te Pɔɔl kolosiwɔ Hiburu dei man fa wɔ.

22

¹ Keŋte Pɔɔl kolosiwɔ lese ɔ nɔɔse nyiaa, “Me tebia

na me kyaɔ, ε tei maŋ.” ² Be kenyii ɔ kekolosi na wɔ Hiburu dei man nɛ, be wuu be nɔɔse te botɔɔ yɛɛwɔ diiŋ. Te Pɔɔl yakowɔ nyi, ³ “Me yɛɛ Gyuda baale e te ba lola maŋ bo Tasuse Silisia tɛɛle dɔɔ mɔna be kɛɛle maŋ bo Gyerusalɛm donɔɔ man kɛbo, Na me yɛɛ Gamaleli tobaale e. ɔ kɛɛle maŋ nideli de naanaɔ ɔsom amanberɛ gbɛɛ man te me yase me sia mo ma wose lɔ Wurubuarɛ dɔɔ ŋgba mena keŋ ε man walaŋ kamaɛ ne yɛɛ gyɛŋ nɛ. ⁴ Me naase baŋ be dɔŋ de Gbenjyoo Yesu nyeedoŋ gbɛɛ kei dɔɔ nɛ diyem nideli keŋ nyi be baale koran yekeewɔ, te me kyaŋa be man ala na baala pou ketɔ deni. ⁵ Sae kegyia na nombiadiira kegyiise baa di adanseɛ nyi kpene keŋ mɛɛ yako nɛ yɛɛ anokoare. Nawolo nyi me lɛɛ tɔna koran lee be gyaŋ, ŋan bɔɔ ŋmarase fa be tebia Gyudatena baŋ be kyaa Damasekuse nɛ, te me gyuuwɔ me kaa kyaŋ Kristotena baŋ be kyaa botɔɔ nɛ, na maa do wɔ akyakaase kɔŋ Gyerusalɛm na baa wɔŋ ba deŋela.

Pɔɔl kekolosi lee ɔ kekyɛɛkee wose man

⁶ Kenje Pɔɔl yakowɔ nyi, ma keta gyu ka benaa Damasekuse donɔɔ keŋ na weese ta seŋ dɛɛ. Karatetee dokolon te keŋmaŋee dinaa daale lee adido kaa ŋmaale pole kilisi maŋ. ⁷ Kara maŋ lɔ tɛɛle man te me nyii nɔɔwoya ŋaale ne bɔɔse maŋ nyi, ‘Sɔɔl! Sɔɔl! Weera te n ne naase man diyem?’ ⁸ Te me bɔɔse e nyi, ‘Nyaŋ amɔte ŋonaŋ me Gbenjyoo?’ Te ɔ tiranɔɔ nyi ‘Maŋ Yesu Nasarɛte baale ŋon n ne naase diyem nɛ.’ ⁹ Balan baŋ daa na wɔ dɔŋɛɛ nɛ naa keŋmaŋee keŋ, mɔna be te nyii nɔɔwoya ŋan be kolosi na maŋ nɛ man ya. ¹⁰ Me bɔɔsewɔ nyi, ‘Wɔŋ te maa yɛɛ me Gbenjyoo?’ Te de Gbenjyoo yako maŋ nyi, ‘Koro gyu Damasekuse. Botɔɔ te baa yako neŋ kpene kamaɛ keŋ Wurubuarɛ ne gyae nyi n ke yɛɛ.’ ¹¹ Keŋmaŋee dinaa keŋ yela me sia yɛɛɛwɔ, mena dɔɔ

balan̄ ban̄ daa na wɔ̄ dɔ̄ŋ nɛ, kyaŋa na maŋ me nyin̄maa man̄ gyuu ka gyoo Damasekuse donɔɔ man̄.

¹² Balee ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Ananiase nɛ kɔŋawɔ̄ kaa kɛɛ maŋ. ɔ̄ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ̄ ne yee Wurubuarɛ, te ɔ̄ ne di Wurubuarɛ mmaraase ŋan dɔɔ nideli, te Gyudatena ban̄ pou be kyaa Damasekuse nɛ ne bu e nideli. ¹³ ɔ̄ kɔŋawɔ̄ kaa seŋ me gyaŋ te ɔ̄ yakowɔ̄ nyi, ‘Me dɔɔ sɔɔl, gyuuu n sia na n kena.’ Debokenaŋ man te me sia gyuuuwoɔ̄ te me naa e. ¹⁴ Te Ananiase yako maŋ nyi, ‘De naanaɔ̄ Wurubuarɛ lese na neŋ nyi nya gyen̄ kpene keŋ ɔ̄ ne gyae nyi nya yɛɛ, na n kena ɔ̄ walaŋ ŋon ɔ̄ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ, na n ke nyii ɔ̄ nɔɔwoya. ¹⁵ Nawolo nyi nyaŋ ne gyae la n ke di ɔ̄ wose man adansɛɛ fa balan̄ pou lee kpene keŋ n be naa, na kpene keŋ n be nyii lee ɔ̄ wose man nɛ. ¹⁶ Nɛnɛɛ woŋ yaa n ne daa? Koro seŋ na n ke yela baa sɔ̄ neŋ Wurubuarɛ loŋ na n ke fane de Gben̄gyoo Yesu ye le man, na Wurubuarɛ ke gberaa nya ayimɛɛ lee n wose man.’

Pɔɔl yako Wurubuarɛ nombia balan̄ ban̄ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ̄ ya nɛ man

¹⁷ Keŋte Pɔɔl besewɔ̄ gyina ɔ̄ kekolosi dɔɔ nyi, deban̄ keŋ mɔɔ bese gyuu Gyerusalɛm te mɔɔ gyuu Wurubuarɛ ɔ̄som deni dinaa keŋ man me kaa fane nɛ, me naa kolo na me sia ŋgba dosɛɛ man nɛ. ¹⁸ Keman te me naa de Gben̄gyoo Yesu te ɔ̄ yako maŋ nyi, ‘Yɛɛ biler̄ na n ka lee Gyerusalɛm debokeiman! Nawolo nyi, balan̄ kɛwɔ̄ be gyae baa lɛɛ nya adansɛɛ keŋ n ne dii lee ma wose maŋ nɛ di ya.’ ¹⁹ Keŋte me tiranɔɔ nyi, ‘Me Gben̄gyoo, balan̄ kɛwɔ̄ gyen̄ nyi me gyuu Gyudatena ɔ̄som denɛɛ man donɔɔ kamaɛ man, ke kyaŋee balan̄ ban̄ bɛɛ lɛɛ neŋ di nɛ, te me tuku wɔ̄. ²⁰ Te deban̄ keŋ bɛɛ ko Sitifin ŋon ɔ̄ be di n wose man adansɛɛ nideli nɛ, na ma seŋɛɛ botɔɔ mɛɛ do

wɔ kakyen, te man koran keɛ na ba kegbase dɔɔ.’ ²¹ Te de Gbengyoo yako man nyi, ‘Ta! Maa kpila nen lemlem, balan ban ba te yeɛ Gyudatenawɔ ya ne gyan.’ ”

²² Balan ban tei e kelii deban ken ɔ be kolosi nombia kenɔa pou tan ne. Botɔɔ te be fae yeese nyi, “ɛ ko e! ɛ ko e! ɔ tekaboena nyi waa kyaa tɛɛle kei dɔɔ ya.” ²³ Na beɛ fae yeese, te ba kpee ba kegbase na bee fiili na adido na be funii anasa gyu adido. ²⁴ Mena dɔɔ yoonɔɔtena siamante non faree ɔ tewulɛɛ ban nyi, baa mo Pɔɔl gyu yoonɔɔtena dekyae ken man na baa kebii e dambiise na baa bɔɔse e kpene ken dɔɔ balan ne fae yeese ɔ dɔɔ mena. ²⁵ Ba ke bake e baa tuku e ne te Pɔɔl bɔɔse yoonɔɔtena kegyia non ɔ serɛɛ botɔɔ ne nyi, “Gbɛɛ doo nyi ya tuku Roman bu dalolasa non ɛ te di ɔ nombia na ɛ ke bu e fɔɔ yee?”

²⁶ Yoonɔɔtena kegyia non ke nyii nombia kenɔa ne, ɔ korowɔ gyu yoonɔɔtena siamante non gyan ke yako e nyi, “Wɔn yaa ɛ ne gyae ɛ ke yeɛ ne? Balee kei yeɛ Roman bu dalolasa e o!” ²⁷ Yoonɔɔtena siamante non gyuu Pɔɔl gyan ke bɔɔse e nyi, “Yako man, n yeɛ Roman bu dalolasa e?” Kenɛte Pɔɔl tiranɔɔ nyi, “Ayi me yeɛ Roman bu dalolasa e.” ²⁸ Botɔɔ te yoonɔɔtena siamante non yakowɔ nyi, “Man tɔɔ kom dinaa pɛte ma bese Roman baale.” Te Pɔɔl mɔ yako e nyi, “Man dɔɔ me yeɛ Roman bu dalolasa e.” ²⁹ Mena dɔɔ ban nafɔ bɔɔ yeli baa bɔɔse e nombia ne, tuuwɔ lee ɔ gyan bilen. Deban ken yoonɔɔtena siamante non gbagba be naa nyi Pɔɔl yeɛ Roman bu dalolasa e te bɔɔ do e akyakaase ne, gyakolon gyoo e.

Be kamo Pɔɔl gyu donɔɔ kegyiise siaman

³⁰ Yoonɔɔtena siamante non gyaewɔ waa gyen kpene ken kitii dɔɔ Gyudatenana ne kara Pɔɔl nɔɔse ne nideli, mena dɔɔ tɛɛ kena ne ɔ yela ba lese Pɔɔl akyakaase nan,

te ɔ yela Wurubuarɛ saese kegyiise na donɔɔ kegyiise pou gyaŋeewɔ, te ɔ moo Pɔɔl kaa seŋ be siaman.

23

¹ Pɔɔl kɛɛ kegyiise baŋ bɔɔ gyaŋee nɛ sia gbɛɛ te ɔ yakowɔ nyi, “Me tebia Iseraetena, me konɔɔ bee bu maŋ fɔɔ gbɛɛ kamaɛ man ya, nawolo nyi me kyaawɔ nideli Wurubuarɛ siaman kaa lii naŋ gyɛŋ.” ² Botɔɔ te Wurubuarɛ sae kegyia Ananiase faewɔ do baŋ ba seŋɛɛ benaa na Pɔɔl nɛ nyi, baa gyɔ e ɔ nɔɔ gbɛɛ. ³ Keŋte Pɔɔl mɔ yako e nyi, “Wurubuarɛ waa gyɔ nyaŋ mɔ. Kɛɛ ɔ ke kyaa botɔɔ ŋgba deni dekyanŋ keŋ bɔɔ gyilaa ke wɔle wolom nɛ. N kyaa botɔɔ n na mo mmaraa di me nombia, mɔna nyaŋ gbagba mɔ n ta fom Wurubuarɛ mmaraa, ŋgba n be fae do wɔ nyi baa gyɔ maŋ nɛ.” ⁴ Botɔɔ te balaŋ baŋ ba seŋɛɛ benaa na Pɔɔl nɛ yakowɔ nyi, “Wurubuarɛ sae kegyia yaa n na tee nɛ!” ⁵ Keŋte Pɔɔl tiranɔɔ nyi, “O me tebia, me ta gyeŋ nyi ŋon yɛna Wurubuarɛ sae kegyia ŋon ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyi, ‘ɛ na kolosi walaŋ ŋon ɔ ne di balaŋ dɔɔ nɛ wose man nombiikum ya.’ ”

⁶ Te Pɔɔl kena nyi balaŋ baŋ baale yɛɛ Sadukiitenawɔ te baale mɔ yɛɛ Farasiitenawɔ nɛ ɔ fae yeesa nyi, “Me tebia, me yɛɛ Farasii baale e, te me kya mɔ yɛɛ Farasii baale e. Keŋ dɔɔ bee di me nombia yɛna nyi, me sia gyakaa nyi baŋ bɔɔ yem nɛ baa foŋ lee yeŋ man.” ⁷ ɔ ke yako mena nɛ, kale gyoo Sadukiitena na Farasiitena baŋ man te dikpii keŋ kpasewɔ akpeŋ ala. ⁸ Nawolo nyi Sadukiitena ne yako nyi yeŋ wɔle kefoŋ be kyaa bela ya, yaa Wurubuarɛ kpilala na feliŋkumɛɛ be kyaa ya, mɔna Farasiitena ne lɛɛ kɛŋa pou di nyi ŋe kyaa. ⁹ Kale dinaa daale gyoo wɔ, keŋte Gyudatena mmaraa wolala baŋ be yɛɛ Farasiitenawɔ nɛ, man baale korowɔ seŋ keŋkeŋ

nyi, “Da te naa dukum kej balee kei be yEE ya! Mberem WurubuarE felinj yaa WurubuarE kpilale njolo kolosila na e.”¹⁰ Kale kej nɔɔ ke yEE doŋ nE, yoonɔɔtena siamante njon yeewɔ nyi mberem baa tirii Pɔɔl kpetekpetekpete. Mena dɔɔ ɔ faewɔ do ɔ yoonɔɔtena banj nyi baa lEo Pɔɔl doŋ man lee balan banj gyan, na baa mo e gyu ba dekyae man.

¹¹ Wee kenanj nelim nE, de Gbenjgyoo Yesu kɔŋawɔ kaa seŋ Pɔɔl gyan yako e nyi, “Nyinj konɔɔ! Na yee ya! Mena kej n be di ma wose man adansEE Gyerusalem kEbo nE, mena mɔ te kaboena nyi nya di ma wose man adansEE Roman donɔɔ man.”

Ba kebake Pɔɔl nyee man apam

¹² TEE kena nebo nE, Gyudatena baale gyanjeweewɔ mo agyuej. Be kanya ntam nyi be nɔɔ be gyae ke daa weenEE yaa loŋ ya kelii debanj kej baa ko Pɔɔl. ¹³ Balanj banj bɔɔ mo Pɔɔl wose man agyuej kum kei kela balan sɔŋola (40). ¹⁴ Te be gyuu WurubuarE saese kegyiise na donɔɔ kegyiise banj gyan ke yako wɔ nyi, “Da te kanj ntam nyi, de nɔɔ be gyae ke daa kolo ya, kelii debanj kej dEE ko Pɔɔl. ¹⁵ Mena dɔɔ emEE na nombiadiira banj E kpila gyu Romantena yoonɔɔtena siamante njon gyan ka sola e na waa mo Pɔɔl kɔŋ E gyan. E gyu ka beo e nyi E ne gyae E ka gyoo Pɔɔl nombia njan man nideli, mɔna nyi ɔ fa gbEE nyi baa mo e kɔŋ na, da te desina da wose nyi dEE koe e gbEE naa man.”

¹⁶ Pɔɔl wa agbelebii nyii nombii kei na, te ɔ korowɔ gyu yoonɔɔtena banj dekyae man ke bɔ Pɔɔl amandEE.

¹⁷ Kenje Pɔɔl baake yoonɔɔtena banj man kegyia njolo te ɔ yako e nyi, “Mo tobaalebii kei gyu yoonɔɔtena siamante njon gyan, nawolo nyi ɔ dana nombii daale waa yako e.”

¹⁸ Te ɔ moo tobaalebii njon gyu yoonɔɔtena siamante njon gyan te yoonɔɔtena kegyia njon yako e nyi, “Pɔɔl njon ɔ

doo deni man nE kpila la baake maŋ te ɔ yako maŋ nyi maa mo tobaalebii kei kɔŋ n gyaŋ, nawolo nyi ɔ dana nombii daale waa yako neŋ.”¹⁹ Yoonɔɔtena siamante ŋon kyaŋa bu ŋon nyiŋmaa man te ɔ mo e lee yenaŋ bɔɔse e nyi, “Woŋ te n dana n ke yako maŋ?”²⁰ Keŋte bu ŋon tiranɔɔ nyiaa, “Gyudatena kegyiise te yEE nɔɔdokolon nyi baa sola neŋ na n ke yela Pɔɔl ke gyu kena wɔ kyoo. Baa beo neŋ nyi bEE gyae baa gyoo ɔ nombia ŋan man nideli.²¹ Na sEE ya nawolo nyi balaŋ kela sɔŋola keŋ ba yoE gbEEnaa man bEE daa Pɔɔl. Ba te kaŋ ntam nyi be nɔɔse be gyae ke daa kolo ya kelii debaŋ keŋ baa ko Pɔɔl. Baŋ taŋ desina ba wose taŋ, nyaŋ yaa bee gyeki.”²² Te yoonɔɔtena siamante ŋon lɔɔ tobaalebii ŋon gbEE te ɔ faree e nyi, “Na yeli ŋolo ke nyii nyi, n te kaa yako maŋ mena nombia keŋa ya.”

Be kalese Pɔɔl gyu Kaesaria donɔɔ man

²³ Mena dɔɔ yoonɔɔtena siamante ŋon baake ɔ yoonɔɔtena kegyiise baŋ man balaŋ bala te ɔ yako wɔ nyi, “E gyae yoonɔɔtena sɔŋonon akpeŋ ala (200) na yoonɔɔtena baŋ bEE kyaa dEEkyɔŋse nE sɔŋotooro na kufu (70), na yoonɔɔtena baŋ bEE mo apiase yokii nE sɔŋonon akpeŋ ala (200). Baa desina ba wose na baa koro nelim debaŋ kadaalete man gyu Kaesaria.²⁴ E gyae dEEkyɔŋ fa Pɔɔl na E ka mo e ka do gyoo Felisi ŋon ɔ ne keE botɔɔ tEEle dɔɔ nE nyiŋmaa man wosefEEreŋ man.”

²⁵ Te yoonɔɔtena siamante ŋon ŋmarase tɔne fa wɔ nyi.

²⁶ “Maŋ Klaudiuse Lisiase ne ŋmarasena tɔne kei mee yelee nyaŋ gyoo kpaakpaa Felisi. MEE do neŋ nɔɔ.²⁷ Gyudatena kyaŋana balee kei nyi baa ko e, te ma moo me yoonɔɔtena te de gyuuwɔ ke lEE e, nawolo nyi me naawɔ nyi ɔ yEE Roman bu dalolasa e.²⁸ Me gyawɔ maa gyen kpena keŋ dɔɔ bɔɔ mo

nombiakumEE gyakaa ɔ dɔɔ, mena dɔɔ ma moo e gyu ban gbagba be kegyiise siaman. ²⁹ Botɔɔ te me naawɔ nyi, nombia njan bɔɔ mo gyakaa ɔ dɔɔ nE, yEE ba mmaraase nombia nja, mɔna ma te naa kpene keɲ ɔ be yEE keɲ kaboena nyi baa ko e yaa baa kyan e tɔ deni ya. ³⁰ Te ba ke yako man nyi Gyudatena baale te bake ɔ nyee man nyi baa ko e nE, debokenaɲ man te me yEE ma agyueɲ nyi maa mo e kɔɲ n gyan. Te me yako ban ban na e dana nombia nE nyi baa mo be nombia kɔɲ n gyan na be kaa gyoo nje man. Me nɔɔ te si.”

³¹ Mena dɔɔ yoonɔɔtena ban yEEwɔ nɲba mena keɲ be kegyia njon be faree wɔ nyi baa yEE nE. Ba moo Pɔɔl nelim kenan menEE te be keliwɔ Antipatirise donɔɔ man. ³² TEE kena nE, yoonɔɔtena ban be dɔɲ na be nawɔɔ nE, besewɔ gyu be dalee man, te ban bEE kyaa dEEkyɔɲse nE moo e lan. ³³ Be ka gyoo Kaesaria donɔɔ man nE, ba moo tɔne keɲ fa gyoo Felisi te ba moo Pɔɔl do ɔ nyinmaa man. ³⁴ Gyoo njon kala tɔne keɲ te ɔ bɔɔse Pɔɔl nyi, tEEle kei yenaɲ wonɲi man yaa n leewɔ. Gyoo njon ke nyii nyi ɔ lee Silisia tEEle man nE, ³⁵ ɔ yakowɔ nyi, “Deban keɲ balan ban emEE na wɔ be nyin nombia de kɔɲ nE, na maa nyii n nɔɔwoya.” Te ɔ yakowɔ nyi baa mo Pɔɔl gyu gyoo Herode dekpanalan dinaa keɲ man na baa gyee e.

24

Be kedi Pɔɔl nombia gyoo Felisi gyan

¹ Weeya anon wɔle nE, WurubuarE sae kegyia Ananiase na donɔɔ kegyiise baale na Lɔya njon bEE baake e Tɛtulɔse nE gyuu Kaesaria ke tɔlEE be nɔɔwoya fa gyoo Felisi lee Pɔɔl wose man. ² Botɔɔ te be baake Pɔɔl kɔɲ. Keɲte Tɛtulɔse tɔlEE ɔ nɔɔwoya lee Pɔɔl wose man nyi, Gyoo kpaakpa, de te nyin wosefEEreɲ kyare n gyoori kedi kei man. Nawolo nyi nyansa keɲ n ba mo di gyoori nE, te

desina abɔɔ burum de tɛɛle kei dɔɔ. ³ Gyoo kpaakpaa Felisi, yenaŋ kamaɛ na gbɛɛ kamaɛ man na, de sia ta gye abɔɔ nya ayɛɛŋ fa daa keŋa dɔɔ, mena dɔɔ dɛɛ do neŋ nɔɔ nideli. ⁴ Mɔna me bɛɛ gyae maa wɔlɛɛ n debaŋ bela ya, mena dɔɔ mɛɛ sola neŋ bo, nyiŋ konɔɔ na n ke tei daa kyomii. ⁵ “Da gyeŋ nyi balee kei yeɛ tɛɛle yeɛɛre e. ɔ te loo nombia do Gyudatena baŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ pou nɛ, te ɔ yeɛ Nasarɛtena ɔsom siamante mɔ e. ⁶⁻⁷ Nafɔ ɔ gyaewɔ waa mo ayimɛɛ tina Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ mɔ, te de kyaŋa e. Daa gyaewɔ nyi nafɔ dee di ɔ nombia daa gbagba da mmaraa gbɛɛ, mɔna yoonɔɔtena kegyia Lisia kaa lɛo e doŋ man lee de nyiŋmaa man, te ɔ yako daa nyi daa baŋ daa na Pɔɔl dana nombia nɛ, dɛɛ mo kɔŋ n gyaŋ. ⁸ Akpaa n bɔɔse e ɔ nɔɔwoya na, nyaŋ gbagba n kena nyi ŋan pou dɔɔ yako lee ɔ wose man nɛ, doo na ke gbɛɛ.” ⁹ Te Gyudatena mɔ moo be nɔɔ do nyi mena nombia ŋan dɔɔ yako lee ɔ wose man nɛ, doo na ŋe gbɛɛ.

Pɔɔl kekolosi lese ɔ nɔɔse

¹⁰ Gyoo Felisi ke fa Pɔɔl gbɛɛ nyi waa kolosi nɛ, Pɔɔl tɔlɛɛ ɔ nɔɔwoya nyi, “Ma gyeŋ nyi n ne di nombia tɛɛle kei dɔɔ te yeɛ gyɛŋ ya. Mena dɔɔ dana maŋ gyonŋ ŋgba mɛɛ kolosi maa lese me nɔɔse fa neŋ nɛ. ¹¹ Nyaŋ gbagba n gyoo ke man na, n kena nyi weeya kufu ala yaa ŋgba mɔɔ gyu Gyerusalɛm me kaa som nɛ. ¹² Te balaŋ baŋ daa na wɔ be nyim nɛ, te naa daa na ŋolo ke lɛɛ aŋmaareŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ya. Ba te naa maŋ nyi maa loo nombia do balaŋ Gyudatena ɔsom deni man, yaa yenaŋ daale ya. ¹³ Te bɔɔ gyae baa tale gyɔ be konɔɔ na baa seŋ kolo dɔɔ wola nyi nombia ŋan bɛɛ mo gyakaa me dɔɔ nɛ yeɛ ampaŋ ya. ¹⁴ Mɔna ma te sɛɛ nyi, mɛɛ som de naanaɔ Wurubuarɛ lee de Gbenŋgyoo Yesu gbɛɛ

kej ban ne yako nyi ke yEE osom kum ke nE man. Te mEE lEE kpene kamaSE kej bɔɔ ɲmarase do WurubuarE mmaraase ɲan ɔ be yeli Mosesi be ɲmarase see nE, na WurubuarE akpenkpengyɔɔra tɔna man nE di. ¹⁵ Me loo gyakaa WurubuarE nombii dokolonj kei dɔɔ nyi, yeɲ wɔle na, balaɲ kpaakpaa na balaɲ kumEE pou baa foɲ lee yeɲ man ɲgba mena kej ban mɔ loo gyakaa nE. ¹⁶ Mena dɔɔ mEE yEE kakyeɲ wee kamaSE na maa yEE kpene kej me konɔɔ be gyae ke bu maɲ fɔɔ WurubuarE na balaɲ siaman ya.

¹⁷ Me ka lee Gyerusalem donɔɔ man kulutooneɲ burum wɔle nE, ma besewɔ kɔɲ botɔɔ te ma moo kɔba na abɔɔ kɔna me tebia Gyudatena ban na baa mo fa ayematena, te me faa WurubuarE mɔ kedi. ¹⁸ Debanj kei man te be naa maɲ WurubuarE osom deni dinaa kej man na ma te gberaa ma wose taɲ, na balaɲ dikpii mɔ be kpue na maɲ ya, te gidigidi mɔ te kɔɲ botɔɔ ya. ¹⁹ Mɔna Gyudatena baale ban bɔɔ lee Esia tEEle dɔɔ nE kɔɲawɔ botɔɔ. Ban te nafa kaboena nyi baa kɔɲ n siaman kebo, na nombii kej doo na dEE gyoo ke man. ²⁰ Te n gyae mɔ na, yela ban ba seɲEE kebo nE ke yako dukum kej bɔɔ naa lee ma wose man debanj kej bɔɔ kyaɲ maɲ gyu donɔɔ kegyiise ban gyaɲ nE. ²¹ Nombii dokolonj kej mɔɔ gyɔ me konɔɔ yako be siaman yeɲa nyi, ban bɔɔ yem nE baa bese foɲ lee yeɲ man bela. Mena nombii kei dɔɔ te bee di me nombia gyeyɲ nE.”

²² Botɔɔ te Felisi ɲon ɔ wulaa ɔ gyeɲ de Gbengyoo Yesu nyeedonj gbEE kej wose man nombia nideli nE, tuu nombia kedi wee kej see wee wɔle. Keɲte ɔ yakowɔ nyi, “Wee kej yoonɔɔtena kegyia Lisiase ɲon de kɔɲ na, maa di n nombia keɲa.” ²³ Keɲte ɔ yako yoonɔɔtena kegyia ɲon bɔɔ mo Pɔɔl do ɔ nyiɲmaa man nE nyi waa kEE ɔ dɔɔ nideli, be naa seɲ ɔ dɔɔ beɲ ya. Mɔna waa fa ɔ tebia

gbɛɛ baa fa e kpene kamaɛ keɲ ne hia e.

²⁴ Ke di weeya ala ɲaale nɛ, Felisi na ɔ wɛɛle Durusila ɲon ɔ yɛɛ Gyuda alo e nɛ kɔɲawɔ botɔɔ. Keɲte Felisi yela Pɔɔl kɔɲawɔ kaa kolosi fa wɔ, te Pɔɔl kolosiwɔ lee Kristo Yesu kelɛɛdi wose man. ²⁵ Pɔɔl ke gyakaa ɔ ne kolosi lee abɔɔ ɲan tenɛɛ na deeli keyɛɛ, na wose dɔɔ kedi na mena keɲ Yesu waa di balan pou nombia wee daale nɛ, gyakolon gyoo Felisi te ɔ yakowɔ nyi, “Tekaboe mena ta pɛ, me nyiɲ ma wose na maa baake neɲ bela.” ²⁶ Na ɔ sia gyakaa nyi Pɔɔl waa fa e kɔba na waa tina e yela mena dɔɔ ɔ kyaa ɔ kyaa na, ɔ te baake Pɔɔl kolosi na e. ²⁷ Kulutooneɲse ala wɔle nɛ, Pokiuse Fesituse kaa dii gyoori gyoo Felisi nawɔɔ man. Mɔna keɲ Felisi ne gyae waa yɛɛ Gyudatena deeli dɔɔ, ɔ ta lese Pɔɔl lee deni man ya.

25

Gyoo Fesituse kedi Pɔɔl nombia

¹ Fesituse ke kɔɲ tɛɛle keɲ dɔɔ ɔ ne di gyoori nɛ, ka weeya atooro wɔle na ɔ leewɔ Kaesaria gyu Gyerusalɛm.

² Botɔɔ te Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena ɔsom kegyiise moo Pɔɔl nombia ɲan ban kpa ɔ be yɛɛ nɛ kaa see ɔ siaman. ³ Ba sola Fesituse nyi waa wii wɔ na waa yela baa lese Pɔɔl kɔɲ Gyerusalɛm nawolo nyi, na ba te bake ba nyeeman nyi de kɔɲ mena na baa yo gbɛɛnaa man na baa deke e ko. ⁴ Keɲte Fesituse tiranɔɔ nyi, “Pɔɔl waa doo deni man Kaesaria botɔɔ, nawolo nyi maɲ gbagba maa gyu botɔɔ weeya ala keɲa man. ⁵ Akpaa nyi ɔ te yɛɛ nombiikum daale na ɛ yela ɛ kegyiise baale ke sila maɲ gyu Kaesaria na be kaa wola dukum keɲ ɔ be yɛɛ.”

⁶ ɔ ke kyaa be gyaɲ weeya gyanaara yaa kufu nɛ, ɔ korowɔ gyu Kaesaria. Ke tɛɛ kena nɛ, ɔ baake nombia ɲan te ɔ yela ba moo Pɔɔl kɔɲ be siaman. ⁷ Pɔɔl ka betaa

bɛɛ lee pɛ, te Gyudatena ban bɔɔ lee Gyerusalem nɛ kaa seɲawɔ kilisi e te be fiasɛɛ bɛɛ mo nombiakumɛɛ dinaana gyakaa ɔ dɔɔ, mɔna be te nyiɲ nombii keɲ baa seɲ ke dɔɔ wola nyi ɲe yɛɛ ampaɲ ya. ⁸ Pɔɔl kolosiwɔ lese ɔ nɔɔse nyi, “Ma te yɛɛ nombiikum kamasɛ tia Gyudatena mmaraase yaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keɲ ya. Ma te yɛɛ nombiikum tia Romantena gyoo dinaa mɔ ya.” ⁹ Fesituse gyaewɔ waa yɛɛ Gyudatena deeli mena dɔɔ, ɔ bɔɔse Pɔɔl nyi, “N ne gyaɛ n ke sila maɲ gyu Gyerusalem na me kaa di n nombia ɲan botɔɔ?” ¹⁰ Keɲte Pɔɔl tiranɔɔ nyi, “Gyoo dinaa Kaesa nombia dedii dekpajalarɲ man yaa ma seɲɛɛ nɛ. Mena dɔɔ kɛbo te kaboena nyi baa di me nombia. Nyarɲ gbagba n gyeɲ nideli nyi ma te yɛɛ Gyudatena dukum kamasɛ ya. ¹¹ Akpaa ma te yɛɛ dukum keɲ kaboena nyi baa ko man na, baa tale ko maɲ, mɔɔ ne bɛɛ ya. Mɔna akpaa nyi nombia ɲan bɛɛ mo gyakaa me dɔɔ yɛɛ akɛɛɛ ɲa na, ɲolo be gyaɛ waa tale mo maɲ do be nyiɲmaa man nyi baa ko man ya. Akpaa nnɛ te doo na mɛɛ sola neɲ bo, mo maɲ gyu Roman gyoo dinaa ɲon gyaɲ.” ¹² Gyoo Fesituse na ɔ kegyiise ban ka lee yenaɲ kolosi na dɔɲa taɲ nɛ ɔ kaa tiranɔɔ nyiaa, “Gyoo dinaa Kaesaria gyaɲ te n ne gyaɛ baa di n nombia, mena dɔɔ ɔ gyaɲ te n ke gyu.”

Fesituse kekolosi na gyoo Agiripa

¹³ Ke di weeya ala nɛ, gyoo Agiripa na ɔ deesi Bɛɛnise kɔɲawɔ Kaesaria kaa do Fesituse nɔɔ. ¹⁴ Be ke di weeya ala ɲaale botɔɔ nɛ, te Fesituse moo Pɔɔl nombia ɲan see gyoo Agiripa siaman e nyiaa, “Tobaale ɲolo kyaa kɛbo kei ɲon gyoo Felisi be yeli ɔ be dɔɔ deni man, ¹⁵ te deban keɲ mɔɔ gyu Gyerusalem nɛ, Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena ɔsom kegyiise moo nombia gyakaa ɔ dɔɔ te be yako maɲ nyi maa bu e fɔɔ. ¹⁶ Mɔna me yako wɔ nyi,

daa Romantena kEE yEE yEna nyi, akpaa balan bala de nyin nombia te da te gyanee ta wɔ na baa lese be nɔɔse ya na, de bee bu fɔɔ ya. ¹⁷ Te daa na wɔ ke kɔn kɛbo nɛ, ma te kyaa nombia nan dɔɔ kyare ya, mɔna tɛɛ kena nɛ, me baake nombia nan te me yela ba lese balee non kɔn. ¹⁸ Te balan ban non na wɔ be nyim nɛ korowɔ tɔlɛɛ be nɔɔwoya. Nombiakumɛɛ nan man ba gyuen nyi nafɔ baa yako lee ɔ wose man nɛ, na nan gba te be yakowɔ ya. ¹⁹ Mɔna ban na Pɔɔl lɛɛ dɔna anmaaren bo lee be Wurubuarɛ ɔsom wose man, na balee non bɛɛ baake e nyi Yesu non ɔ ba yem te Pɔɔl ne gyɔ ɔ konɔɔ yako nyi ɔ delena nɛ wose man. ²⁰ Na mɔɔ gyen mena ken maa gyoo nombia ken dinɔɔ man ya, mena dɔɔ me bɔɔse Pɔɔl nyi waa sɛɛ gyu Gyerusalem na be kaa di ɔ nombia botɔɔ? ²¹ Mɔna Pɔɔl solawɔ nyi baa yela waa doo be nyinmaa man na gyoo dinaa Kaesa kedi ɔ nombia. Mena dɔɔ me yela be gyee e kelii deban ken maa kaa mo e gyina gyoo dinaa non.” ²² Ken te gyoo Agiripa yako Fesituse nyi, “Man gbagba ne gyae nyi maa nyii balee kei nɔɔwoya.” Te Fesituse tiranɔɔ fa e nyi, “Nyan ke nyii ɔ nɔɔwoya kyoo.”

²³ Ke tɛɛ kena nɛ, gyoo Agiripa na Bɛɛnise desinaa ba wose te yoonɔɔtena kegyiise na donɔɔ kegyiise sila wɔ kaa gyoo deni ken man bɛɛ gyanee nɛ. Be kee gyu na nɔɔnen na suya silana wɔ. Te Fesituse yela ba moo Pɔɔl kɔn. ²⁴ Te Fesituse yakowɔ nyi, “Gyoo Agiripa na ban pou e be yilaa kɛbo, ɛ ne naa balee kei. Gyudatena ban be kyaa Gyerusalem na Kaesaria kɛbo kaa wiiwɔ fa man nyi kaboena nyi baa ko e. ²⁵ Man te naa dukum ken ɔ be yɛɛ ken kaboena nyi baa koe ya. Mɔna ɔ ka sola nyi Roman gyoo dinaa waa di ɔ nombia nɛ, mena dɔɔ te me yɛɛ ma gyuen nyi maa mo e yele e.

²⁶ Mɔna mɔɔ tan kolo kitii maa nmarase yele gyoo dinaa lee ɔ wose man ya. Mena dɔɔ te ma moo e kɔn

Ɛ popou siaman tuturu na, nyan gyoo Agiripa gyan nyi n gyoo ɔ nombia njan man na, maa nyinj kolo nmarase lee ɔ wose man yelee gyoo dinaa non. ²⁷ Nawolo nyi me naawɔ ma agyuej man nyi, tekaboena nyi maa mo walan non ɔ doo deni man nɛ yelee gyoo dinaa keɲ nyi, mɔɔ tale wola nombiikum keɲ ɔ be yɛɛ ya.”

26

Pɔɔl kekolosi lese ɔ nɔɔse gyoo Agiripa siaman

¹ Gyoo Agiripa yako Pɔɔl nyi, “Nɛnɛ gbɛɛ doo, nyan gbagba tɔlɛɛ n nɔɔwoya.” Te Pɔɔl gyinaa ɔ nyinjmaa adido te ɔ kolosiwɔ lese ɔ nɔɔse nyi, ² “Gyoo Agiripa, ma te yɛɛ nyeebam nɲba gyɛɲ wee kei ma seɲɛɛ n siaman mɛɛ lese me nɔɔse lee nombia njan pou Gyudatena ba moo gyakaa me dɔɔ nɛ. ³ Gbagbaagba na te yɛɛ maɲ gyon nideli nawolo nyi n gyeɲ Gyudatena mmaraase na kewɔnɛe keɲ doo nɛ man nɛ pou. Mena dɔɔ mɛɛ sola neɲ nyi, nya nyinj konɔɔ na n ke tei man. ⁴ Gyudatena pou gyeɲ mena keɲ mɔɔ kyaa lee me biatɛɛ. Ba gyeɲ mena keɲ mɔɔ kyaa maɲ gbagba me balan man na Gyerusalɛm donɔɔ man. ⁵ Ba gyeɲ maɲ te yɛɛ gyɛɲ ya, te akpaa nyi baa sɛɛ yako nombii na ke gbɛɛ na, baa tale di adansɛɛ nyi me kyanja dɔ ɔsom mmaraase njan nyinjmaase ala nɲba Farasii baale nɛ. ⁶ Keɲ dɔɔ gyɛɲ ma seɲɛɛ kɛbo bee di me nombia yɛna nyi, me sia gyakaa kpene keɲ de Gbenɲgyoo Wurubuarɛ be yako see nyi waa yɛɛ fa de naanaɔ nɛ dɔɔ. ⁷ Mena nombii kei dɔɔ te daa Gyudatena akpanalan kufu ala njan pou sia gyakaa nyi Wurubuarɛ waa yɛɛ fa daa. Mena dɔɔ te dɛɛ som Wurubuarɛ na sibiiyam deban kamasɛ. Gyoo kpaakpaa, me sia gyakaa mena nombii kei dɔɔ nyi Wurubuarɛ waa yɛɛ fa daa, keɲ dɔɔ te Gyudatena moo nombia gyakaa me dɔɔ. ⁸ Weera te

dana doŋ fa ŋon nyi ya lɛɛ di nyi Wurubuarɛ waa gyuuusu baŋ bɔɔ yem nɛ?

⁹ Maŋ gbagba me lɛɛwɔ di me konɔɔ man nyi, kaboena nyi maa mo gbɛɛ kamase man na maa wɔlɛɛ Yesu ŋon ɔ ba lee Nasarɛte nɛ yele. ¹⁰ Mena mɔ te me yɛɛwɔ Gyerusalɛm donɔɔ man. Saese kegyiise faa maŋ gbɛɛ te me kyaŋa Kristotena burum tɔ deni, te akpaa bɛɛ gyae baa ko wɔ mɔ na, mɛɛ seŋ be wɔle nyi ke gbɛɛ kenar, baa ko wɔ. ¹¹ Debaŋ kamase na me dɔŋɛɛ Gyudatena ɔsom denɛɛ man mɛɛ naase Kristotena diyem, na baa nyiŋ tina ba kelɛɛdi keŋ yela. Me baŋ ka koro be dɔɔ nideli nɛ, me sila wɔ gyu tɛɛlese wɔlɛɛ dɔɔ ke naase wɔ diyem nideli.

Pɔɔl keyako ɔ kekyɛɛkee wose man nombia

Kpilala 9:1-19; 22:6-16

¹² Lee kei dɔɔ te Wurubuarɛ saese kegyiise faa maŋ be nyiŋmaa man tɔne keŋ ne fa maŋ doŋ, te ma moo ma nyee baŋ Damasekuse gbɛɛ. ¹³ Gyoo kpaakpaa, weesetɛntɛŋ me ka koro mee gyu keŋ nɛ, karatete dokolon te keŋmaŋee daale keŋ ne naa kela weese nɛ, leewɔ adido kaa ŋmaale kilisi daa na me tebia baŋ de dɔŋɛɛ nɛ. ¹⁴ De popou leewɔ yala tɛɛle man te me nyii nɔɔwoya ŋaale yako maŋ Hiburu dei man nyi, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, weera te n ne naase man diyem? N ne naase n wose diyem bo ŋgba mena keŋ bɛɛ wɔŋee wonembu te ŋon mɔ ne wɔŋee ɔ wose lee wɔle naase ɔ wose diyem nɛ.’ ¹⁵ Te me bɔɔsewɔ nyi, ‘Nyaŋ amɔte ŋonar me Gbenɔgyoo?’ Te de Gbenɔgyoo tiranɔɔ nyi, ‘Maŋ yɛna Yesu ŋon n ne naase diyem nɛ. ¹⁶ Mɔna koro seŋ ma lese ma wose baa wola neŋ, na maa mo neŋ yɛɛ me tobaale na n ke di adansɛɛ lee kpene keŋ n be naa lee ma wose man na ŋan maa kaa wola neŋ nɛ. ¹⁷ Maa lɛɛ neŋ lee nyaŋ gbagba n balar, na baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya te mee kpila neŋ be gyaŋ nɛ nyiŋmaa

man. ¹⁸ Mee kpila neŋ baa na n kaa gyuusuu be sia, na baa tale lee ditɪŋtɛɛ man kɔŋ keŋmaŋee man, na baa tale lee ɔbɔnsam nyiŋmaa man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ. Na baa lɛɛ maŋ di na Wurubuarɛ ka mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ na baa nyiŋ dekyae kpu na baŋ Wurubuarɛ ba lese see fa ɔ wose neɛ.

Pɔɔl kekolosi lee ɔ tom keyɛɛ wose man

¹⁹ Mena dɔɔ gyoo Agiripa, ma te yɛɛ deŋele doŋ lee kpene keŋ Wurubuarɛ ba lese wola maŋ lee adido, te mɔɔ naa ke na me sia ŋgba dosɛɛ man ne ya. ²⁰ Me tanŋbɛɛwɔ yako Wurubuarɛ nombia Damasekuse te me gyuu Gyerusalɛm na Gyudia tɛɛle dɔɔ pou. Kenan wɔle te me kaa kolosi ŋa fa baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya ne. Me yako wɔ nyi baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ, na baa yɛɛ abɔɔ ŋan gyae kawola nyi ba te kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ ne. ²¹ Kei dɔɔ te Gyudatena kyaŋa maŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man te bɛɛ gyae gbɛɛ baa ko maŋ ne. ²² Mɔna Wurubuarɛ ta seŋ me wɔle kaa lii gyɛŋ, mena dɔɔ te me talewɔ seŋ kɛbo keŋkeŋ mɛɛ di nombia keŋa adansɛɛ fa bia na kegyiise pou nyi, kpene keŋ mɛɛ yako ne na keŋ Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra na Mosesi be yako see nyi gyae ke kɔŋ ne, yɛɛ dokoloŋ. ²³ Nombii keŋ bɔɔ yako see yɛna nyi, nyeelɛere ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ ne, waa naa diyem te ŋon ne gyaela waa tanŋbɛɛ foŋ lee yeŋ man, na waa wola ɔ balan Gyudatena na baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya ne pou nyi, keŋmaŋee keŋ man baa ta na baa nyiŋ nyeedoŋ ne te kɔŋ.”

²⁴ Botɔɔ te gyoo Fesituse gyɔɔ *Pɔɔl* nɔɔ dɔɔ fae e nyi, “*Pɔɔl*, n nyee ne wɔlɛɛ do? N tɔne kagyen beŋ na doo na neŋ diteŋ ne.” ²⁵ Keŋte *Pɔɔl* tiranɔɔ nyi,

“Gyoo kpaakpaa! Ma nyee bEE wOLEE ya, me sia ala kaerj. Nombia njan mee kolosi nE yEE nombia kpaakpaa nja, te ne doo na ne gbEE mO. ²⁶ Gyoo Agiripa, n gyej nombia keja pou man mena dO maa tale gyO me konO kolosi na nee lee me konO man. MEE lEE di nyi n gyej nombia keja man kee dokolorj koraj te lam n dO ya, nawolo nyi ba te yEE nja weese ya. ²⁷ Gyoo Agiripa, n ne lEE WurubuarE akpenkpenjgyOora ban nOwoya di? Ma gyej nyi n ne lEE nja di.” ²⁸ Keete gyoo Agiripa mO bOose POOl nyi, “N gyej nyi nyaj ke tale yela maa bese Kristobaale debokeiman?” ²⁹ Te POOl tiranO nyi, “Gyej bo o kyoo bo o, man ne fane bo nyi WurubuarE waa yela emEE na balaj akanj ban pou E be tei manj gyEj wee kei nE, E ka bese Kristotena njba manj POOl nE. MOna be na do non akyakaase bo ya!”

³⁰ Keete gyoo Agiripa na Fesituse non O sejeE Romantena gyoo dinaa nawO man nE, na BEenise na balaj akanj ban korowO lee deni kee man. ³¹ Be ka koro nE be kolosiwO na dOja nyiaa, “Balee kei te yEE dukum kee kaboena nyi baa ko e yaa baa do e deni ya.” ³² Keete gyoo Agiripa yako Fesituse nyi, “Nyi balee kei deej te yako nyi dEE mo O nombia gyina gyoo dinaa Kaesa ya na, nafO dEE tale tina e yela.”

27

Be kamo POOl laj Roman

¹ Keete be bakewO see nyi dEE mo degbele dinaa na dee gyu Romantena gyoo dinaa non gyanj Itali tEEle man. Te ba moo POOl na balaj ban bO kyam tO deni nE baale do yoonOotena kegyia non bEE baake e Gyuliose nE nyijmaa man. Gyuliose yEE Roman gyoo dinaa non yoonOotena kegyia nolo e. ² Te da gyoo degbele dinaa kee kO lee Adaramitium donO man kee gyu Esia yenanj donOse njan ne kya boo nOoman nE, te de kuluwO laj.

Na Arisitakuse ñon ɔ ba lee Tesalonika donɔɔ keŋ ke kyaa Masedonia tɛɛle man nɛ doo de man. ³ Tɛɛ kena keŋ nɛ, de gyuuwɔ ka gyoo Sidɔn donɔɔ man, botɔɔ te Gyuliɔse naa Pɔɔl waraŋase te ɔ faa e gbɛɛ te ɔ gyuu ɔ tebia gyaŋ na baa fa e kpene keŋ ne hia e. ⁴ De ka koro lee botɔɔ dee gyu keŋ nɛ, na felin ne gyɔɔ kɔŋ de gyaŋ mena dɔɔ da moowɔ na Saiporɔse tɛɛlebii keŋ loŋ be kilisi ke nɛ yenaŋ, nawolo nyi na felin bɛɛ gyɔɔ kɔŋ botɔɔ ya. ⁵ Da moowɔ ɛpo dɔɔ ke laŋ Silisia na Pamfilia tɛɛlese yenaŋ te de ka gyoo Mira donɔɔ keŋ ke kyaa Lisiase tɛɛle dɔɔ nɛ. ⁶ Botɔɔ te yoonɔɔtena kegyia ñon naa degbele dinaa daale na ke ta lee Alɛkesanda kee gyu Itali te ɔ lese daa do ke maŋ. ⁷ Degbele keŋ moo daa dɛɛdɛɛ te de naa diyem mɔ nideli weeya burum pɛte de ka benaa donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke Kiniduse nɛ. Felin keŋ te fa daa gbɛɛ dɛɛ mo da nyee baŋ botɔɔ keŋ nafɔ dee gyu nɛ ya, mena dɔɔ de gyuuwɔ ka mo na Kreti tɛɛle keŋ loŋ be kilisi ke nɛ, ata ata kelii Salimone donɔɔ yenaŋ dɔɔ, nawolo nyi na felin keŋ bɛɛ gyɔɔ kɔŋ botɔɔ yenaŋ ya. ⁸ Da moowɔ na ɛpo nɔɔ nɔɔ, te de kaawɔ mɔ nideli pɛte de kaa lii botɔɔ keŋ bɛɛ baake nyi Agbelese dasenjae kpaakpaa, keŋ benaa na donɔɔ keŋ bɛɛ baake nyi Lasea nɛ.

⁹ De wɔɔɛɛ debaŋ boo keŋ dɔɔ ampaŋ ampaŋ, te wee keŋ Gyudatena ne fa Wurubuarɛ kedi na waa mo ba dukum kyɛɛ wɔ nɛ kaa laŋawɔ. Mena debaŋ kenan na felin ne yeli loŋ dɔɔ keta ne yɛɛ gyakolonɔ nideli. Mena dɔɔ Pɔɔl kolosiwɔ fa wɔ nyi, ¹⁰ “Me tebia, ma te naa nyi dɛɛ naa diyem nideli na dee di gyerebi de gbɛɛ kei man. Na degbele dinaa kei na kasolɔse ñan ñaagenɔ ne gyae la ke wɔɔɛɛ ya, mɔna balaŋ mɔ baa yekee. Mena dɔɔ ɛ yela dɛɛ kyaa kɛbo.” ¹¹ Mɔna yoonɔɔtena kegyia ñon bɛɛ Pɔɔl nɔɔwoya bo, te ɔ moo degbele dinaa keŋ gbɛŋgyoo na saare ñon wui. ¹² Keŋte be kpa agbelese dɛɛsenjae

kenanɔ be dei na kekyaa kyenɔbelelee debanɔ kenanɔ man ya. Mena dɔɔ be man dekpɛnɔ dinaa gyaewɔ nyi baa kyanɔ ba wose na be kaa lii donɔɔ keɔ beɛ baake ke nyi Fonisi nɛ, na baa kyaa botɔɔ kyenɔbelelee debanɔ kenanɔ man. Fonisi yɛɛ agbelese dɛɛsenɔae keɔ ke kyaa Kreti tɛɛle man te ke sia tee bo weese dɛɛlee na weese dɛɛyalae nsana.

Felinɔkum kegyɔ ɛpo keɔ dɔɔ

¹³ Felinɔbii daale keɛ gyɔɔ lee ata yenanɔ nɛ, balanɔ banɔ gyuenɔwɔ nyi baa nyinɔ gbɛɛ ta ba kegyaebii, mena dɔɔ be wɔnɛe nyeele keɔ ne kyanɔ degbele dinaa seɔ debodokolonɔ dekenɔkeɔ dɔɔ nɛ, kaa do degbele dinaa keɔ man te be kuluwɔ ta na Kreti ɛpo nɔɔ nɔɔ. ¹⁴ Te kyare ya te felinɔ dinaa daale gyɔɔwɔ lee weese dɛɛlee man demena dɔɔ, lee Kreti tɛɛlebii keɔ lonɔ be kilisi ke nɛ yenanɔ kɔɔ. ¹⁵ Felinɔ keɔ gyɔɔwɔ gyanɛe na degbele dinaa keɔ mena dɔɔ ka te tale gyu ke siaman bela ya. Mena dɔɔ de yela felinɔ keɔ wɔnɛe daa gyu botɔɔ keɔ keɛ gyae. ¹⁶ Te de gyuuwɔ ka mo na Kauda tɛɛlebii keɔ lonɔ be kilisi ke nɛ yenanɔ, na felinɔ beɛ gyɔɔ botɔɔ nideli ya, mɔna de kaawɔ pɛte de talewɔ lese degbele bii keɔ beɛ mo lɛɛ balanɔ nyeeya nɛ lee degbele dinaa keɔ man. ¹⁷ Balanɔ banɔ wɔnɛe degbelebii keɔ do degbele dinaa keɔ man te ba moo nɛmesenɔ bake degbele dinaa keɔ na felinɔ be nyinɔ gyɔ ke tekerii ya. Be yeewɔ nyi degbele dinaa keɔ kaa ta dɔɔ Libia boo nɔɔ anɔasa man ya, mena dɔɔ be tisinaa degbele dinaa keɔ kanyanɔse te be tinaa degbele keɔ yela, te felinɔ moo ke ke dɔnɔ dɛɛ dɛɛ. ¹⁸ Felinɔkum keɔ moo daa kyenɔbenɔ kyenɔbenɔ boo keɔ dɔɔ, mena dɔɔ tɛɛ kena nɛ te be fiasɛɛ beɛ lese kasolɔse lee degbele dinaa keɔ man do lonɔ man. ¹⁹ Ke tɛɛ kena nɛ, ba lese degbele keɔ gbagba abɔɔ nɔn nɔn aale funɔii leki do ɛpo man. ²⁰ Dii weeya burum na de beɛ tekaa naa weese yaa kyolobiise ya, na felinɔ keɔ mɔ gyakaa

ne gyoo akpanyanɲanɲ man, mena doo de ta teka gyakaa loo nyi dee nyiɲ nyeedoɲ bela ya.

²¹ Balan ban kyaawo weeya burum keɲ be bee di weenεε ya, keɲte Pooɔ korowoo seɲ be siaman yako wo nyi, “Me tebia, nyi yeɲ nyii kpene keɲ moɔ yako ɲon nyi ε na kulu degbele dinaa keɲ lee Kreti ya nε, nafaɔ deɲ te naa diyem kei na dee di gyerebi kei mo ya. ²² Nεnεε mεε sola ɲon bo nyi ε nyiɲ konoo, ε man ɲolo be gyae waa yeɲ ya moɲa degbele dinaa keɲ kaageɲ ne gyae la ke woλεε. ²³ Nawolo nyi dana nelim me Wurubuarε ɲon me yeε oo wui te mεε som e nε, kpila oo kpilale koɲ me gyaɲ, ²⁴ kaa yako maɲ nyi, ‘Pooɔ na yee ya, kaboena nyi nya gyu ka seɲ gyoo dinaa Kaesa siaman, na baa di n nombia ɲan. Lee nyan doo, Wurubuarε waa gyee ban pou be doo degbele dinaa keɲ man nε.’ ²⁵ Mena doo me tebia, ε nyiɲ konoo, nawolo nyi mεε λεε di nyi ɲan pou Wurubuarε be yako nε gyae ke koɲ ɲgba mena keɲ oo be yako maɲ nε. ²⁶ Moɲa dεε kaa lee tεεlebii daale keɲ loɲ be kilisi nε doo.”

Degbele dinaa keɲ kewoleε

²⁷ Weeya kufu anaarate keɲ man nelim nε, na felinɲkum keɲ seε keε woɲee daa Aderia εpo doo. Tεε nsana nε, ban bεε saa degbele dinaa keɲ nε naawoo nyi be ta benaa tεεlebii daale. ²⁸ Te ba moo kpene keɲ bεε mo maa loɲ siiliɲ nε mo do loɲ keɲ man te be naawoo nyi ke siiliɲ man yeε nawoo tooo se soɲonoɲ na sao(120). Be ke gyu be siaman kyomii nε, ba besewoo maa loɲ keɲ te be naawoo nyi yeε nawoo tooo se soɲonaara na kufu (90). ²⁹ Be yeewoo nyi degbele dinaa keɲ gyae ka too na boe, mena doo ba lese nyeela anaara ɲan ne kyan agbelese seɲ debodokoloɲ nε do loɲ man degbele keɲ woλε. Te be fanewoo nyi tεε dεε naa bileɲ. ³⁰ Ban bεε saa degbele dinaa keɲ nε yela baa yeu tina daa yela, mena doo ba lese degbelebii keɲ ke

gyakaa degbele dinaa kej dɔɔ nɛ gyakaa loŋ dɔɔ. Te ba beowɔ yɛɛ ŋgba bee gyu be kaa fuŋ nyeela ŋan ne kyaŋ degbele dinaa seŋ debodokolonɛ nɛ do loŋ man degbele kej siaman. ³¹ Te Pɔɔl yako yoonɔɔtena kegyia ŋon na yoonɔɔtena baŋ nyi, “Akpa a balan kɛwɔ te kyaa degbele dinaa kei man ya na, ɛ be gyae ɛ ke nyiŋ nyeedonɛ ya.” ³² Mena dɔɔ yoonɔɔtena baŋ tirii ŋmeeserɛ ŋan bɔɔ mo kpaŋ na degbelebii kej nɛ te loŋ wɔŋee ke laŋ.

³³ Tɛɛ kɛɛ ŋmaŋee maa kej nɛ, Pɔɔl doo wɔ kakyerɛ nyi baa di weenɛɛ. Te ɔ yako wɔ nyi, “Gyɛŋ weeya kpaakpa kufu anaara yaa ŋgba ɛ wɔɛ ne lo ŋon, te ɛ nɔɔ mɔ te daa ta kolo ya. ³⁴ Mena dɔɔ mɛɛ waase ŋon bo nyi yaa di na ɛ ke nyiŋ nyiŋ nyeedonɛ, nawolo nyi kolo na kolo be kyaa kej gyae ke yɛɛ ɛ man ŋolo ya.” ³⁵ ɔ kekolosi nɔɔwoya keŋa taŋ nɛ, ɔ moo bodobodo te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ be popou siaman, te ɔ kara ke te ɔ diiwɔ. ³⁶ Botɔɔ te be popou wɔɛ fɛɛ wɔ te ba moo weenɛɛ do be nɔɔman. ³⁷ Daa baŋ pou de doo degbele dinaa kej man nɛ, yɛɛ balan sɔŋononɛ akperɛ ala na sɔŋotooro na kufu looro (276). ³⁸ Be popou kedi baa nɛ, ba lese weenɛɛ ŋan doo degbele kej man nɛ fuŋ do ɛpo man, na debgele dinaa kej ke nyiŋ koro yuŋ.

³⁹ Tɛɛ kɛɛ naa kej nɛ, be naawɔ ŋgba ɛpo kej yenaŋ daale te sɔɔ gyoo tɛɛle daale man, na aŋasa doo botɔɔ mɔna be ta gyey tɛɛle dokolonɛ kenaŋ ya. Mena dɔɔ be yɛɛ ba gyuerɛ nyi akpa a baa tale na, baa besena degbele dinaa kej gyu ka seŋ botɔɔ. ⁴⁰ Te be kɛrɛɛ ŋmeeserɛ ŋan bɔɔ mo kpaŋ na nyeela ŋan ne kyaŋ degbele dinaa seŋ debodokolonɛ nɛ do loŋ man, te be booli ŋmeeserɛ ŋan bɔɔ mo bake na woni kej ne kii degbele dinaa nɛ. Te be gyinaa degbele dinaa kej kanyaŋ adido degbele kej siaman te felin gyɔɔwɔ, te tuu degbele dinaa kej sia tee dekeŋkej dɔɔ gbɛɛ. ⁴¹ Mɔna degbele dinaa kej siagbɛɛ

gyuuwɔ ka gyoo anjasa man te ke dɔwɔ debodokolɔ, te ka ateta kej ɲerewɔ gyoo anjasa ɲan man te ke dɔwɔ kej ke bee wosi gba ya. Te felɪɲ dinaa kej ne gyɔɔ nɛ yela ɛpo loɲ kej gyɔɔ degbele dinaa kej wɔle gbɛɛ agunɲ kpetekpetekpete.

⁴² Yoonɔɔtena ban yɛɛ ba agyueɲ nyi baa ko balan ban bɔɔ kyam do deni nɛ pou, na be man ɲolo be nyɪɲ yɛɛɛ toɲ yeu ya. ⁴³ Mɔna yoonɔɔtena kegyia ɲon gyaewɔ waa lɛɛ Pɔɔl nyee mena dɔɔ ɔ tɔɔ wɔ nyi be na yɛɛ ɲgba mena kej bɔɔ bake see nɛ ya. Mena dɔɔ ɔ yako balan ban pou nyi ban baa tale yɛɛɛ na, baa tanɲgbɛɛ toɲ gyoo loɲ man na baa yɛɛɛ toɲ gyu dekenɲkej dɔɔ. ⁴⁴ Te ban bɔɔ kaa nɛ baa gɔtaa degbele dinaa kej be yɛɛɛ nɛ daase pampasanɲe ɲan be kyakaree nɛ, na baa toɲ gyu dekenɲkej dɔɔ. Nnɛ te de popou yɛɛwɔ toɲ gyu dekenɲkej dɔɔ kej ɲolo te dɔɔ ya.

28

Maleta dekenɲkej dɔɔ

¹ De ka lee ɛpo man kaa seɲ dekenɲkej dɔɔ nɛ te balan ban be kyaa botɔɔ tɛɛɛlebii kei kej loɲ be kilisi ke nɛ dɔɔ yako daa nyi, bɛɛ baake botɔɔ nyi Maleta.

² Donɔɔsetena benanɲ keɛ de dɔɔ nideli. Na ɔga te fiasɛɛ ɔ ne ɲɛɛ, mena dɔɔ ba doo boalanɲ fa daa nyi dee woli nawolo nyi, na waare kyaa. ³ Pɔɔl ke kuu daase ɲaale waa do boalanɲ kej man nɛ, te boalanɲ ogyefelɪɲ kej yela dom kenɲkenɲteɲte ɲolo leewɔ daase ɲan man kaa milii ɔ nyɪɲmaa.

⁴ Donɔɔsetena ban kena mena nɛ be yako dɔɲa nyi, “Balee kei waa yɛɛ awudiini e. Nawolo nyi, nyi ɔ yɛɛ nyeebam ɲgba ɔ te dɔɔ ɛpo man koranɲ ya nɛ, ɔ nombiakumɛɛ be gyae ke yela waa nyɪɲ nyeedoɲ ya.”

⁵ Mɔna Pɔɔl ɲmanyarɲ dom ɲon do boalanɲ man, kej kolo te yɛɛ e ya. ⁶ Balanɲ ban gyueɲwɔ nyi waa bokee, yaa gyae

ke kara e lo karatetee dokolorɔ na waa yerɔ. Mɔna ba ke daa gyu siaman te ba kena nyi kolo te yɛɛ e ya nɛ, be kyɛɛkee ba agyuɛn nyi balee kei waa yɛɛ bane ɲolo e.

⁷ Botɔɔ gyoo yele yɛna Pubiliyuse. Na ɔ tɛɛle benaa na botɔɔ keɲ de kyaa nɛ. ɔ kɛɛ de ɔɔ nideli te de kyaawɔ ɔ dɛɛ weeya kpaakpaa atooro. ⁸ Gyoo Pubiliyuse ɲonanɔ ɔ kya kaa wee kpaɲalanɔ, na ɔ na kyeree. Keɲte Pɔɔl gyuuwɔ ka mo ɔ nyiɲmaa gyakaa ɔ ɔɔ fane fa Wurubuarɛ fa e, te ɔ kyɔɔ e kawee. ⁹ Ke kɔɲ mena nɛ, kaweesetena akanɔ banɔ pou be kyaa Maleta tɛɛle keɲ ɔɔ nɛ kɔɲawɔ, te Pɔɔl kyɔɔ wɔ be kaweesee pou. ¹⁰ Balanɔ benanɔ moo obuo dinaa fa daa, te be fa daa abɔɔ burum, te de ka koro lee botɔɔ dee gyuu nɛ, be fa daa abɔɔ ɲan gyae ke hia daa gbɛɛnaa man nɛ.

Pɔɔl ka lee Maleta gyu Roman donɔɔ man

¹¹ De dii gyaalanɔna batooro tɛɛlebii keɲ ɔɔ pɛte da leewɔ botɔɔ. Keɲte da moo degbele dinaa keɲ kɔɔ lee Alɛkesanda donɔɔ man kaa seɲ botɔɔ dugbutu tɛɛ nɛ. Ba te yɛɛ banɛɛ atawaase gyakaa degbele dinaa keɲ ɔɔ, te da gyoo ke lanɔ. ¹² De gyuuwɔ ka gyoo Sirakuse donɔɔ man, te de kyaawɔ botɔɔ weeya atooro. ¹³ Da leewɔ botɔɔ ka gyoo Regium donɔɔ man. Tɛɛ kena keɲ nɛ, felinɔ daale lee ata yenanɔ kaa gyɔ, mena ɔɔ ka weeya alate man te de gyuuwɔ ka gyoo Puteyoli donɔɔ man. ¹⁴ Botɔɔ te de naa Kristotena baale te ba sola daa nyi dee di weeya gyanaara be gyanɔ. Nnɛ te de tɛɛwɔ menɛɛ ka gyoo Roman donɔɔ man. ¹⁵ Kristotena banɔ be kyaa Roman kenyii da nkanɔ nɛ, be man baale kɔɲawɔ kaa gyanɛe na daa nanɔ Apiuse donɔɔ man, te baale mɔ kaa gyanɛe na daa ɲɔɔla dɛɛsoe denɛɛ atooro ɲan man. Pɔɔl kena wɔ nɛ, doo e kakyenɔ te ɔ faa Wurubuarɛ karanɔ. ¹⁶ De ka gyoo Roman donɔɔ man nɛ, yoonɔɔtena kegyia ɲon faa Pɔɔl

gbEE nyi waa gyu ke kyaa botɔɔ keŋ dei fa e nE, te ba lese yoonɔɔte ŋolo nyi waa gyee e.

Pɔɔl kekolosi Roman donɔɔ man

¹⁷ Weeya atooro wɔle nE, Pɔɔl baake Gyudatena kegyiise baŋ be kyaa donɔɔ kenan man nE gyanjee. Ba ke gyanjee keŋ nE te ɔ yako wɔ nyi, “Me tebia Iseraetena, ma te yEE kolo kum tia de tebia yaa tia amanberESE ŋan de naanaɔ ba wola daa koran ya, mɔna be kyanja man GyusalEm donɔɔ man te ba moo man do Romantena nyinmaa man. ¹⁸ Ba korowɔ gyoo me nombia man na, be yela baa tina man yela, nawolo nyi ba te naa nombiikum keŋ mɔɔ yEE keŋ kaboena nyi baa ko man ya. ¹⁹ Mɔna keŋ Gyudatena be bEE dɔɔ, yela ma solawɔ nyi maa mo me nombia kɔŋ gyoo dinaa gyan, mɔna man dɔɔ ma gyeŋ nyi daa na me tebia betan daale ya. ²⁰ Kei dɔɔ te me baake ŋon na maa nyin lese nombia ŋan man wola ŋon. Walaŋ ŋon Iseraetena sia gyakaa ɔ dɔɔ nyi waa kɔŋ nE dɔɔ te me doo akyakaase keŋa man nE.” ²¹ Keŋte kegyiise baŋ tiranɔɔ fa e nyi, “Da te lEE n wose man tɔne lee Gyudia tEEle man ya. Te de walaŋ ŋolo mɔ ta lee botɔɔ kɔŋ kaa yako daa kolo kum lee n wose man ya. ²² Mɔna dEE gyae dEE gyeŋ nya agyueŋ nawolo nyi da gyeŋ nyi yenan kamaSE na balaŋ ne kolosi tia dikpii keŋ man n doo nE.”

²³ Te balaŋ baŋ na Pɔɔl see wee keŋ baa gyanjee. Wee kenan kelii nE, be man balaŋ burum kɔŋawɔ botɔɔ keŋ Pɔɔl kyaa nE. Lee nebo kelii balinɔɔ nE, ɔ kolosi WurubuarE gyoori keŋ wose man nombia. ɔ moo WurubuarE mmaraase ŋan ɔ be yeli Mosesi be ŋmarase see nE, na WurubuarE akpenkpengyɔɔra nɔɔwoya anmaraseŋ see kolosi de Gbengyoo Yesu wose man nombia fa wɔ na baa nyin lEE e di. ²⁴ Be man baale lEE ɔ nombia ŋan di mɔna baale dɔɔ ba te lEE ŋa di ya. ²⁵ Mɔna, pEna Pɔɔl nɔɔ ke si

na, nombii dokolorɔ te ɔ yakowɔ te aɲmaareɲ gyoo wɔ, te be popou korowɔ yaasee. Nombii keɲ ɔ be yako wɔ yena nyi, “Nombii keɲ Wurubuarɛ felɲ be tɛɛ Wurubuarɛ dekpenkpenɲyɔɔre Yesaya dɔɔ yako fa ɛ naanaɔ nɛ, doo na ke gbɛɛ. ɔ yako wɔ nyi,

²⁶ ‘Gyu ke yako balan kɛwɔ nyi,

ɛ ke tei, na ɛ ke tei,

mɔna ɛ be gyae ɛ ke nyii nombia njanan man ya.

ɛ ke kɛo, na ɛ ke kɛo,

mɔna ɛ be gyae ɛ kena kolo ya.

²⁷ Nawolo nyi balan kɛwɔ agyuen ta yem.

Ba te tɔ ba deɲela te be wuu be sia,

na mena ya na nafɔ be sia gyae kena,

na ba deɲela ke nyii,

na baa nyii nombia njan man,

na baa bese kɔɲ me gyan,

na maa kyɔ wɔ be kaweesee.’ ”

²⁸ Te Pɔɔl kolosiwɔ tɔ nɔɔ nyi, “Lee mena dɔɔ mɛɛ gyae ɛ ka gyeɲ nyi, Wurubuarɛ te yeli be ta mo nyeedon nombia njan gyina ban ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. Ban dɔɔ baa tei nja.” ²⁹ Pɔɔl ke yako nombia keɲa nɛ, te baageɲ baageɲ moo aɲmaareɲ koro yaasee.

³⁰ Kulutooneɲ ala sɔɔn na Pɔɔl kyaa botɔɔ keɲ ɔ be hare deni ɔ kyaa nɛ, na ɔ ne lɛɛ ban pou bɛɛ kɔɲ ɔ gyan nɛ nideli. ³¹ ɔ gyɔɔ ɔ konɔɔ kolosi Wurubuarɛ gyoori keɲ na de Gbenɲgyoo Yesu wose man nombia njan fa balan keɲ nɔlo te tɔ e gbɛɛ ya.

WURUBURE NOMBIA KPAAKPAA NŌŌKEBAKESEE WŌLE
Delo: WURUBURE NOMBIA KPAAKPAA NŌŌKEBAKESEE WŌLE New
Testament

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Delo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2022 from source files dated 13 Jun
2022

80e9f745-c10c-5e3f-94bb-9d65aa1a1b11